

PROGRAMMABEGROTING 2019 - 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Leeswijzer	4
Programmaplan.....	5
Programma 1 - Vitaliteit.....	6
Programma 2 - Leefomgeving	17
Programma 3 - Bedrijvigheid.....	32
Programma 4 - Bestuur en ondersteuning.....	39
Algemene dekkingsmiddelen	48
Paragraaf Lokale heffingen.....	52
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	61
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	70
Paragraaf Financiering.....	76
Paragraaf Bedrijfsvoering.....	81
Paragraaf Verbonden partijen.....	82
Paragraaf Grondbeleid	91
Financiële begroting Hillegom.....	95
Financieel overzicht van baten en lasten	96
Uiteenzetting van de financiële positie.....	112
Bijlage Overzicht baten en lasten per taakveld.....	118

Voorwoord

Samen aan de slag voor een mooier Hillegom

Het college biedt u hierbij de programmabegroting voor het jaar 2019 aan. De begroting is gebaseerd op de in de Kadernota 2019 vastgestelde uitgangspunten. Daarnaast zijn in deze begroting acties uit het coalitieakkoord "Samen meer bereiken" opgenomen.

De speerpunten in deze begroting zijn een veilige woon- en leefomgeving, het verfraaien van het groen in de wijken en het versnellen van de woningbouwopgave. Samen met inwoners, ondernemers en instellingen wil het college blijven werken aan een inclusief Hillegom, een samenleving waarin iedereen mee kan doen.

Het college wil in 2019 meer invulling gaan geven aan de uitvoering van het coalitieakkoord. Ook is er bij het vaststellen van de Kadernota 2019 voor gekozen om de extra kosten verbonden aan de decentralisaties in het sociaal domein structureel op te nemen. We wenden hier niet langer de reserve Sociaal Domein voor aan. Als gevolg hiervan doen we in 2019 eenmalig een beroep op de Algemene Reserve (met instemming van de toezichthouder). De gemeentelijke lasten blijven komend jaar gelijk.

Hillegom bruist

Hillegom bruist van de initiatieven. Het college stelt voor om die initiatieven en plannen van inwoners en ondernemers ruimte te geven. Hiervoor gaan we de wijk in en is extra geld opgenomen voor communicatie en participatie in deze begroting. Bij projecten gaan we keer op keer na hoe we samen het optimale resultaat behalen. "Ja, mits" moet onze basisreactie zijn. We zetten ons in om initiatieven te realiseren en processen te versnellen. Dat vraagt een zelfbewuste houding van raad, college en ambtelijke organisatie.

Veilig

Uit landelijke cijfers blijkt dat Hillegom een veilige gemeente is om te wonen. Toch voelen inwoners zich nog niet altijd veilig. Het college gaat meer samenwerken met de politie en met de partners uit de zorg. Hier zetten we als gemeente extra mensen voor in en vragen inwoners om signalen te delen rond onveilige situaties en elkaar aan te spreken op overlast of gevaar.

Verkeer

Hillegom blijft inzetten op het verder verbeteren van de verkeersveiligheid zowel voor fietsers en voetgangers als voor auto's. We doen dit door suggesties voor verbetering van de verkeersveiligheid (met name kleine verkeersmaatregelen) sneller op te pakken.

Wonen

Hillegom wil meer en sneller bouwen voor ouderen, starters en jongen gezinnen. We gaan hiervoor actief de grondposities van de gemeente inzetten. Dit doen we door concrete afspraken te maken met de ontwikkelaars over (verkoop)prijzen, woningtypen en doelgroepen.

Positieve leefstijl

Sport en bewegen bevordert niet alleen de gezondheid maar ook sociale integratie en participatie. Daarom stimuleren wij sporten en bewegen en promoten een positieve leefstijl. Iedereen doet mee. We blijven extra aandacht geven aan de jeugd in Hillegom. Zo weten we wat er speelt onder de jeugd en kunnen we bij problemen snel de juiste hulp bieden.

Groen & kunst

Een groene leefomgeving heeft een positief effect op onze gezondheid en nodigt uit elkaar te ontmoeten en meer te bewegen. Hillegom geeft daarom de aankomende jaren een flinke impuls aan meer groen in de wijk en investeert in kunst in de openbare ruimte.

Duurzaam

Het thema duurzaamheid komt in deze begroting bij de diverse programma's terug in concrete acties op het gebied van fysieke, sociale en economische duurzaamheid.

Wij rekenen op een constructieve behandeling van deze begroting.

Het college van burgemeester en wethouders

Leeswijzer

Inleiding

De inrichting van de programmabegroting wordt door de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) voorgeschreven en bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bestaat onder meer uit een totaalinzicht in de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Vanaf 2019 kent het programmaplan de door de raad vastgestelde programmaïndeling:

1. Vitaliteit
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur en ondersteuning

Gevolgd door het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen.

Met deze indeling van de programma's en de daarbinnen opgenomen thema's ontstaat een logische clustering van beleid waarmee de integraliteit en programmasturing worden vergroot. Daarnaast sluiten het coalitieakkoord en de programmabegroting zo meer op elkaar aan. Elk thema bevat een clustering van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

In elk programma wordt per thema inzicht gegeven in de te bereiken doelstellingen ("wat willen we bereiken"). Vervolgens wordt middels de activiteiten ("wat gaan we daarvoor doen") aangegeven op welke wijze wordt gestreefd deze doelstellingen te bereiken. Deze activiteiten hebben in 2019 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken waar geen verdere bijzonderheden over te vermelden zijn, zijn evenals vorig jaar, niet meer in de begroting opgenomen. De reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen zijn zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en indien van toepassing, de vrij gekozen prestatie- indicatoren. De beleidsindicatoren zijn verplicht voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens worden voornamelijk vanuit externe bronnen verkregen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Elk programma wordt afgesloten met het financiële overzicht "Wat mag het kosten?" In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen en alle baten positief. In de tabellen waar de bedragen afgerond zijn op € 1.000 treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen aan. Na de vier programma's wordt inzicht gegeven in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de in diverse programma's opgenomen elementen. Zoals de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen of verbonden partijen. Wij gebruiken in de opzet de standaard indeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen, het totaaloverzicht van de lasten en baten en de toelichting en wordt inzicht gegeven in de financiële positie met toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

Programmaplan

Programma 1 - Vitaliteit

Context

Inclusieve samenleving

In Hillegom streven we naar een lokale samenleving waarin iedereen meedoet, zich prettig voelt en waarin aandacht is voor elkaar. In Hillegom kunnen de Hillegommers zich sociaal, maatschappelijk, educatief, cultureel en sportief ontplooiën. Het stelsel van organisaties, ondernemers, onderwijs en overheid levert een bijdrage aan het welzijn van onze inwoners. Meedoen gaat over vele thema's en terreinen zoals arbeid, onderwijs, wonen, verkeer en vervoer, zorg, ondersteuning, sport, cultuur, vrijetijdsbesteding en uitgaan. Deze inclusieve samenleving geven we dus inhoud samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Positieve leefstijl

Gezondheid zien we niet als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar als het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Sport en bewegen bevordert de gezondheid, sociale integratie en participatie. De gemeente zet daarom in op het bereiken van gezondheidswinst voor haar inwoners, via het stimuleren van sporten en bewegen en het promoten van een positieve leefstijl. De komende periode wordt gekeken welke rol de inrichting van de buitenruimte hierbij kan spelen.

Sociaal domein

De implementatie en doorontwikkeling van het sociale domein is een langdurig proces. We werken hierbij intensiefsamen met onze regiogemeenten in de Bollenstreek en in Holland Rijnland-verband.

De extra kosten, in relatie tot de inkomsten die we van het Rijk ontvangen voor het sociale domein, nemen we structureel op in de begroting. We blijven ons inzetten om deze uitgaven te verminderen door innovatief en verbindend te werken en slimmer te organiseren. Lokale initiatieven die bijdragen aan een meer integrale aanpak van ons beleid en verbindingen leggen tussen verschillende delen van het sociaal domein, willen we stimuleren en faciliteren. We zetten hierbij in op preventie en meer maatwerk voor onze inwoners.

Ontwikkelingen

Maatschappelijke zorg

Een belangrijke ontwikkeling die op de gemeente afkomt is de transitie en transformatie van de maatschappelijke zorg in de richting van de gemeenten; feitelijk de vierde decentralisatie. De maatschappelijke zorg heeft betrekking op mensen die tijdelijk of langdurig niet voldoende in staat zijn om zelfstandig in behoeften en bestaansvoorwaarden te voorzien (onderdak, voedsel, inkomen, sociale contacten, vereenzaming, zelfzorg). Er ligt een forse uitdaging om voor deze vaak moeilijk bereikbare mensen te zorgen voor goede oplossingen voor primaire levensbehoeften zoals eten, onderdak en inkomen en deze mensen in staat te stellen voor zichzelf te laten zorgen en deel te laten nemen aan de samenleving.

Jeugdhulp

De vraag naar jeugdhulp stijgt terwijl de rijksbijdrage daalt. De gemeente heeft de nieuwe taak goed overgenomen (transitie), maar de transformatie is nog lang niet af. Juist in dit vraagstuk is innovatie en creativiteit noodzakelijk om binnen een aanvaardbaar budget hoogwaardige kwaliteit jeugdhulp te verlenen.

Mantelzorg

De ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden tot een groter beroep op mantelzorgers en (zorg-)vrijwilligers. Dit vraagt om ondersteuning van deze groepen.

ONDERWIJS

Context

Onderwijshuisvesting

Bij onze zorgplicht hoort dat wij voldoende en geschikte huisvesting bieden voor onderwijs en bewegingsonderwijs. Daarnaast benutten wij kansen vanuit de brede school/Integraal Kind Centra gedachte. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatbestendigheid leiden ertoe dat de kosten voor onderwijshuisvesting naar verwachting gaan stijgen. Bij komende nieuwbouwprojecten besteden wij hier nadrukkelijk aandacht aan en zorgen wij ervoor dat de schoolgebouwen zijn voorbereid op de toekomst.

Onderwijs - jeugdhulp / arbeidsmarkt

Wij zijn (mede)verantwoordelijk voor de aansluiting onderwijs-jeugdhulp (vroeg signalering), onderwijs-arbeidsmarkt en voor jongeren in kwetsbare situaties. Die verantwoordelijkheid vloeit voort uit verschillende wetgevingen. Dat vraagt van ons een integrale benadering en werkwijze.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Meer adequate, toekomstbestendige en duurzame schoolgebouwen.	Sneller opmerken en ondersteunen van kinderen met een onderwijsachterstand.	Meer leerlingen op een passende onderwijsplek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Bouwen fusieschool Jozefschool/Leerwinkel. > Bouwen basisschool De Giraf.	> Onderzoeken en versterken samenwerking Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), kinderopvang en onderwijs > Evalueren en versterken van het Vroeg- en Voorschoolse Educatiebeleid (VVE).	> Uitvoeren ontwikkelagenda Regionale Educatieve Agenda (REA).

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs Schoolbesturen Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties CJG Kinderopvangorganisaties Bedrijfsleven

SPORT & GEZONDHEID

Context

Gezondheid

Gezondheid is een integraal onderdeel van ons beleid. Denk bij gezondheid aan alle beleidsterreinen en bij alle beleidsterreinen aan gezondheid.

De recent vastgestelde nota Volksgezondheid gaat uit van het begrip 'positieve gezondheid': de leefstijl van inwoners, en de (veer)kracht van de individuele bewoner en zijn sociale- en leefomgeving staan centraal.

De speerpunten voor de komende beleidsperiode zijn:

- Terugdringen van gezondheidsachterstanden;
- Roken;
- Alcohol en drugs;
- Bewegen;
- Verdere uitwerking van het begrip 'positieve gezondheid'.

We verwerken de speerpunten van de gezondheidsnota in een uitvoeringsprogramma. We werken hierbij samen met een klankbordgroep. De bijdrage van de huisartsen is hierbij van essentieel belang.

Sport en bewegen

In Hillegom streven wij naar vitale en gezonde inwoners. We maken het mogelijk dat iedere inwoner mee kan doen aan sport- en beweegactiviteiten. We faciliteren en investeren in de combinatie van sport met jeugdhulp, onderwijs, gezondheidszorg, cultuur, natuur en bedrijfsleven. Sport en bewegen verbetert namelijk niet alleen de fysieke

gezondheid maar helpt ook bij het versterken van sociale cohesie. Zo verbindt sport de decentralisaties in het sociaal domein en richten we ons tegelijkertijd op verduurzaming van de huidige sportaccommodaties.

We ondersteunen de wens van verenigingen zich verder te ontwikkelen en aan te sluiten op de trends in de samenleving. De recent vastgestelde Sport- en beweegnota geeft hier ruimte voor.

Accommodaties

Willen we goed accommodatiebeleid voeren dan moet wel duidelijk zijn welke taak we nu en in de toekomst hebben. Wat, waar en hoeveel accommodaties zijn in de toekomst nodig? Uitgangspunt is in elk geval dat de accommodaties van de gemeente modern en duurzaam zijn, voor iedereen toegankelijk en betaalbaar.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
Inwoners van Hillegom zijn vitaler en gezonder.	Meer inwoners sporten en bewegen	Efficiënter en effectiever gebruik van accommodaties.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
<ul style="list-style-type: none"> > Opstellen Uitvoeringsplan 'Hillegom positief gezond'. > Uitvoeren programma's: 'Op weg naar een rookvrije generatie' & 'Jongeren op Gezond Gewicht' > Promoten van het beweegprogramma 'Lekker in je Lijf'. 	<ul style="list-style-type: none"> > Uitvoeren van de beleidsnota 'Hillegom Samen Sportief in Beweging'. > Promoten van sport en bewegen bij inwoners. > Stimuleren en ondersteunen bij het maken van de verbinding van (sport)verenigingen en de transformatie van het sociale domein (preventie en (vroeg)signalering, participatie, etc.) en de energietransitie/verduurzaming van accommodaties. > Onderzoeken mogelijke inzet van sportverenigingen in het preventieve veld. > Uitvoeren van het project Grenzeloos Actief/Uniek Sporten bij sportaanbieders en voor potentiële doelgroep. > Opstellen uitvoeringsplan voor de brede regeling combinatiefuncties. > Schoolpleinen openbaar maken als onderdeel van het speelruimte- en speeltuinenbeleid. > Scan openbare ruimte op beweegvriendelijkheid. > Opstellen nieuwe overeenkomst Jeugdfonds Sport en Cultuur voor periode 2019-2022. > Uitbreiden Jeugdfonds Sport en Cultuur voor volwassenen met laag inkomen. 	<ul style="list-style-type: none"> > Rol van de gemeente definiëren ten opzichte van de maatschappelijke accommodaties'. > In kaart brengen van behoefte en beschikbaarheid accommodaties voor de inwoners van Hillegom. > Analyse van het gebruik van de accommodaties.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
RDOG Hollands Midden	Sportfondsen Sportverenigingen Sportfondsen Hillegom Stichting De Zanderij Sportverenigingen en -bedrijven

SOCIAAL DOMEIN

Context

Inclusieve samenleving

In Hillegom streven we naar een inclusieve samenleving waarin iedereen op voet van gelijkwaardigheid mee kan doen. Het draait om de mogelijkheden, talenten en eigen regie van onze inwoners. Samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties geven we inhoud aan die inclusieve samenleving.

Financiën

De netto lasten in Hillegom voor het sociale domein (de decentralisaties) zijn circa 1,5 miljoen euro hoger dan de middelen waar het verdeelmodel van het gemeentefonds mee rekent. Bij het vaststellen van de Kadernota 2019 is het kader meegegeven om die hogere (netto) lasten per 2019 structureel te dekken en hiervoor niet langer de reserve Sociaal Domein aan te wenden.

Samen met Holland Rijnland voeren we actief een lobby naar het Rijk over de financiële consequenties van de decentralisaties, met name op het gebied van jeugdhulp.

Innoveren & verbinden

Vanwege ongewijzigd beleid en minder inkomsten moeten we creatieve oplossingen zoeken om onze opgaven te kunnen blijven uitvoeren. Innoveren, experimenteren, transformeren en zoeken naar samenwerkingspartners met mede overheden en sectorale partners is noodzakelijk.

Voor sociale ondersteuning zijn gemeenten nu eerste aanspreekpunt. Ons uitgangspunt is; doen wat nodig is, met oog voor de specifieke situatie en wat mensen zelf kunnen. De menselijke maat is voor ons een belangrijk gegeven. De uitvoering verloopt voornamelijk via Holland Rijnland of in Duin- en Bollenstreek verband (ISD/SPW).

Clustering van organisaties, zoals bij de realisatie van het dienstencentrum Elsbroek, is de sleutel tot ontschotting en stimuleert samenwerking en verbinding. Zorg en welzijn organiseren we zoveel mogelijk op buurt- en wijkniveau.

We onderzoeken, promoten en faciliteren nieuwe woonvormen die zelfstandig wonen koppelen aan een beperkte mate van zorg en welzijn. In de wijken is er ruimte voor ontmoeting, een passend aanbod van activiteiten en hulp bij zorgvragen.

Jongeren / jeugd

Samen met onze partners (onder andere huisartsen, het onderwijs, de kinderopvangorganisaties en het Jeugd- en Gezinsteam) streven we ernaar vroegtijdiger te signaleren of jeugdigen hulp nodig hebben. We kijken of de voorzieningen aansluiten bij de vraag. We zoeken verbinding met partijen die zich actief op jeugd en jongeren richten. We vervullen hierbij vooral een regierol. Ook de verbinding tussen (jeugd)zorg en veiligheid blijft een aandachtspunt.

Het is belangrijk dat jongerenwerkers zichtbaar zijn op straat en contact hebben met de jongeren. Zo weten we wat er speelt en zetten we het project Jeugd Hillegom voort. Jongeren centrum Solution wordt een plek waar alle jeugd -jong en oud - zich thuis voelt.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D	DOEL E
Meer inwoners kunnen participeren in de samenleving, indien nodig met hulp en ondersteuning.	Inclusiever maken van de Hillegomse samenleving.	Meer sociale cohesie tussen inwoners en in de wijken.	Meer kinderen groeien gezond en veilig op.	Betere aansluiting van jeugd- en jongerenwerk op de specifieke behoefte van de Hillegomse jeugd (project Jeugd Hillegom).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
<ul style="list-style-type: none"> > Versterken van het gemeentelijk opdrachtgeverschap richting de partners binnen het sociaal domein. > Uitvoeren armoedebeleid. > Onderzoeken van het functioneren en de tarieven van de regio-taxi. > Organiseren van integrale toegang. > Gebruik 'Welzijn op Recept' stimuleren bij huisartsen en inwoners. > Inzet op de aansluiting van het onderwijs op het bedrijfsleven (Businesscase Economische Agenda) en het Platform onderwijs, ondernemers en overheid. > Doorontwikkelen van Servicepunt Werk om meer mensen naar werk te begeleiden. > Voortzetten van het ontschottingsprogramma.	<ul style="list-style-type: none"> > Uitvoeren Transformatieagenda Wmo. > Uitvoeren Beleidskader Maatschappelijke Zorg en Beschermd Wonen. > Instellen van een fonds voor projecten eenzaamheidsbestrijding. > Faciliteren van de HLTSamen Uitdaging, het platform waar de vraag van sociaal-maatschappelijke organisaties/verenigingen en het aanbod vanuit het bedrijfsleven gekoppeld worden. > Intensivering van de inzet op opsporing en bestrijding van laaggeletterdheid.	<ul style="list-style-type: none"> > Starten pilot Versterken van de wijk. > Organiseren van informele steunnetwerken op buurt- en wijkniveau. > Trainen en ondersteunen van vrijwilligers in wijken. > Ondersteuning van het initiatief om het speeltuingebouw in de wijk Patrimonium tot het buurthuis van de wijk te maken.

ACTIVITEITEN DOEL D	ACTIVITEITEN DOEL E
<ul style="list-style-type: none"> > Keuze maken hoe verder te gaan met (inkoop) jeugdhulp. > Optimaliseren van preventie en vroegsignalering in het onderwijs > Onderzoeken inzet van Praktijkondersteuner Huisarts-Jeugd. > Uitvoeren van de zorg- en veiligheidstafel. > Faciliteren en doorontwikkelen van het Jeugd- en Gezinsteam (JGT). > Verbindingen leggen tussen JGT met partners als jongerenwerk, huisartsen, onderwijs, kinderopvang. > Informeren van doorverwijzers (JGT, huisartsen) over het preventieve aanbod.	<ul style="list-style-type: none"> > Vergroten aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van het jongerencentrum. > Voldoende inzet jeugd- en jongerenwerk op straat om vervolg te geven aan het project Jeugd Hillegom. > Intensiveren van de samenwerking tussen jongerenwerk, CJG en instanties als Brijder en Halt op het gebied van hulp voor jongeren die in aanraking zijn gekomen met handhaving.

Toelichting Doel B

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Eenzaamheid zichtbaar maken en bestrijden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Het college heeft de ambitie om eenzaamheid tegen te gaan. Hiervoor willen we een fonds instellen voor projecten in het kader van eenzaamheidsbestrijding.

We gaan hierover met partners in gesprek en stimuleren daarnaast burgers tot initiatieven in de wijk. In de wijken is er ruimte voor ontmoeting, een passend aanbod van activiteiten en hulp bij zorgvragen. Buurthuizen/-kamers kunnen hierbij een rol spelen. We benaderen hiervoor actief diverse organisaties om als partner en regisseur op te treden.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (MareGroep) RDOG Hollands Midden (GGD) Holland Rijnland	WelzijnsKompas WelzijnsKwartier Solution Bedrijfsleven Huisartsen Onderwijs Bibliotheek Maatschappelijk middenveld Politie

Verbonden partijen

In de vernieuwde BBV-voorschriften staat dat informatie over een verbonden partij moet worden opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek
Doelstelling/Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.
Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post Begeleiding. De invoering van het abonnementtarief voor de eigen bijdrage. De verwachte stijging van Participatiewet uitgaven, vooral door de loonkostensubsidies. Voor 2020 wordt gewerkt met een kadernota.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeenten is enerzijds de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD, en anderzijds de uitvoering van een open einde regelingen door de ISD waar de gemeenten de financiële lasten van dragen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep
Doelstelling/Publiek belang	MareGroep: het op bedrijfsmatige wijze uitvoeren van taken van en voor de deelnemende gemeenten op het terrein van gesubsidieerde arbeid (Wet Sociale Werkvoorziening en Beschut Werken). Servicepunt Werk: het bevorderen van uitstroom uit de uitkering door het begeleiden naar werk.
Ontwikkelingen	De realisatie van de toekomstvisie MareGroep 2.0 en het doorontwikkelen van het Servicepunt Werk.
Beleidsrisico's	Een risico voor de gemeente is de dalende rijksbijdrage voor de uitvoering van de wet sociale werkvoorziening, waardoor de gemeentelijke bijdragen stijgen.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden
Doelstelling/Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt, versterkt en bevordert de gezondheid, veiligheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisismoments.
Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, het vastleggen van een helder (en haalbaar) takenpakket en het introduceren van een solide financieringssysteem, is ingezet en moet in 2020 afgerond zijn. Kern van deze afspraken is dat de taken van de RDOG Hollands Midden bijdragen aan de beoogde maatschappelijke effecten van gemeenten. Voor twee belangrijke opgaven van de RDOG Hollands Midden, het bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling en de jeugdgezondheidszorg, is deze uitwerking afgerond. Voor andere taakgebieden wordt dit nog uitgewerkt.
Beleidsrisico's	In het kader van een kwaliteitsimpuls voor de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een landelijk dekkende infrastructuur voor de integrale aanpak van ernstige en complexe vormen van kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel geweld. Verwacht wordt dat Veilig Thuis hierin een centrale rol gaat vervullen en omdat dit een complex proces is zal de implementatie daarvan tot in 2019 doorlopen. Daarnaast wordt het voor de RDOG lastiger vacatures voor gezondheidspersoneel te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling	Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio aan verbetering van de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkaandelen Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	540,2	546,5	548	550	LISA
Jongeren met delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	*	*	**	**	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	*	*	*	*	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolkingen t.o.v. de beroepsbevolking	68,2%	69,3%	70	70	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	*	*	*	*	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	189	201	190	180	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	60	84,5	46	48	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,7	13,1	***	***	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,1	1,1	****	****	CBS
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar). Bron: CBS.	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4	0,4	*****	*****	CBS
Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo (aantal per 1.000 inwoners). Bron: GMSD.	Aantal per 10.000 inwoners	56	57	80	85	GMSD

* Realisatiecijfers zijn sinds 2015 niet meer beschikbaar gesteld.

** De aantallen jongeren met een delict voor de rechter is afhankelijk van het Openbaar Ministerie.

*** De jeugdwet kent een open einde regeling. Streven is het aantal jongeren dat behoefte heeft aan jeugdhulp terug te brengen door preventie, vroegsignalering en vroeginterventie. Een prognose voor 2019 is niet mogelijk.

**** Een prognose voor 2019 is niet mogelijk.

***** Een prognose voor 2019 is niet mogelijk.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school.	3,5	0	*	*	DUO
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is.	10	12	*	*	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,5%	**	*	*	DUO

* Wij hebben geen invloed op het aantal verzuimers. De prognose is altijd 0 want je wilt niet dat leerlingen verzuimen, maar dat is meestal niet realistisch.

Vanuit het Rijk hebben we een opdracht om landelijk een bepaald aantal VSV'ers te hebben in 2020 maar dat streefgetal hebben wij al bereikt.

** Nog niet bekend.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Niet-sporters	Percentage niet sporters van het totaal aantal inwoners.	47,50%	*	46%	45%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

* Onderzoek 1 keer per 4 jaar

Kaderstellende stukken

- Kadernota WMO Bollen5 2015-2018
- Transformatieagenda WMO en haar omgeving (2017-2018)
- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs
- Sport- en beweegnota 2017-2020
- Nota Volksgezondheid 2018-2021
- Doelenboom mantelzorg
- Verordening maatschappelijke ondersteuning 2017
- Verordeningen Participatiewet
- Verordening Jeugdhulp 2015
- Algemene subsidieverordening Hillegom 2017
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs
- Verordening regelende de toekenning van bijdragen in de kosten van het bezoeken van kinderopvang in Hillegom
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs 2015
- Verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs 2015
- Verordening Leerlingenvervoer
- Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek
- Gemeenschappelijke Regeling Kust-, Duin- en Bollenstreek (MareGroep)
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden (GGD)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Onderwijs							
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-512	-613	-626	-748	-756	-756	-756
Onderwijshuisvesting	-959	-1.016	-1.016	-1.000	-1.000	-1.237	-1.477
Totaal Onderwijs	-1.471	-1.629	-1.642	-1.749	-1.756	-1.993	-2.233
Thema Sociaal domein							
Maatwerkdienstverlening 18-	-2.787	-2.993	-3.565	-3.618	-3.510	-3.445	-3.445
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.559	-1.605	-1.889	-1.756	-1.652	-1.577	-1.577
Inkomensregelingen	-4.971	-4.628	-4.779	-4.821	-4.821	-4.794	-4.794
Geëscaleerde zorg 18+	-153	-38	-44	-88	-88	-48	-48
Arbeidsparticipatie	-210	-248	-248	-253	-271	-319	-319
Wijkteams	-891	-995	-995	-982	-979	-980	-979
Maatwerkdienstverlening 18+	-4.368	-4.353	-4.353	-4.941	-4.941	-4.941	-4.941
Geëscaleerde zorg 18-	-343	-389	-389	-389	-391	-391	-391
Maatwerkvoorziening (WMO)	-302	-233	-233	-233	-233	-233	-233
Begeleide participatie	-1.778	-1.756	-1.756	-1.738	-1.717	-1.666	-1.666
Totaal Sociaal domein	-17.362	-17.238	-18.252	-18.819	-18.602	-18.393	-18.392
Thema Sport & Gezondheid							
Sportaccommodaties	-1.287	-1.165	-1.165	-1.182	-870	-867	-867
Volksgesondheid	-810	-971	-1.052	-1.110	-1.109	-1.109	-1.109
Sportbeleid en activering	-260	-255	-255	-360	-309	-309	-294
Totaal Sport & Gezondheid	-2.357	-2.391	-2.472	-2.652	-2.289	-2.285	-2.270
Totaal lasten	-21.190	-21.259	-22.366	-23.219	-22.646	-22.672	-22.896

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Onderwijs							
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-66	-43	43	43	43	43	43
Onderwijshuisvesting	-234	-227	227	227	227	227	227
Totaal Onderwijs	-300	-270	270	270	270	270	270
Thema Sociaal domein							
Maatwerkdienstverlening 18-		-10	10	10	10	10	10
Samenkracht en burgerparticipatie	-59	-26	26	26	26	26	26
Inkomensregelingen	-3.286	-3.615	3.615	3.615	3.615	3.615	3.615
Maatwerkdienstverlening 18+	-160		0	0	0		
Totaal Sociaal domein	-3.506	-3.652	3.652	3.652	3.652	3.652	3.652
Thema Sport & Gezondheid							
Volksgesondheid	-17	-9	9	9	9	9	9
Sportaccommodaties	-273	-273	273	273	273	273	273
Totaal Sport & Gezondheid	-291	-282	282	282	282	282	282
Totaal baten	-4.096	-4.204	4.204	4.204	4.204	4.204	4.204
Saldo voor resultaatbestemming	-17.093	-17.055	-18.162	-19.016	-18.442	-18.468	-18.692

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Toevoegingen Reserves	-186	-34	-34	0	0	0	0
Onttrekkingen Reserves	1.648	692	1.807	796	215	361	586
Totaal reserves	1.461	659	1.773	796	215	361	586
Saldo na resultaatbestemming	-15.632	-16.396	-16.389	-18.220	-18.220	-18.107	-18.106

Programma 2 - Leefomgeving

Context

Veiligheid

Hillegom moet een veilige plaats zijn om te wonen, te leven en te werken. Dat willen we als gemeente bereiken door de sociale veiligheid te verbeteren en onze wettelijk verplichte veiligheidstaken uit te voeren. Samenwerking met de inwoners, ondernemers en veiligheidspartners is essentieel. We voeren hierin regie.

Het is zaak scherp aan te geven waarop onze veiligheidsregie is gebaseerd. Ten eerste omdat we als gemeente stevige invloed kunnen uitoefenen op problemen die met veiligheid te maken hebben. Ten tweede kunnen we als geen ander de sociale cohesie bevorderen. Sociale cohesie is een van de belangrijkste onderdelen van het veiligheidsgevoel. Ten derde zijn het stimuleren en begeleiden van samenwerkingsverbanden onze expertise en verantwoordelijkheid.

Verkeer en vervoer

De leefbaarheid, verkeersveiligheid en bereikbaarheid in Hillegom moeten zo goed mogelijk zijn. Knelpunten maken we inzichtelijk en pakken we aan op basis van een met elkaar nader te bepalen prioritering.

Ruimte / omgevingsvisie/ duurzaamheid en wonen

Het doel van de ruimtelijke ontwikkeling is wonen, werken en recreëren voldoende ruimte te geven om tot ontwikkeling en bloei te komen en elkaar tegelijkertijd te versterken. We vinden hierbij het behoud van onze (historische) identiteit en een goede woon- en verblijfskwaliteit, gecombineerd met een duurzame inrichting van ons dorp en het buitengebied, belangrijk. De omgevingsvisie Hillegom 2030 bepaalt hiervoor de koers.

We bieden nadrukkelijk ruimte voor initiatieven van inwoners, instellingen of ondernemers, of het nu gaat om wonen, veiligheid, mobiliteit, integraliteit of duurzame ontwikkelingen. Bij initiatieven van derden, stimuleren wij initiatiefnemers om bij te dragen aan de koers die is uitgezet in de omgevingsvisie.

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij

De komende jaren zet de krimp in het aantal bedrijven in de bollensector door. Dat resulteert in verdergaande schaalvergroting en specialisatie binnen de sector, met aandacht voor duurzaam bodembeheer. Deze trend legt een nog grotere druk op het ruimtegebruik in de streek.

Openbare ruimte

We willen de (leef) omgeving voor bewoners en bedrijven aangenaam en bruikbaar maken en houden. Een aangename groene leefomgeving heeft een positieve invloed op ons welbevinden en nodigt uit tot bewegen. We zullen daarom extra investeren in groen, verkeersveiligheid en bereikbaarheid van Hillegom.

Met het beheer en onderhoud van de openbare ruimte zorgen we voor een veilige omgeving waar gebruikers geen risico lopen op materiële of persoonlijke schade.

Ontwikkelingen

Omgevingswet

De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over de (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid, woonbeleid etcetera) maar dat wordt uitgegaan van integrale gebiedsontwikkeling. In deze gebiedsontwikkelingen worden zaken zoals klimaatadaptatie, erfgoed, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid ook betrokken bij een integrale afweging.

Wonen

Op het gebied van wonen is een aantal ontwikkelingen van belang, zoals bijvoorbeeld verschuivingen in de verschillende doelgroepen. De toename van het aantal éénpersoonshuishoudens zet de komende jaren door waardoor er minder behoefte is aan eengezinswoningen maar vooral aan een- of tweepersoons appartementen/-woningen. Naast deze verschuivingen spelen ook thema's zoals het langer zelfstandig wonen van ouderen, de verduurzaming en de bereikbaarheid een rol in het woonvraagstuk. De positie van bijzondere doelgroepen en spoedzoekers op de woningmarkt is kwetsbaar, zeker nu door de extramuralisering meer mensen de woningmarkt betreden.

Klimaat

In het Interbestuurlijk Programma (IBP) zijn het Rijk en de decentrale overheden overeengekomen om gezamenlijk te streven naar het realiseren van de doelstelling tot het behalen van een CO₂-reductie van 49 % in 2030. Vanuit deze ambitie zal de regio Holland Rijnland, de Duin- en Bollenstreek, maar ook de gemeente Hillegom, de komende jaren allerlei veranderingen moeten inpassen in de leefomgeving, op het gebied van duurzaamheid. Denk hierbij aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de omschakeling naar duurzame energie om de gemeente klimaatbestendig te maken. Deze ontwikkelingen vergen actieve betrokkenheid van vele organisaties, bedrijven en inwoners.

Klimaatadaptatie

Veranderingen in het klimaat worden meer en meer zichtbaar en voelbaar. De zeespiegel stijgt en het bodempeil daalt verder. Het aantal regenachtige periodes neemt toe en het gaat harder regenen. De temperatuur stijgt en het aantal droge periodes neemt toe. De Rijksoverheid wil ons land nu en in de toekomst beschermen tegen hoog water, verzilting en zorgen voor voldoende zoetwater. Ons land moet klimaatbestendig en waterrobuust worden.

OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Context

Veiligheidsbeleid

We benaderen veiligheid steeds meer integraal, op het snijvlak van zorg en veiligheid. Zo heeft bijvoorbeeld de Zorg- en Veiligheidstafel goed gewerkt in de aanpak van jeugdoverlast. Daarnaast richten we ons nadrukkelijker op een voor ons nieuw terrein: de bestrijding van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit.

Nieuwe onderwerpen als multiproblematiek, georganiseerde/ondermijnende criminaliteit, cybercrime, regionale samenwerking, komen op ons pad. Dat vraagt om een andere benadering van ons veiligheidsbeleid. De grote steden zijn hier al verder in. Het gevaar dreigt dat criminaliteit zich verlegt naar de regiogemeenten. Daar moeten we op anticiperen.

Voor de aanpak van complexe en multidisciplinaire vraagstukken zoeken we nauwe, integrale samenwerking met onze partners en doorlopen we een interactief proces samen met de raad. Denk hierbij aan het toenemende aantal personen met verward gedrag en groeiende sociaal-culturele spanningen. Verder signaleren we bij jongeren vaker multiproblematiek. Decentralisaties - de overgang van maatschappelijke zorg van de centrumgemeenten naar de regiogemeenten - en bezuinigingen in de zorg leiden tot woonoverlast en gevaarlijke situaties. Wanneer we de zorg en de veiligheidsketen met elkaar verbinden kunnen we deze problematiek effectief aanpakken. De pilot Zorg- en Veiligheid (voor jeugd) en het Ontschottingsteam (volwassenen) zijn hier goede voorbeelden van. Zo bieden we mensen zowel veiligheid als een nieuw perspectief.

Ondermijning

Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit is op het eerste gezicht niet zichtbaar, zoals: drugslaboratoria, wietkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude. Om een beeld te krijgen van dergelijke problemen in onze eigen regio hebben we meegedaan aan een pilot Ondermijning. Het resultaat is een quickscan die ondermijnende activiteiten in onze gemeente in kaart heeft gebracht. Daar gaan we de komende periode gericht actie op nemen in samenwerking met onze partners, zoals: politie, Openbaar Ministerie, Belastingdienst, het RIEC en de Intergemeentelijke Sociale Dienst. Dit alles naast de instrumenten die we al hebben zoals BIBOB-beleid en sluitingsbeleid drugs.

Dat betekent niet dat de structurele veiligheidstaken geen aandacht meer krijgen. We blijven ons inzetten voor het bestrijden van: woninginbraken, fietsdiefstallen, verkeersovertredingen, jeugdoverlast, alcoholmisbruik. Andere aandachtspunten zijn: evenementen, het station, keurmerk veilig ondernemen, buurtpreventie en crisisorganisatie. Burgers ervaren soms te weinig blauw op straat, mede vanwege het tekort aan politiecapaciteit. Op basis van de uitkomsten van de Veiligheidsmonitor, het Burgerpanel en 'Waar staat je gemeente' bekijken we of uitbreiding van de handhaving op straat (in welke vorm dan ook) noodzakelijk is.

Toezicht & handhaving

Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen gaan we verrommeling van het landschap tegen en stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid in lijn met de Omgevingsvisie Heerlijk Hillegom 2030. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming gebruikt worden en worden gebouwd conform de vergunning. De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (vergunningverlening, toezicht en handhaving). Om geheel aan deze kwaliteitseisen te voldoen, werken we aan een verbeterplan.

Met de Greenport-gemeenten zijn afspraken gemaakt over handhaving in het buitengebied. Hiervoor is mogelijk op korte termijn extra inzet noodzakelijk.

Gelet op het verbod van astbestdaken in 2024 starten we in samenwerking met de Omgevingsdienst met een eerste inventarisatie van deze daken in onze gemeente.

Mediation

Naast het handhaven van regels zoeken we ook naar oplossingen en mediation. Met de komst van de Omgevingswet krijgt deze aanpak nóg meer nadruk.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.	Multiproblematiek bij mensen aanpakken door veiligheid en zorg te combineren.	Doelgerichte en integrale actie op het aanpakken van ondermijnende criminaliteit.	Veilig en legaal bouwen en voorkomen van gebruik in strijd met de Omgevingsvisie Heerlijk Hillegom 2030.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Ontwikkelen Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023. > Opstellen Veiligheidsjaarplannen. > Bepalen of intensivering handhaving op straat nodig is a.d.h.v. uitkomsten Veiligheidsmonitor, Burgerpanel en Waar staat je gemeente. > Mobiel cameratoezicht inzetten.	> Pilot zorg en veiligheid jeugd, d.m.v. een zorg- en veiligheidstafel; voor een periode van twee jaar . > Ontschotten d.m.v. ontschottingsteam (multiproblematiek integraal aanpakken). > <i>Outreaching</i> jongerenwerk inzetten op overlastgevende jeugd. > Buurtbemiddeling inzetten.	> Het voortzetten van de pilot Ondernijning (2018-2020) d.m.v. een ondernijnings-tafel. > Toepassing van beleid, zoals het BIBOB-beleid en het sluitingsbeleid drugs (art.13B Opiumwet).	> Uitvoering Handhavingsbeleid 2019-2022. > Uitvoering Jaarlijkse Handhavings-uitvoeringsprogramma's. > Uitvoering verbeterplan VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving). > Uitvoering Project Handhaving Buitengebied (ruimtelijke duurzaamheid). > Uitvoering inventarisatie astbestdaken.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden Omgevingsdienst West Holland	

Toelichting Doel B

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Het jongerenwerk zoekt proactief, *outreaching* en intensief aansluiting bij de jongeren op straat. We spreken hen aan op overlastgevend gedrag, verwijzen door naar hulp als dat nodig is en leiden we toe naar het jongerencentrum. We onderzoeken welke inzet hiervoor nodig is de komende jaren. De boa's, jongerenwerk en de politie werken nauw samen wat betreft toezicht op straat en hangplekken.

Toelichting Doel D

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Gelet op het verbod van asbestdaken in 2024 starten we met een eerste inventarisatie van deze daken in onze gemeente. De inventarisatie maakt het mogelijk de eigenaren te wijzen op het vermoeden van een asbestdak, de eventuele gevaren daarvan en het verbod per 2024.

VERKEER EN VERVOER

Context

Mobiliteit

De leefbaarheid, verkeersveiligheid en bereikbaarheid in Hillegom moeten zo goed mogelijk zijn. De besluitvorming over en de inpassing van het definitieve tracé van de Duinpolderweg heeft een grote impact op de mobiliteit in en rond Hillegom. Goede bereikbaarheid en mobiliteit aan de noord- en zuidkant maakt Hillegom als leefomgeving aantrekkelijker.

Fietsers missen nu nog vaak rechtstreekse verbindingen. De oost-west structuur is voor (de recreatieve) fietsers onvoldoende.

Er ontbreekt een goede (oost-west) openbaarvervoerverbinding om echt te kunnen concurreren met de auto.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Betere auto-, fiets- en OV-bereikbaarheid.	Betere verkeersveiligheid en verminderen ongevallen langzaam verkeer.	Duurzamere mobiliteit.	Betere ontsluiting van de Greenport Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

- > Actualiseren HVVP / Uitvoeringsprogramma Verbindingen en Mobiliteit. Hierin leggen we accenten op de verschillende duurzame vervoerwijzen en het verbeteren van de bereikbaarheid en de veiligheid.
- > Uitvoeren vervoersanalyse naar mogelijke verbeteringen van de OV-bereikbaarheid van Hillegom.
- > Onderzoek en analyse van data t.b.v. (actualisatie) beleid Verkeer en Vervoer.
- > Proactief overleggen over verbeteringsmogelijkheden OV-bereikbaarheid met vervoersmaatschappijen en Holland Rijnland (mede o.b.v. de uitkomsten van bovenstaande actie). Met daarin in elk geval aandacht voor de wens voor een rechtstreekse vervoersverbinding naar het Spaarneziekenhuis.
- > Bijdragen aan het actueel en operationeel houden van het Regionaal Verkeersmodel.
- > Verbeteren van de doorstroming door realisatie van diverse aanpassingen.

ACTIVITEITEN DOEL B

- > Onderzoek naar verbinding voor langzaam verkeer tussen het centrum, het sportpark en het Fioretti college

ACTIVITEITEN DOEL C

- > Deelname aan programma regionaal Energieakkoord en trekken deelprogramma Duurzame mobiliteit.
- > Extra laadpunten creëren om elektrisch rijden te stimuleren.

ACTIVITEITEN DOEL D

- > Na besluitvorming van de provincies over het definitieve tracé noordelijke ontsluiting Greenport, inzetten op het beperken van de hinder voor de omgeving en een zodanige inpassing dat deze wegverbinding zo weinig mogelijk afbreuk doet aan de aanwezige natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- > Na besluitvorming van de provincies over het definitieve tracé noordelijke ontsluiting Greenport, onderzoeken wat de impact hiervan is op het Hillegomse wegennet (binnengemeentelijke bereikbaarheid en de doorstroming).

IMPLEMENTATIE OMGEVINGSWET

Context

De nieuwe Omgevingswet biedt kansen. De nieuwe wet gaat naar verwachting in 2021 gelden. De wet gaat uit van meer decentraal, waardoor er ruimte ontstaat voor lokale afwegingen. Voor ons betekent de wet een integrale afweging en open houding ten opzichte van initiatiefnemers en participatie. We zullen hiervoor duidelijke kaders opstellen en pilots organiseren die ons voorbereiden op de nieuwe wet en de nieuwe manier van werken.

Hillegom maakt nu al gebruik van de mogelijkheden die de nieuwe wet gaat bieden en zal hier de komende twee jaar mee blijven doorgaan.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we aan een veiliger en gezondere leefomgeving in Hillegom, waarbij duurzaamheid voorop staat. We zijn koploper voor wat betreft de implementatie van de Omgevingswet.	Een digitale ontsluiting van gegevens en infrastructuur, die aansluit op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) passend bij de invoering van de Omgevingswet.	Een optimale dienstverlening en cultuurverandering bij initiatiefnemers, bestuurders en ambtenaren.	Participatie met en door inwoners, ondernemers, initiatiefnemers en samenwerkingspartners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
> Opstellen van het Omgevingsplan. Starten met Buitengebied en Zanderij. > Evalueren (en bijstellen) van de Omgevingsvisie Hillegom 2030 op basis van monitoringssysteem KC/TELOS en data-analyses. > Opstellen van (Uitvoerings)programma's fysieke leefomgeving.	> Kennisuitwisseling en samenwerken met .partners.	> Organiseren van bijeenkomsten en proeftuinen voor ambtenaren, bestuurders, samenwerkingspartners en initiatiefnemers om de nieuwe manier van werken te introduceren. > Analyse huidige stand van zaken en plan van aanpak voor ambtelijke organisatie opstellen om conform de wenselijke situatie onder de nieuwe Omgevingswet te kunnen werken.	> Onderzoeken hoe we participatie in het kader van de Omgevingswet gaan vormgeven.

Toelichting Doel A

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

De koers en ambities voor de fysieke leefomgeving zijn in de Omgevingsvisie Hillegom 2030, duurzame (proef)tuin van Holland opgenomen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Deze ambities worden uitgewerkt in een Omgevingsplan en (Uitvoerings)programma's. Voor 2019 is dit het Omgevingsplan Buitengebied en Zanderij.

WONEN

Context

De woningmarkt staat onder grote druk. Veel inwoners zoeken momenteel een passende woning. Tegelijkertijd is de ruimte in onze regio beperkt.

Bij het vaststellen van de Woonvisie in 2019 gaat extra aandacht uit naar senioren, starters en jonge gezinnen, inwoners met een laag inkomen, spoedzoekers, arbeidsmigranten en statushouders. Om deze groepen meer kansen op de woningmarkt te bieden is het vergroten en versnellen van de bouwproductie van belang. We gaan hiervoor actief de projecten inzetten waarin de gemeente een grondpositie heeft. Dit doen we door concrete afspraken te maken met de ontwikkelaar over (verkoop)prijzen, woningtype, doelgroep en duurzaamheid. Bij de besluitvorming over deze projecten maken we inzichtelijk wat de consequenties zijn aan de opbrengstenkant van de gemeente.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Voorzien in de lokale en (boven) regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief).	Actueel en door betrokken partners gedragen woonbeleid.	Een meer passend woningaanbod voor alle doelgroepen.	Een meer toekomstbestendige woningvoorraad.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C	ACTIVITEITEN DOEL D
<ul style="list-style-type: none"> > Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Hillegom. > Afstemmen programmering/fasering (regionaal). > Monitoren ontwikkelingen woningmarkt. 	<ul style="list-style-type: none"> > Analyseren resultaten Woningbehoefteonderzoek WoON2018. > Uitvoeren Regionale WoonAgenda Holland Rijnland 2017 (RWA). > Op onderdelen actualiseren Woonvisie Hillegom 2015-2019 'Top van de Bollenstreek' (jaarlijks onderzoeks- en uitvoeringsbudget). > Sluiten, uitvoeren en monitoren Prestatieafspraken met woningcorporaties en Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek. 	<ul style="list-style-type: none"> > Inzetten instrumenten om sociale huur-, goedkope koop- en middenhuur voorraad duurzaam betaalbaar te houden. > Onderzoeken en ontwikkelen van instrumenten om doorstroming op de Hillegomse woningmarkt te bevorderen. > Opstellen nieuwe regionale huisvestingsverordening Holland Rijnland. > Inzetten van de eigen grondposities om huisvesting van bijzondere doelgroepen (zoals spoedzoekers) te bevorderen (Hillegom Noord). > Bevorderen van initiatieven en faciliteren van de woonopgave als gevolg van transitie en transformatie Maatschappelijke zorg, samen met stakeholders. 	<ul style="list-style-type: none"> > Bevorderen van initiatieven en faciliteren van de woonopgave als gevolg van het langer zelfstandig wonen ouderen, samen met stakeholders (WZZ Elsbroek / Jozefpark). > Inzetten op het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad en duurzame nieuwbouw volgens Uitvoeringsprogramma duurzaamheid.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporaties Zorgaanbieders

GEBIEDSONTWIKKELING

Context

De druk op de beschikbare ruimte in de Bollenstreek is groot. Het zoeken naar de balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven geeft een continue spanning. De omgevingsvisie legt de basis voor het maken van een goede afweging.

We versnellen ruimtelijke ontwikkelingsprojecten waarin de gemeente een grondpositie heeft. Dat doen we door slim om te gaan met procedures en/of door financiële middelen beschikbaar te stellen voor kennis, capaciteit of innovatieve oplossingen.

De Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) gaat verrommeling van de streek tegen en stimuleert herstructurering. Versnelling van de GOM staat als project opgenomen in de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Integrale duurzame gebiedsontwikkeling in lijn met de Omgevingsvisie Hillegom 2030 en de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

- > Opstellen richtlijn duurzame gebiedsontwikkeling, waarbij energietransitie (gasloos), klimaatadaptatie en circulaire economie centraal staan.
- > Invullen van eigen grondposities, zoals Vossepolder, Hillegom Noord en Woonzorgzone Elsbroek, op basis van maatwerk en selectiecriteria, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid of huisvesting van speciale doelgroepen. Zo mogelijk versnellen van processen.
- > Opstellen van kaders en organiseren van pilots voor implementatie Omgevingswet, alsmede ontwikkelen van (online) communicatiemiddelen ter ondersteuning hiervan.
- > Uitvoeren locatieonderzoek voor het ontwikkelen van GOM-woningen i.s.m. stakeholders.
- > Participeren in GOM-onderzoek naar locaties uitbreiding Bulb Trade Park.
- > Versnellen van de GOM voor opruimen verrommeling ten behoeve van economische structuurversterking en ruimtelijke kwaliteitsverbetering.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. Holland Rijnland	

OPENBARE RUIMTE EN FYSIEKE DUURZAAMHEID

Context

Openbare ruimte

Via het beheer en onderhoud van de openbare ruimte dragen we bij aan een veilige omgeving zodat inwoners geen materiële of persoonlijke schade lijden. We hebben hard gewerkt aan het groenprofiel van onze gemeente omdat een aangename groene leefomgeving een positieve invloed heeft op ons welbevinden en uitnodigt tot bewegen en ontmoeten. Het "zorgeloos groen" willen we uitbreiden naar de wijken, dat draagt ook bij aan het versterken van de biodiversiteit. Hiervoor creëren we een voorziening voor cyclische vervanging van het groen (Groenbeleidsplan 2015-2024).

Er is een duidelijk verband in de openbare ruimte tussen sociale veiligheid, welzijn en burgerparticipatie. We gaan de wijk in om op te halen wat er leeft en welke ideeën er zijn voor verbetering.

We maken budget vrij voor kleine(re) aanpassingen in de openbare ruimte die snel kunnen worden opgepakt en direct tot verbetering van de verkeersveiligheid, openbare ruimte en leefomgeving leiden.

De gemeente heeft, vanuit de wet Milieubeheer, de verplichting om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren op dit gebied de circulaire economie.

Verder bereiden we Hillegom voor op klimaatveranderingen en ontwikkelen we een toekomstbestendig actieplan. De inrichting van de buitenruimte speelt hierbij een cruciale rol. Daarom trekken de wethouders buitenruimte en duurzaamheid hierin gezamenlijk op.

Fysieke duurzaamheid

In Hillegom is het thema duurzaamheid verankerd in de Omgevingsvisie Heerlijk Hillegom, duurzame (proef)tuin van Holland en in het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid Hillegom 2018-2022. In het uitvoeringsprogramma staan de activiteiten waar we ons de komende vier jaar op richten.

Duurzame ontwikkeling moet maatschappelijk gedragen worden; betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is essentieel. In het uitvoeringsprogramma richten wij ons daarom op vier doelgroepen: onze inwoners, bedrijven, maatschappelijke partners en de gemeentelijke organisatie zelf.

Door middel van evaluaties en monitoring zullen we over de bereikte resultaten van het uitvoeringsprogramma rapporteren. Op basis daarvan kunnen de plannen waar nodig worden bijgesteld. Dit is van belang omdat de ontwikkelingen rondom duurzaamheid snel gaan.

De energietransitie is een van de grootste maatschappelijke opgaven voor de komende decennia. Europa, het Rijk en gemeenten hebben ambitieuze doelstellingen opgesteld voor CO₂-neutraal. Dat geldt ook voor Hillegom. In 2030 wil Hillegom een energieneutrale gemeente zijn, in 2050 is de gemeente klimaatneutraal. Om energieneutraal te zijn, moet alle energie die we in Hillegom verbruiken, ook lokaal opgewekt worden. Om klimaatneutraliteit te bereiken, moeten wij de CO₂-uitstoot van onze gemeente terugbrengen tot nul.

De energietransitie vraagt wat van ons allemaal. De gemeente krijgt de regie op besluitvormingsprocessen over de lokale energie- en warmtevoorziening. Aan ons de taak om de bebouwde omgeving voor 2050 aardgasvrij te maken. Overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties werken samen aan deze ambities. We treden hierbij op als regisseur.

We streven naar regionale energiestrategieën in Holland Rijnland-verband. Op die manier kunnen we de energieopgave, de energieambitie en een goede ruimtelijke inpassing van de energiemaatregelen regionaal organiseren. Hiervoor hebben we meer kennis en capaciteit nodig. Via regionale samenwerking kunnen we kracht, kennis en kunde bundelen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D
Een aangename, gezondere en veiligere leefomgeving voor alle gebruikers.	Het stimuleren van een circulaire economie.	Energie neutrale gemeente in 2030 en Klimaatneutrale gemeente in 2050.	Openbare Ruimte is klimaatbestendig.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

<p>Activiteiten Doel A</p> <ul style="list-style-type: none"> > Suggesties voor verbeteringen in de openbare ruimte sneller oppakken (met name kleine verkeersmaatregelen). > Creëren voorziening cyclische vervanging groen (Groenbeleidsplan 2015-2024). > Uitvoering geven aan het Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek en daarmee een bijdrage te leveren aan landschap, recreatie, natuur en economie van de streek. > Gericht communiceren naar bewoners over de eigen invloed op de leefomgeving (bijv. schadelijkheid houtverbranding, lawaai-overlast, vervuiling, wateroverlast en operatie steenbreek). > Optimaliseren van de samenwerking met de omgevingsdienst bij het invullen van de (milieu)taken in relatie tot de Omgevingswet. 	<p>Activiteiten Doel B</p> <ul style="list-style-type: none"> > Bij de afvalscheiding van huishoudelijk afval toewerken naar de VANG-doelstellingen in 2020. > Participatietraject met bewoners opstarten over de wijze waarop afvalinzameling en -scheiding kan worden verbeterd.
---	---

Activiteiten Doel C

- > Uitvoeren programma duurzaamheid Hillegom 2018- 2022, waarbij in 2019 het accent ligt op fysieke duurzaamheid. Concreet betekent dit voor 2019 o.a het stratenproject, operatie steenbreek en de nationale duurzame huizenroute.
- > Opstellen leidraad duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte.
- > Opstellen Warmtevisies (vaststellen duurzame warmtebronnen) bestaande bouw.
- > Actief bijdragen aan uitvoering Energieakkoord Holland Rijnland.
- > Versneld afhandelen vergunningaanvragen voor duurzame vergunning- plichtige maatregelen.
- > Onderzoeken en Plan van aanpak opstellen voor verduurzaming van gemeentelijke gebouwen.

Activiteiten Doel D

- > Uitvoeren wettelijk verplichte klimaatstresstest.
- > Acties uitvoeren van gemeentelijk rioleringsplan zoals afkoppelen en lokaal bergen hemelwater.

Toelichting Doel C

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Duurzaamheid vertalen in de openbare ruimte.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Het nieuwe digitale handboek 'Duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte' scheidt de kaders voor een proces van experimenteren, participatie en innovatie. Het vormt een startpunt voor nieuwe ontwikkelingen en veranderende ideeën over de inrichting en het gebruik van de publieke ruimte. Hiermee wordt ook geanticipeerd op de invoering van de Omgevingswet.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland Meerlanden N.V. GR VAB Veiligheidsregio Hollands Midden Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. GOM VRHM	

Verbonden partijen

Inde vernieuwde BBV-voorschriften staat dat dat informatie over een verbonden partij moet worden opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	
Doelstelling/Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.
Ontwikkelingen	Proces nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM: Het regionaal risicoprofiel is een belangrijke pijler onder het regionaal beleidsplan van VRHM. Om in 2019 het beleidsplan VRHM 2020-2023 te kunnen vaststellen, dient het regionaal risicoprofiel eind 2018 gereed te zijn. VRHM heeft de ambitie om het nieuwe regionaal risicoprofiel richtinggevend te laten zijn voor de doorontwikkeling naar een netwerkorganisatie. Hierbij geeft het risicoprofiel niet alleen inzicht in waarschijnlijkheid en impact van risico's, maar ook de rol in het bijbehorende netwerk en inzicht in (risico- en crisis)beheersmaatregelen.
Beleidsrisico's	Daling instroom vrijwilligers. De betrokkenheid van de vrijwilligers is van belang en er moet zorg blijven voor de binding met vrijwilligers.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Ontwikkelingen	Door een wetwijziging van het Besluit omgevingsrecht is bepaald dat het toezicht op het bedrijfsmatig verwijderen van asbest een taak van de omgevingsdienst is. In mei 2018 heeft het college ingestemd met de offerte asbestoverdracht van de omgevingsdienst en medio 2018 vindt de daadwerkelijke overdracht plaats.
Beleidsrisico's	De gemeente bepaalt zelf de afname van het aantal uren. Er zijn maatregelen getroffen om de financiële robuustheid van de omgevingsdienst te herstellen. Deelnemende gemeenten zijn nauw betrokken bij het plan van aanpak.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	
Doelstelling/Publiek belang	De VAB verzorgt voor de Bollen6-gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.
Ontwikkelingen	Het contract voor het beheer van het overlaadstation is uitbesteed aan de Meerlanden en is verlengd tot eind 2018. De verlenging heeft te maken met het onderzoek naar de toekomst van het VAB-terrein.
Beleidsrisico's	De installatie is verouderd en de huurovereenkomst loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek zullen investeringen gedaan moeten worden om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.
Overige informatie	Medio 2018 verzorgt het VAB een Europese aanbesteding voor een contract (2019 en de daarop volgende jaren) voor de exploitatie van het overslagstation.

Vennootschappen en coöperaties		Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.	
Ontwikkelingen	In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2018-2023.	
Beleidsrisico's	Met in achtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.	
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.	

Vennootschappen en coöperaties		De Meerlanden N.V.
Doelstelling/Publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.	
Ontwikkelingen	Meerlanden innoveert op het gebied van onkruidbeheersing. Waar voorheen het onkruid met chemische middelen werd bestreden, wordt dat nu op een milieuvriendelijke manier gedaan. Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan de ontwikkelingen om te komen tot een circulaire economie.	
Beleidsrisico's	Meerlanden heeft geïnvesteerd in een nieuwe werkwijze voor gft-afval. Duurzaam met een lange terugverdientijd.	
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.	

Gemeenschappelijke regeling		Holland Rijnland
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio aan het verbeteren van de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied.	
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.	

Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	per duizend euro	€ 224	€ 229	€ 239	€ 239	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	4,1	4,1	4,1	4,1	Basisregistratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%)	72,4%	72,5%	73%	73%	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 746	€ 668	€ 694	€ 694	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 801	€ 723	€ 749	€ 749	COELO

Indicator	Eenheid	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	9%	nb	nb	*	*	Veiligheid NL
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	Percentage van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopname.	14%	nb	nb	*	*	Veiligheid NL

nb: vanaf het jaar 2016 worden realisatiecijfers niet meer beschikbaar gesteld.

* Deze BBV-indicator komt eind 2018 te vervallen bij de actualisatie van de Regeling beleidsindicatoren gemeenten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	1,4%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	RWS

Indicator	Eenheid	Realisatie	Prognose 2019	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	2017: 233	260	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2017: 0,5	0,5	CBS
Gewelddsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2017: 3,6	3,5	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2017: 3,1	3	CBS
Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2017: 4,3	4,1	CBS

Indicator	Eenheid	Begroting 2019	Realisatie	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per bewoner in kilo's	189	2016: 189	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Percentage elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	1,8%	2016: 1,8%	RWS

Kaderstellende stukken

- Visie Ruimte en Mobiliteit met Programma en Verordening, Provincie Zuid-Holland, 2014
- Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016
- Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer - Bollenstreek, Provincies Noord- en Zuid-Holland, 2006
- Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland
- Structuurvisie Hillegom, 2008 (-2018) / *Omgevingsvisie Hillegom 2030*
- Erfgoedverordening gemeente Hillegom 2010
- Woonvisie Hillegom 2015-2019
- Prestatieafspraken Hillegom 2017-2020
- Gemeentelijke Structuurvisie Hillegom 2008
- Woonagenda Holland Rijnland 2014
- Visie Ruimte en Mobiliteit provincie Zuid-Holland.
- Het Hillegoms Verkeer- en Vervoersplan (HVVP)
- Nota Parkeerbeleid Hillegom (2016)
- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- Afgesproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland
- Motie energie- en klimaatneutraal (juli 2016)
- Omgevingsvisie Hillegom; hierin wordt Duurzaamheid uitgebreid opgenomen (nog vast te stellen)
- Veiligheidsbeleid Hillegom 2016-2020
- Jaar Uitvoeringsprogramma 2018
- Drank- en horecaverordening 2014
- Handhavingsnota Bouwen/Ruimtelijke Ordening 2014-2017
- Handhavingsuitvoeringsprogramma 2017
- Algemene Plaatselijke Verordening Hillegom
- Wet veiligheidsregio's
- Regionaal Crisisplan
- Beleidsplan wegen 2015-2019
- Beleidsplan Openbare Verlichting 2011-2021
- Kunstwerkbeleid 2015-2019
- Dienstverleningsovereenkomst met De Meerlanden
- Groenbeleidsplan 2015-2024
- Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma Duin- en Bollenstreek 2010-2014, gebiedsprogramma 2012-2016, gebiedsprogramma 2014-2018, gebiedsprogramma 2016-2020
- Centrumplannen
- Verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2016-2020
- RioolBeheerPlan en BasisRioolPlan 2016-2020
- Beleidsplan huishoudelijke afvalstoffen 2010-2020
- Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit
- Wet Milieubeheer (Wmb)
- Landelijk afvalbeheersplan (LAP2)
- Afvalscheidingsadvies Meerlanden "Op weg naar 65%"
- VANG (Van Afval Naar Grondstof) met een respons van 75%

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Gebiedsontwikkeling							
Ruimtelijke ordening	-488	-347	-407	-579	-508	-439	-358
Totaal Gebiedsontwikkeling	-488	-347	-407	-579	-508	-439	-358
Thema Openbare orde en veiligheid							
Crisisbeheersing en brandweer	-1.201	-1.233	-1.233	-1.290	-1.289	-1.297	-1.297
Openbare orde en veiligheid	-793	-536	-636	-823	-680	-637	-588
Totaal Openbare orde en veiligheid	-1.994	-1.769	-1.869	-2.113	-1.970	-1.934	-1.885
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid							
Afval	-1.664	-1.771	-1.771	-1.791	-1.732	-1.832	-1.832
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1.365	-1.484	-1.684	-1.677	-1.725	-1.797	-1.847
Begraafplaatsen en crematoria	-79	-75	-75	-71	-70	-70	-70
Riolering	-1.535	-1.562	-1.562	-1.617	-1.647	-1.653	-1.664
Milieubeheer	-737	-670	-670	-793	-801	-815	-826
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-5.381	-5.561	-5.761	-5.949	-5.975	-6.168	-6.240
Thema Verkeer en vervoer							
Verkeer en vervoer	-1.883	-2.268	-2.462	-2.958	-2.979	-2.944	-2.975
Parkeren	-44	-49	-49	-59	-59	-59	-59
Totaal Verkeer en vervoer	-1.928	-2.317	-2.511	-3.017	-3.038	-3.003	-3.033
Thema Wonen							
Wonen en bouwen	-569	-546	-689	-580	-533	-555	-546
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.262	-2.276	-2.276	-1.489	-465	-475	-474
Totaal Wonen	-2.832	-2.822	-2.965	-2.068	-998	-1.030	-1.020
Totaal lasten	-12.622	-12.817	-13.513	-13.727	-12.488	-12.573	-12.536

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Gebiedsontwikkeling							
Ruimtelijke ordening	-154	-35	35	35	35	35	35
Totaal Gebiedsontwikkeling	-154	-35	35	35	35	35	35
Thema Openbare orde en veiligheid							
Openbare orde en veiligheid	-5	-7	7	7	7	7	7
Crisisbeheersing en brandweer	-50	-45	45	45	45	45	45
Totaal Openbare orde en veiligheid	-55	-52	52	52	52	52	52
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid							
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-20	-5	5	5	5	5	5
Afval	-2.466	-2.524	2.524	2.686	2.613	2.613	2.734
Milieubeheer	-5	-1	1	1	1	1	1
Begraafplaatsen en crematoria	-76	-87	87	87	87	87	87
Riolering	-2.181	-2.226	2.226	2.307	2.329	2.329	2.349
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-4.748	-4.844	4.844	5.086	5.086	5.164	5.177
Thema Verkeer en vervoer							
Verkeer en vervoer	-41	-46	46	46	46	46	46
Totaal Verkeer en vervoer	-41	-46	46	46	46	46	46
Thema Wonen							

Wonen en bouwen	-283	-272	272	322	322	322	322
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.365	-2.210	2.210	1.424	403	403	412
Totaal Wonen	-2.647	-2.482	2.482	1.746	1.746	734	734
Totaal baten	-7.646	-7.459	7.459	6.966	6.966	6.032	6.044
Saldo voor resultaatbestemming	-4.976	-5.357	-6.054	-6.761	-6.595	-6.541	-6.492

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Toevoegingen Reserves	-3	-3	-2.753	-3	-3	-3	-3
Onttrekkingen Reserves	353	282	3.729	689	745	595	418
Totaal reserves	351	280	976	687	743	592	416
Saldo na resultaatbestemming	-4.626	-5.078	-5.078	-6.074	-6.074	-5.949	-6.076

Programma 3 - Bedrijvigheid

Context

Levendig Hillegom

We zetten in op activiteiten en projecten die Hillegom levendig en aantrekkelijk maken. Innovatie en duurzaamheid zijn belangrijke speerpunten. Intensieve samenwerking met onze stakeholders binnen en buiten de regio leidt tot een wisselwerking tussen lokale en regionale initiatieven. Wij faciliteren plannen en ideeën, op voorwaarde dat ze bijdragen aan een verbetering van de leefkwaliteit en de duurzame ontwikkeling van Hillegom.

Centrum

We stimuleren de investeringsbereidheid van ontwikkelaars en ondernemers in het centrum door het vestigingsklimaat te versterken. Dit doen we door de ruimtelijke kwaliteit in het centrum te verbeteren. Daarnaast denken we mee met de plannen van ondernemers en ontwikkelaars en waar mogelijk geven we ruimte aan hun ambities.

Regionale economie / bollensector

De bloembollenteelt en -handel hebben onze regio gemaakt tot wie we zijn: de Bollenstreek. Wereldwijd beroemd en bekend door de bollenvelden en Keukenhof. Economie en toerisme binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Het bollenareaal is daarin een onmisbare factor en moet dan ook planologisch beschermd worden.

Kunst & cultuur

Cultuur geeft uitdrukking aan de identiteit van een gemeente en haar inwoners en kan bijdragen aan de sociale cohesie. Cultuur is een sterk middel om maatschappelijke deelname en gemeenschapszin te bevorderen en mensen met elkaar in verbinding te brengen. Cultuur versterkt de economische ontwikkeling van een gemeente als aantrekkelijke vestigingsplaats en toeristische bestemming. Cultuur draagt namelijk bij aan de beleving van de leefomgeving en geeft kleur aan een gemeente of wijk. Het zorgt voor een uitstraling waar een gemeenschap trots op is, zodat een plaats zich kan onderscheiden van de andere.

Ontwikkelingen

Economie

In het Interbestuurlijk Programma (IBP) wordt gesproken over regionale economie als versneller. Hiermee wordt de ambitie uitgesproken te werken aan regionale economische structuurversterking. De economische agenda Duin- en Bollenstreek heeft een vergelijkbare doelstelling: het versterken van de regionale economie zonder dat het ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid. In 2018 is de Economic Board Duin- en Bollenstreek geïnstalleerd om de doelstellingen van de agenda te behalen.

De lokale economie in het algemeen en de detailhandel in het bijzonder zijn gedurende de crisis onder druk komen te staan. Toch is niet alleen de crisis hier de oorzaak van. Structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en verdere internationalisering van productieprocessen, hebben gevolgen voor de lokale economie.

Bollensector

De komende jaren zet de schaalvergroting in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector door. Bij veel bedrijven wordt meer en meer gespecialiseerd. Daarnaast zal de komende jaren de focus op duurzaam bodembeheer doorzetten. Door meer rotatie van gewassen ontstaat meer vraag naar areaal dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek. Met de oprichting van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 een start gemaakt met het bijdragen aan een optimale inrichting van de beschikbare ruimte in de streek. Desondanks zien we de afgelopen jaren een ontwikkeling waarin telers meer en meer hectares in andere gebieden opzoeken voor hun teelt. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als haar bakermat vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho e.a.) en toeleveranciers, de band met Keukenhof en de aanwezigheid op korte afstand van kennisinstellingen (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijs (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland).

Arbeidsmigranten

De aanwezigheid van arbeidsintensieve agrarische bedrijfstak leidt tot een toestroom van arbeidsmigranten die werk in deze sector uitvoeren. Met de instroom van een grote groep migranten ontstaan ook verschillende knelpunten. Enerzijds gaat het dan om deelname van deze doelgroep aan onze lokale samenleving, maar anderzijds gaat het om illegale of

slechte huisvestingssituaties. Dit vraagstuk heeft een integrale afweging en moet leiden tot het vinden van oplossingen voor integratie en huisvesting. Daarbij is het belangrijk het evenwicht te bewaren ten opzichte van de andere doelgroepen.

CENTRUMONTWIKKELING

Context

We investeren in de levendigheid en aantrekkelijkheid van ons centrum. De kaders hiervoor liggen vast in de eerder vastgestelde centrumplannen.

In 2019 voeren we de herinrichting van de openbare ruimte in het middengedeelte van de Hoofdstraat uit.

Daarnaast gaan we de aantrekkelijkheid van Hillegom intensiever promoten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C
In nauwe en constructieve samenwerking met stakeholders inzetten op duurzame groei en revitalisering van ons centrum.	Verder vergroten aantrekkelijkheid van Hillegom.	Fysiek-ruimtelijke aanpassingen uitvoeren die bijdragen aan revitalisering van het centrum en aansluiten op het reeds vastgestelde beleid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A	ACTIVITEITEN DOEL B	ACTIVITEITEN DOEL C
> Opstellen meerjarenwerkprogramma dat, in aanvulling op de reeds ingezette weg, ons centrum brengt tot de cultuur-historische, levendige ontmoetingsplaats met het voorzieningenniveau zoals in 'Heerlijk Hillegom - Omgevingsvisie 2030' beschreven.	> Intensiveren van de samenwerking met Stichting Hillegom Marketing.	> Analyseren van de voorgenomen fysiek-ruimtelijke aanpassingen in de huidige centrumplannen en nagaan welke van deze plannen in potentie versneld uitgevoerd kunnen worden.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelings Maatschappij (GOM) Holland Rijnland	Stichting Hillegom Marketing Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland

REGIONALE ECONOMIE

Context

Onze ambitie is de regionale economische structuur versterken. De Economische Agenda Duin- en Bollenstreek sluit hier naadloos op aan.

Er bestaan nationale, regionale en zelfs internationale programma's die economie en innovatie stimuleren. Lokale en regionale economische ontwikkeling gaan hand in hand. Regionaal economische samenwerking, biedt via de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, kansen voor lokale initiatieven.

De komende periode wordt verder onderzocht hoe de unieke ligging tussen de metropool regio Amsterdam en Den Haag/Rotterdam beter kan worden benut.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Versterken economische positie van Duin- en Bollenstreek.

DOEL B

Versterken bovenregionale economische positie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

- > Ondersteunen van de activiteiten van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
- > Ondersteunen van de activiteiten van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek.
- > Ondersteunen van het project Regiomarketing van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.
- > Lokale initiatieven waar mogelijk aangehaakt krijgen bij de regionale samenwerking om zo de effecten voor Hillegom te maximaliseren (en andersom).
- > Intensiveren van de samenwerking met Stichting Hillegom Marketing en met de regiopartners (zoals de Economic Board Duin- en Bollenstreek) waar het de promotie van de aantrekkelijkheid van de streek voor recreatie en toerisme betreft.
- > We dragen bij aan de realisatie van de projecten als benoemd in het gebiedsprogramma 'B(l)oeiende Bollenstreek'.

ACTIVITEITEN DOEL B

- > Onderzoeken strategische samenwerking met omliggende gemeenten (ook buiten de Duin- en Bollenstreek).

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen

Holland Rijnland

Overige samenwerkingspartners

Economic Board Duin- en Bollenstreek
Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek
Provincie Zuid-Holland

Toelichting Doel A

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Een sterkere economische positie van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Samenwerkende gemeenten hebben de Economic Board Duin- en Bollenstreek en de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek opgericht. Beide organisaties hebben een eigen uitvoeringsprogramma. Als (mede-) financier zijn de gemeenten wel kaderstellend. Een van die kaders is duurzaamheid/circulaire economie. Projecten moeten zich vooral hierop richten. De Board of de stichting bepaalt welke projecten ondersteuning krijgen. De gemeenten denken mee (via het bestuurlijk overleg Economie) en dragen met personele inzet bij aan de projecten.

BEDRIJVENTERREINEN

Context

We voeren op dit moment in regionaal verband een kwalitatieve analyse van de bedrijventreinen uit. Zo krijgen we meer inzicht in de behoeften en wensen ten aanzien van de toekomstige ontwikkeling van bedrijventreinen in de regio. Op basis hiervan stemmen we het lokale beleid verder af op de toekomst.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Voldoende ruimte voor bedrijvigheid.

DOEL B

Meer duurzame bedrijventreinen.

DOEL C

Betere digitale bereikbaarheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

> Vertalen van de resultaten van het behoefteonderzoek dat de regio heeft opgesteld in samenspraak met Holland Rijnland, de Leidse Regio, de Rijn- en Vechtstreek en de provincie Zuid-Holland naar een plan van aanpak bedrijventreinen.

ACTIVITEITEN DOEL B

> Verder inzetten op toekomstbestendig maken van bestaande bedrijventreinen in lijn met de Omgevingsvisie Hillegom 2030.
> Alleen ontwikkelen nieuwe bedrijfslocaties als dit vanuit een breed en regionaal perspectief noodzakelijk is.

ACTIVITEITEN DOEL C

> Opstellen plan van aanpak verbeteren digitale bereikbaarheid bedrijventreinen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
--------------------	-------------------------------

KUNST EN CULTUUR

Context

In 2017 is de beleidsnota 'Cultuur creëert en verbindt' vastgesteld. Hierin wordt het maatschappelijk belang van cultuur aangegeven.

Een aantrekkelijk cultuurklimaat biedt inwoners mogelijkheden voor persoonlijke groei. Zij geeft mogelijkheden tot talentontwikkeling, impulsen voor creatieve innovatie en vernieuwing. Cultuureducatie draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en jongeren: het stimuleert expressie, persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke betrokkenheid. Cultuureducatie heeft ook een positieve invloed op leren. Kinderen die bijvoorbeeld een muziekinstrument bespelen, hebben minder moeite met lezen en kunnen beter luisteren.

Uit onderzoek komt naar voren dat mensen die actief of passief deelnemen aan culturele activiteiten zich gelukkiger voelen en gezonder zijn, zowel mentaal als fysiek. Cultuur en cultuureducatie kunnen ingezet worden ten behoeve van participatie. Denk bijvoorbeeld aan zinvolle dagbesteding, scholing en vrijwilligerswerk. Cultuur brengt mensen in verbinding met het verleden en draagt zo bij aan het behoud en de ontwikkeling van ons cultureel historisch erfgoed.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A Bevorderen van toename van cultuurparticipatie (actief en passief).	DOEL B Vergroten van kennis en waardering voor kunst en cultuur.	DOEL C Bevorderen van efficiency en professionaliteit van kunst- en cultuursector.	DOEL D Vergroten van zichtbaarheid van culturele uitingen.
--	--	--	--

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A > Ondersteunen/stimuleren van verbinding in het kunst- en cultuurveld. > Organiseren van een Cultureel Café en een Kunst- en cultuurevenement. > Benutten bibliotheek als facilitator van activiteiten gericht op cultuur en sociaal domein.	ACTIVITEITEN DOEL B > Voortzetten deelname aan deelregeling 'Cultuureducatie met Kwaliteit'.	ACTIVITEITEN DOEL C > Monitoren afspraken met Stichting CultuurBeleving Hillegom. > Stimuleren samenwerking met bedrijfsleven.	ACTIVITEITEN DOEL D > Structureel (en eenmalig) investeren in kunst in de buitenruimte.
--	--	---	---

Toelichting Doel D

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen een evenwichtige spreiding van beeldende kunstwerken in de openbare buitenruimte en het toevoegen van nieuwe kunstwerken aan de buitenruimte borgen.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen Holland Rijnland	Overige samenwerkingspartners Stichting Cultuurbeleving Hillegom Bibliotheek Muziekschool Kunstcommissie Cultuurverenigingen en -organisaties Vrienden van Oud Hillegom Cultuureducatiegroep
--	---

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Door middel van een spreidingsplan maken we inzichtelijk waar de huidige kunstwerken staan en op welke plekken kunstwerken ontbreken of ondervertegenwoordigd zijn (zogenaamde 'witte vlekken'). Voor de realisatie en planvorming van nieuwe kunstwerken in de openbare ruimte is het nodig om een basisbudget beschikbaar te hebben. Dit kan door de bestemmingsreserve Kunst eenmalig en jaarlijks structureel te voeden, zodat deze reserve kan worden aangewend voor nieuwe kunstwerken.

Verbonden partijen

In de vernieuwde BBV-voorschriften staat dat informatie over een verbonden partij moet worden opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland	
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio, aan verbetering van de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019	Bron
Funcziemenging	Index die verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	43,5%	44%	44%	44%	LISA
Vestigingen van (bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 t/m 64 jaar	119,4	122,4	122,4	122,4	LISA

Prestatie-indicatoren

Onderwerp	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Prognose 2018	Prognose 2019-2022	Bron
Aantal banen	6.900	7.020	7.410	7.410	7.410	LISA
Aantal bedrijfsvestigingen	1390	1510	1.660	1.660	1.660	LISA

Onderwerp	Prognose 2018	Prognose 2019-2022
Rijks- en gemeentelijke monumenten	43	43
Beschermde dorpsgezichten	3	3
Kunstvoorwerpen in openbare ruimte	27	27

Kaderstellende stukken

- Gebiedsprogramma B(l)oeiende Bollenstreek 2016
- Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030
- Ambitieverklaring Toerisme en Recreatie Bollenstreek 2012-2016
- Koersdocument Economie en Toerisme Hillegom 2012-2020
- Economische agenda Greenport Duin- en Bollenstreek 2012-2015
- Programma Centrumontwikkeling Hillegom, september 2015
- Detailhandelsvisie Hillegom 2015
- Nota: Cultuur creëert en verbindt! 2017-2020

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Centrumontwikkeling							
Economische promotie	-235	-209	-209	-224	-221	-222	-221
Totaal Centrumontwikkeling	-235	-209	-209	-224	-221	-222	-221
Thema Kunst en Cultuur							
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-393	-411	-418	-678	-575	-575	-575
Cultureel erfgoed	-19	-24	-24	-33	-33	-33	-33
Media	-436	-436	-436	-443	-443	-443	-443
Totaal Kunst en Cultuur	-848	-871	-878	-1.154	-1.051	-1.051	-1.051
Thema Lokale economie							
Economische havens en waterwegen	-214	-212	-212	-195	-182	-182	-182
Totaal Lokale economie	-214	-212	-212	-195	-182	-182	-182
Thema Regionale economie							
Economische ontwikkeling	-652	-255	-255	-289	-253	-253	-76
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-117	-136	-136	-135	-134	-134	-134
Totaal Regionale economie	-769	-391	-391	-424	-386	-387	-210
Totaal lasten	-2.067	-1.683	-1.690	-1.997	-1.840	-1.842	-1.664

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Centrumontwikkeling							
Economische promotie	-21	-3	3	3	3	3	3
Totaal Centrumontwikkeling	-21	-3	3	3	3	3	3
Thema Lokale economie							
Economische havens en waterwegen	-3	-8	8	8	8	8	8
Totaal Lokale economie	-3	-8	8	8	8	8	8
Thema Regionale economie							
Economische ontwikkeling	-566		0	0	0		
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-88	-90	90	90	90	90	90
Totaal Regionale economie	-654	-90	90	90	90	90	90

Totaal baten	-679	-101	101	101	101	101	101
Saldo voor resultaatbestemming	-1.388	-1.582	-1.589	-1.895	-1.739	-1.740	-1.563

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Toevoegingen Reserves	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen Reserves	0	0	0	110	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0	110	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	-1.388	-1.582	-1.589	-1.785	-1.785	-1.740	-1.563

Programma 4 - Bestuur en ondersteuning

Context

Het programma Bestuur & ondersteuning beschrijft hoe Hillegom het democratisch proces organiseert, hoe de samenwerking met andere overheden vorm krijgt, hoe de organisatie aansluit bij maatschappelijke doelen en hoe de dienstverlening aan inwoners en bedrijven is georganiseerd.

Dienstverlening

Op het gebied van dienstverlening zijn grote wetswijzigingen in aantocht zoals de Omgevingswet, wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) en de wet Private Kwaliteitsborging, naast zaken als Basisregistratie personen en Fraudebestrijding. Juist nu is extra aandacht nodig voor de menselijke maat van dienstverlening gezien de verdergaande digitalisering en het feit dat niet iedereen mee kan in de huidige digitale wereld.

Regionale samenwerking

We versterken de verbinding met onze inwoners, ondernemers en instellingen en partners in de regio. Samen met strategische partners maken we onze strategische positie sterker. Daarbij hebben we een open houding en oog voor elkaars rol. De vele kansen en mogelijkheden kunnen we beter benutten dan we op dit moment doen.

De wijze waarop we invulling (gaan) geven aan participatie en communicatie speelt bij veel van deze wettelijke en maatschappelijke ontwikkelingen een belangrijke rol.

Ontwikkelingen

Samenleving en bestuur

Onze moderne samenleving kent een grote dynamiek met als constante factoren verandering en ontwikkeling. Maatschappelijke ontwikkelingen en de daarbij veranderende dynamiek van de samenleving dwingen de gemeentelijke organisatie mee te bewegen en na te gaan welke eisen dit stelt aan de gemeente. De moderne samenleving heeft wensen en eisen en stelt de overheid verantwoordelijk voor het oplossen van maatschappelijke problemen en het realiseren van maatschappelijke waarden (mobiliteit, leefomgeving, werk, inkomen, veiligheid). Ze verwacht kwaliteit van beleid, wil betrokken worden bij de totstandkoming ervan en gaat daarbij uit van een dienstverlenende houding.

Regionale samenwerking: gebiedsgericht werken en Omgevingswet

Naast de hiervoor genoemde trend richting participatieve democratie zien we ook een beweging naar een meer integrale manier van werken (zoals onder de Omgevingswet wordt verwacht) waarbij verschillende beleidsterreinen in samenhang met elkaar worden gezien en meer gebiedsgericht wordt gewerkt. De provincie Zuid-Holland sluit aan bij deze trend en is het afgelopen jaar gestart met gebiedsgericht werken. Op deze manier probeert zij de regio's vraaggestuurd en integraal te bedienen.

Informatiemaatschappij

De mogelijkheden op het gebied van automatisering en digitalisering zijn technisch haast onbegrensd. De ontwikkelingen op dit gebied voltrekken zich in een haast duizelingwekkend tempo. Er zijn nauwelijks beperkingen in de vraag wat kan. Begrenzing moet vooral gezocht worden in wat we willen en op welke manier. We leven in een informatiemaatschappij. Het is cruciaal dat de gemeente inspeelt op deze ontwikkeling. Een goede informatievoorziening en informatiestructuur is essentieel om qua dienstverlening aan te sluiten bij de wensen en behoeftes van inwoners en bedrijven.

Veranderende rol van de overheid (van representatie naar participatie)

Ontwikkelingen in de samenleving dragen ertoe bij dat de gemeente steeds meer 'van buiten naar binnen' gaat werken. Dienstverlening, communicatie en participatie raken hierdoor steeds meer vervlochten.

De kwaliteit van de dienstverlening zal tot uiting komen in de wijze waarop wordt gepresteerd in het leveren van maatwerk. De complexere maatwerkvraagstukken (burgerinitiatieven, co-creatie en meervoudige, complexe vragen) blijven over. De ontwikkeling naar maatwerk krijgt bijvoorbeeld gestalte doordat de wijk gaat (mee) bepalen wat er in de wijk gebeurt en de gemeente als gelijkwaardige partner optreedt. De sleutel van het welbevinden in de buurt ligt meer bij de mensen in buurten en wijken zelf dan bij de gemeente. Dit bewustzijn vraagt om een veranderende rol van de gemeente.

Meer ruimte voor eigen initiatief van de burgers past in het tijdsbeeld maar betekent ook dat de gemeente zich terughoudender moet opstellen. Benutting en beloning van eigen initiatief vraagt om een nieuwe verhouding tussen gemeente en inwoners.

Datagedreven werken

Door moderne technieken, dataverzameling en data-analyse zijn er mogelijkheden om meer inzicht te krijgen in het profiel van wijken en buurten binnen de gemeente. Dat biedt betere mogelijkheden voor maatwerk. Datagedreven werken brengt nieuwe mogelijkheden die om zorgvuldige afwegingen (vooraf) vragen.

Communicatie

Communicatie en het effectief inzetten van communicatiekanalen is onontbeerlijk. Proactieve communicatie (in twee richtingen) met onze partners (burgers, bedrijven, verenigingen en instellingen) draagt bij aan de beweging van een representatieve naar een participatieve democratie.

Regionale samenwerking

Een trend is dat gemeenten steeds meer taken in gezamenlijkheid via verbonden partijen (gemeenschappelijke regelingen) uitvoeren.

DIENSTVERLENING

Context

Beter persoonlijk contact met onze inwoners en digitalisering van de dienstverlening blijven speerpunten. Dat vraagt om klare taal en heldere regels. Onze dienstverlening richt zich op het leveren van maatwerk, advisering vooraf en samenwerken met de omgeving: inwoners, ondernemers, maatschappelijk middenveld en belangenorganisaties.

Ter verbetering van de dienstverlening investeren we structureel meer in participatie en communicatie.

Juist de 'digitale' overheid kan de ambitie van integraliteit, nabijheid en maatwerk helpen verwezenlijken, bijvoorbeeld als het gaat om opgaven die de decentralisaties of de Omgevingswet raken. Indien nodig bieden we digitale ondersteuning aan de mensen die dit nodig hebben. We moeten open staan voor zowel de kansen als de bedreigingen die digitalisering met zich meebrengt.

Informatisering en digitalisering van gegevens leidt tot gemak en transparantie. Analyses van diverse data geven inzicht en mogelijkheden om de schaarse middelen gericht en effectief in te zetten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A	DOEL B	DOEL C	DOEL D	DOEL E
We werken daadkrachtig en snel, en staan dichtbij onze inwoners en ondernemers. We streven naar zo mogelijk één relatie met de klant en geven via elk dienstverleningskanaal hetzelfde antwoord. Onze klanten ondervinden geen hinder van onze interne structuur.	We ondersteunen initiatieven van (groepen van) inwoners en/of ondernemers, vanuit een positieve grondhouding (ja, mits....) en onderzoeken de kansen om initiatieven mogelijk te maken.	We willen de grenzen bereiken van een maximale digitalisering.	De klant waardeert de dienstverlening van de gemeente en er vindt gerichte sturing plaats aan de hand van data en slimme technologieën.	We zetten in op het bestrijden van adressen-identiteitsfraude.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A > We duiden en geven invulling aan de een-loket-gedachte, voeren regie uit op onze communicatiekanalen en gaan werken met serviceformules. We communiceren proactief en in begrijpelijke taal. We helpen onze klanten en versterken hierbij de een-loket-gedachte. We verleiden de klant naar het optimale dienstverleningskanaal.	ACTIVITEITEN DOEL B > Meer inzetten op vaste aanspreekpunten binnen werkorganisatie HLT voor bedrijven en instellingen.	ACTIVITEITEN DOEL C > We gaan zo veel mogelijk producten en diensten digitaliseren en automatiseren, waarbij voor maatwerk wordt gezorgd voor klanten die niet mee kunnen in de digitale wereld. > Gericht sturen aan de hand van data . Data-analyse vaker en gericht inzetten bij het opstellen en uitvoeren van beleid.
---	---	---

ACTIVITEITEN DOEL D > We meten de klanttevredenheid en de prestatie van onze dienstverlening. We relateren de scores aan onze servicenormen. Mede aan de hand van deze uitkomsten sturen we bij en verbeteren wij onze dienstverlening.	ACTIVITEITEN DOEL E > We intensiveren o.a. de adresonderzoeken en leggen in het kader van fraudebestrijding verbinding met handhaving, veiligheid en andere thema's in het sociaal domein.
---	--

PARTICIPATIE

Context

De gemeente wil verbonden zijn met haar inwoners, bedrijven en instellingen (hierna: aangeduid met samenleving). Participatie door initiatiefnemers en ideeën vanuit de samenleving die de leefomgeving en sociale cohesie verbeteren, zijn welkom. We moeten dan wel duidelijke afspraken maken en helder communiceren over de rollen en verantwoordelijkheden van iedereen in het participatieproces. Duiding en invulling geven aan het proces is van belang. Het opstellen van proceskaders houdt vast. Wat is het doel, wie is betrokken, wat gebeurt er met de inbreng en hoe ziet besluitvorming eruit? De gemeenteraad stelt vooraf kaders of neemt zelf een rol in het proces op zich. Zo is voor iedereen duidelijk wat de bedoeling is.

Het 'Versterken van de wijk' sluit hier op aan, alsmede de ontwikkelingen van de Omgevingswet.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A Versterken van de bijdrage van inwoners aan vraagstukken in de leefomgeving.	DOEL B Ondersteunen van initiatieven vanuit de samenleving.	DOEL C Invulling geven aan burger- en overheidsparticipatie.
---	---	--

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A > De samenleving betrekken bij projecten en inhoudelijke thema's; het uitgangspunt hierbij is 'Ja, mits...'. > Hierbij specifiek aandacht schenken aan verwachtingenmanagement. > Communicatie op maat verzorgen bij het oppakken en uitvoeren van projecten en thema's.	ACTIVITEITEN DOEL B > Duiding en invulling geven aan overheidsparticipatie (ondersteunen van initiatieven inwoners). > Hierbij de bestuursstijl en profilering van raad, college en ambtelijke organisatie in participatieve democratie bepalen. > Samen met de raad in gesprek gaan over haar rol, rolvastheid en zelfstandige positionering in het kader van participatie. > We brengen betrokkenen met elkaar in contact en regisseren het proces.	ACTIVITEITEN DOEL C > Opstellen van een actieplan participatie zodat duidelijk wordt hoe participatie er uit kan zien en welke kaders daarbij een rol spelen.
--	--	---

Toelichting Doel A

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We betrekken inwoners bij de verschillende thema's, spreken verwachtingen uit en verdelen de rollen. Goede communicatie speelt hierbij een belangrijke rol. Uitgangspunt is steeds 'Ja, mits..'

VERSTERKEN VAN DE WIJK

Context

We gaan uit van een integrale en gebieds- of wijkgerichte aanpak. Inwoners, verenigingen en ondernemers spelen hierbij een actieve rol. Gewenste ontwikkelingen of knelpunten die de bewoners ervaren en de gewenste oplossingen vormen het uitgangspunt en pakken we gezamenlijk aan. We streven naar concreet resultaat waarbij fysieke ingrepen hand in hand gaan met oplossingen die de sociale structuur versterken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Komen tot een integrale en gebiedsgerichte aanpak.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

> Proeftuin (pilot) 'Versterken van de wijk' starten met een actieve rol voor inwoners en ondernemers.

COMMUNICATIE

Context

Communicatie gebeurt in samenspraak en in samenhang met raad, inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Doordachte proactieve communicatie is integraal onderdeel van ons handelen waarbij oog is voor ieders rol.

We stemmen de communicatie af op de doelgroep en onze directe omgeving. Dit vraagt om maatwerk. In onze (kern)boodschappen benadrukken we begrippen als benaderbaarheid en bereikbaarheid. Zo versterken we de verbinding met de samenleving.

We maken gebruik van verschillende communicatiekanalen; online en offline. Een samenhangend communicatieactieprogramma ondersteunt de dialoog. Dit actieprogramma sluit aan op initiatieven uit de samenleving, plannen en dienstverlening van de gemeente en faciliteert de communicatie tussen raad, college, ambtelijke organisatie en de samenleving.

Communicatieve vaardigheden en de communicatie infrastructuur raken ook privacy, informatieveiligheid, transparantie en eigenaarschap van data.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Verder versterken verbinding met de samenleving door proactief en doordacht te communiceren.

DOEL B

Communicatie faciliteert wijkgericht werken en overheidsparticipatie.

DOEL C

Communicatieve vaardigheden van de medewerkers verder versterken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

Opstellen communicatie actieprogramma om daarmee samenhang en samenspraak te versterken.

ACTIVITEITEN DOEL B

Inzetten extra communicatiemiddelen om het wijkgericht werken te ondersteunen.

ACTIVITEITEN DOEL C

Activiteiten gericht op stimuleren van maatschappelijke sensitiviteit en omgevingsbewustzijn van de organisatie.

Toelichting Doel A

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Het communicatieactieprogramma ondersteunt wijkgericht werken, samenhang in wijk/dorp initiatieven uit de samenleving, ontwikkelingen in de buitenruimte, woningbouw economie, (digitale) dienstverlening, 'Ja, mits-houding' stimuleren, communicatieve vaardigheden van raad, bestuur en medewerkers ambtelijke organisatie.

Toelichting Doel B

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Brede inzet van communicatiemiddelen bedoeld ter ondersteuning van het wijkgericht werken.

REGIONALE SAMENWERKING

Context

Om opgaven en thema's als de decentralisaties in het sociaal domein, de financiële vooruitzichten en de strategische opgaven bij onder meer economie, ruimtelijke ordening en infrastructuur effectief en integraal aan te pakken lijkt samenwerking met onze regiogemeenten de enige oplossing. Zo kunnen we kwalitatief en kwantitatief goede antwoorden formuleren voor bovengenoemde vraagstukken.

Hillegom heeft een unieke ligging tussen de Noord- en Zuidvleugel in de Randstad. De komende periode brengen we de meerwaarde van regionale afstemming en samenwerking beter in beeld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

> Versterking van onze strategische positie, onder andere door de (strategische) adviescapaciteit werkorganisatie HLT goed te benutten.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

> Op- en uitbouwen van een goede samenwerkingsstructuur in de Duin- en Bollenstreek.

> Op- en uitbouwen van een (bestuurlijk) netwerk met:

- Haarlemmermeer
- Bloemendaal
- Haarlem
- de Metropoolregio

> Innemen van strategische (bestuurlijke) posities.

> De Werkorganisatie HLT samen eind 2019 evalueren.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
> Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland > Werkorganisatie HLTsamen	> de gemeenten Haarlemmermeer, Bloemendaal en Haarlem > de Metropoolregio's Amsterdam en Den Haag > gemeente Noordwijk / Noordwijkerhout en Katwijk

VERBONDEN PARTIJEN

Context

De nota Verbonden partijen werken we verder uit met de raad. Zo verwachten we de bestuurlijke inbreng verder te verstevigen. Tegelijkertijd kunnen we zo zelf meer grip krijgen op de betrokken partijen. Dat leidt uiteindelijk tot betere kwaliteit.

De werkorganisatie HLTsamen is het eerste jaar goed van start gegaan. Nu werken we verder aan het op orde brengen van de basis (kosten en kwetsbaarheid), de beoogde kwaliteitsslag en het verbeteren van onze strategische positie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Een goede regie voeren op de verbonden partijen waarbij de standpunten van Hillegom (tijdig) helder naar voren komen.

DOEL B

Meer grip hebben op de verbonden partijen om uiteindelijk een betere kwaliteit met elkaar te bereiken.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

- > Deelnemen aan bestuurlijke samenwerkingsverbanden*.
- > Deelname in belangenorganisaties zoals de VNG.
- > Het onderhouden van en investeren in ons bestuurlijk netwerk waarbij van Holland Rijnland als 'basis' gebruik wordt gemaakt ².
- > Om (regionale) doelen te realiseren kan een gerichte lobby nodig zijn*.

ACTIVITEITEN DOEL B

- > De nota Verbonden partijen en het beleidskader Governanceregime Verbonden partijen 2018 gezamenlijk met de raad en griffie uitwerken waardoor de bestuurlijke inbreng verder verstevigt.
- > De zienswijzeprocedure op de ontwerpbegrotingen zorgvuldig en kritisch voorbereiden en voor leggen aan de raad.

² Zowel gericht op de Bollen6-gemeenten als op de gemeenten Haarlemmermeer, Haarlem/Bloemendaal en de Metropoolregio

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen *	Overige samenwerkingspartners
Cocensus Bank Nederlandse gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	

* De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.

INTERBESTUURLIJK PROGRAMMA (IBP)

Context

Door het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen worden naar verwachting komend jaar nadere afspraken gemaakt om een aantal belangrijke maatschappelijke vraagstukken in de komende periode gezamenlijk op te pakken (zie bijlage 1). Ook wij zullen onze bijdrage leveren door diverse acties en activiteiten in het kader van de landelijke thema's die in Hillegom spelen.

Projecten die hieruit voortvloeien zijn opgenomen in de betreffende programma's.

Verbonden partijen

In de vernieuwde BBV-voorschriften staat dat informatie over een verbonden partij moet worden opgenomen bij het desbetreffende programma. Voor algemene informatie over verbonden partijen en een samenvatting wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling HLTsamen	
Doelstelling/Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van Kwaliteit, Kostenreductie, Kwetsbaarheid en de verbeterde Strategische positie.
Beleidsrisico's	Het niet halen van de gestelde financiële doelstellingen in het bedrijfsplan.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland

Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.
Ontwikkelingen	De gezamenlijke ambitie van de gemeenten in de regio Holland Rijnland is: 1. Het hebben van een optimaal niveau van sociale voorzieningen, lokaal en regionaal, waarbij de eigen kracht van de burger centraal staat; 2. Koploper te zijn in het toepassen van economische en technologische innovaties; 3. Het hebben van een aantrekkelijke en vitale woon- en leefomgeving; 4. Het versterken van het strategisch vermogen van de samenwerkende gemeenten. Waar het de Inhoudelijke Agenda (looptijd tot 2020) betreft, wordt in de begroting van Holland Rijnland alleen gesproken over de inzet van Holland Rijnland hierin. Voor de eventuele inzet op projecten zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor hun eigen capaciteit, projecten en financiën. De rol van Holland Rijnland bestaat primair uit de platformrol, strategische verkenning, lobby en belangenbehartiging. Daarnaast voert Holland Rijnland de procesregie op een aantal speerpunten en voert het concrete projecten uit. Op een aantal onderwerpen is een uitvoeringsprogramma opgesteld zoals de energietransitie en de werkagenda Jeugd.
Beleidsrisico's	Holland Rijnland beschikt niet over vrije reserves. De risico's liggen voornamelijk binnen de reguliere bedrijfsvoering: debiteurenbeheer, subsidiestromen derden, personeelskosten, ziektekosten en automatisering. De maximale omvang van eventueel op te treden risico's worden geraamd op € 100.000. Bijzondere risico's, boventallige medewerkers (2) in begeleiding van werk naar werk. De loonkostenstijging in 2018 en de verwachte stijging van sociale premies voor 2019 zijn afgedekt. Voor 2019 en verder moet nog een nieuwe CAO worden afgesloten. De nieuwe CAO kan tot hogere loonkosten leiden. Dit risico schatten wij in op € 85.000 (afgerond), ca. 2% van de loonsom.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling Cocensus

Doelstelling/Publiek belang	Cocensus verricht voor 11 gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.
Ontwikkelingen	Er zijn geen beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van samenwerking belastingen.
Beleidsrisico's	Geen bijzondere risico's.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Doelstelling/Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.
Beleidsrisico's	n.v.t.
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Vennootschappen en coöperaties		Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)
Doelstelling/Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.	
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen, of om processen verder te optimaliseren zoals schone Maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan Greenport.	
Beleidsrisico's	Dunea ontvangt geen financiële bijdrage van de gemeente. De drinkwaterwet geeft ruimte voor het uitbetalen van een (beperkt) dividend aan de aandeelhouders. De aandeelhouders vinden echter dat het uitbetalen van dividend niet past bij een drinkwaterbedrijf en hebben daarom besloten om de blokkade op het uitkeren van dividend in stand te houden. Hierdoor kan de volledige winst worden gebruikt voor het aflossen van leningen. Dit leidt tot lagere rentekosten en dus tot lagere tarieven op termijn	
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.	

Vennootschappen en coöperaties		Alliander N.V.
Doelstelling/Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.	
Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstroom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.	
Beleidsrisico's	Alliander is een privaatrechtelijk verbonden partij. Alliander is een energienetwerkbedrijf dat zorgt voor het transport van betrouwbare, betaalbare en veilige energie, vandaag en in de toekomst. Via het netwerk transporteert Alliander elektriciteit en gas naar 37 % van alle elektriciteits- en gasklanten in Nederland. Alliander investeert in de facilitering van duurzame energievormen om zo bij te dragen aan een betere samenleving.	
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.	

Stichtingen en verenigingen		Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen 17 gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.	
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK.	
Beleidsrisico's	De kosten van de stichting RIJK bestaan vrijwel volledig uit personeelslasten, het beleidsrisico is derhalve beperkt.	
Overige informatie	Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.	

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Begroting 2018	Begroting 2019	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners			*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen			*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 43	€ 46	*
Overhead	% van de totale lasten	14%	13,7%	*

* Eigen gegevens

Kaderstellende stukken

- Nota Verbonden Partijen 2018 (raad 22 februari 2018)
- HLT Samen Sterker! (Bedrijfsplan voor de vorming en doorontwikkeling van de ambtelijke werkorganisatie HLT Samen. Een werkorganisatie van, voor en door de zelfstandige gemeentebesturen van Hillegom, Lisse en Teylingen, december 2015).
- Reglement van orde voor de raad
- Verordening op de raadscommissie
- Raadsprogramma en coalitieakkoord
- De raadsbesluiten van Hillegom, Lisse en Teylingen over de ambtelijke samenwerking.
- 'Verbindingen leggen', Evaluatienota Communicatie gemeente Hillegom (2012)
- Overheidsbrede dienstverlening 2015-2020 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
- www.omgevingswetportaal.nl
- www.klantinfocus.nl/diensten/govmetric
- www.operatiebrp.nl
- www.e-overheid.nl

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Dienstverlening							
Burgerzaken	-709	-665	-715	-691	-614	-646	-586
Beheer overige gebouwen en gronden	-717	-86	-86	-106	-80	-81	-80
Totaal Dienstverlening	-1.426	-751	-801	-797	-694	-727	-666
Thema Regionale samenwerking							
Bestuur	-2.232	-2.442	-2.473	-2.497	-2.459	-2.461	-2.459
Totaal Regionale samenwerking	-2.232	-2.442	-2.473	-2.497	-2.459	-2.461	-2.459
Totaal lasten	-3.659	-3.193	-3.274	-3.294	-3.153	-3.188	-3.126

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Dienstverlening							
Burgerzaken	-427	-355	355	355	355	355	355
Beheer overige gebouwen en gronden	-239	-67	67	67	67	67	67
Totaal Dienstverlening	-666	-422	422	422	422	422	422
Thema Regionale samenwerking							
Bestuur	-407	-22	22	22	22	22	22
Totaal Regionale samenwerking	-407	-22	22	22	22	22	22
Totaal baten	-1.073	-444	444	444	444	444	444
Saldo voor resultaatbestemming	-2.586	-2.749	-2.831	-2.850	-2.710	-2.744	-2.682

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Toevoegingen Reserves	0	-3.010	-3.010	0	0	0	0
Onttrekkingen Reserves	136	3.440	3.965	508	488	488	430
Totaal reserves	136	430	955	508	488	488	430
Saldo na resultaatbestemming	-2.450	-2.319	-1.876	-2.342	-2.342	-2.256	-2.252

Algemene dekkingsmiddelen

Context

De afgelopen raadsperiode is een degelijk en transparant financieel beleid gevoerd. Dat zetten wij voort. Structurele uitgaven worden betaald uit structurele inkomsten.

Vanaf 2018 zijn we gestart met het geleidelijk overhevelen van de precariobelasting (indirect via de nutsbedrijven aan onze inwoners geheven) naar de Onroerend Zaak Belasting (OZB). Dat gebeurt binnen een periode van 5 jaar. Dat beleid zetten we voort. De totale (gemiddelde) woonlasten per huishouden stijgen in de komende vijf jaar hierdoor niet (van indirecte heffing aan nutsbedrijven naar directe heffing van gemeente).

Verder verhogen we de tarieven voor de OZB de komende periode slechts met het jaarlijkse inflatiepercentage. Voor wat betreft de tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffing en die voor leges: deze moeten in principe 100 % kostendekkend zijn. Wij heffen geen hondenbelasting, parkeerbelasting en toeristenbelasting.

Het huidige kwijtscheldingsbeleid zetten wij eveneens voort. Mocht er in de toekomst bezuinigd moeten worden, dan rust er op geen enkel programma een absoluut taboe. De (financieel) meest kwetsbare inwoners in onze gemeente worden in die opgave dan wel ontzien.

Bij de decentralisaties in het sociaal domein hanteren wij onverkort het principe rijksbudget = werkbudget. Dit principe blijkt in de praktijk momenteel niet houdbaar. Om die reden nemen wij de meeruitgaven in relatie tot de inkomsten die wij hiervoor van het Rijk ontvangen, structureel op in onze gemeentebegroting. Dat gaat in 2019 in. Dit laat onverlet dat wij blijven inzetten op de zogeheten sturingsagenda Jeugd en de transformatieagenda WMO om deze uitgaven terug te dringen.

Actiepunten

- Gelijkblijvende (woon)lasten voor onze inwoners
- Huidig financieel beleid voortzetten
- In programmabegroting meeruitgaven decentralisaties structureel opnemen

Raakvlakken

- Financiën heeft met alle programma's raakvlakken

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

DOEL A

Structurele uitgaven betalen uit structurele inkomsten.
Een transparant financieel beleid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

ACTIVITEITEN DOEL A

Het opnemen van de meeruitgaven van de decentralisaties in de programmabegroting.
Een solide financiële huishouding voeren.

VERPLICHTE ONDERDELEN BESLUIT BEGROTING EN VERANTWOORDING

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in Algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- Lokale heffingen
- Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- Dividenden
- Saldo financieringsfunctie
- Overige algemene dekkingsmiddelen

Verder heeft de gemeente diverse inkomsten waarvan de besteding niet gebonden is. Dit zijn de zogenaamde algemene dekkingsmiddelen. Deze baten zijn niet aan een concreet programma toe te rekenen. Artikel 8 van het BBV schrijft voor dat,

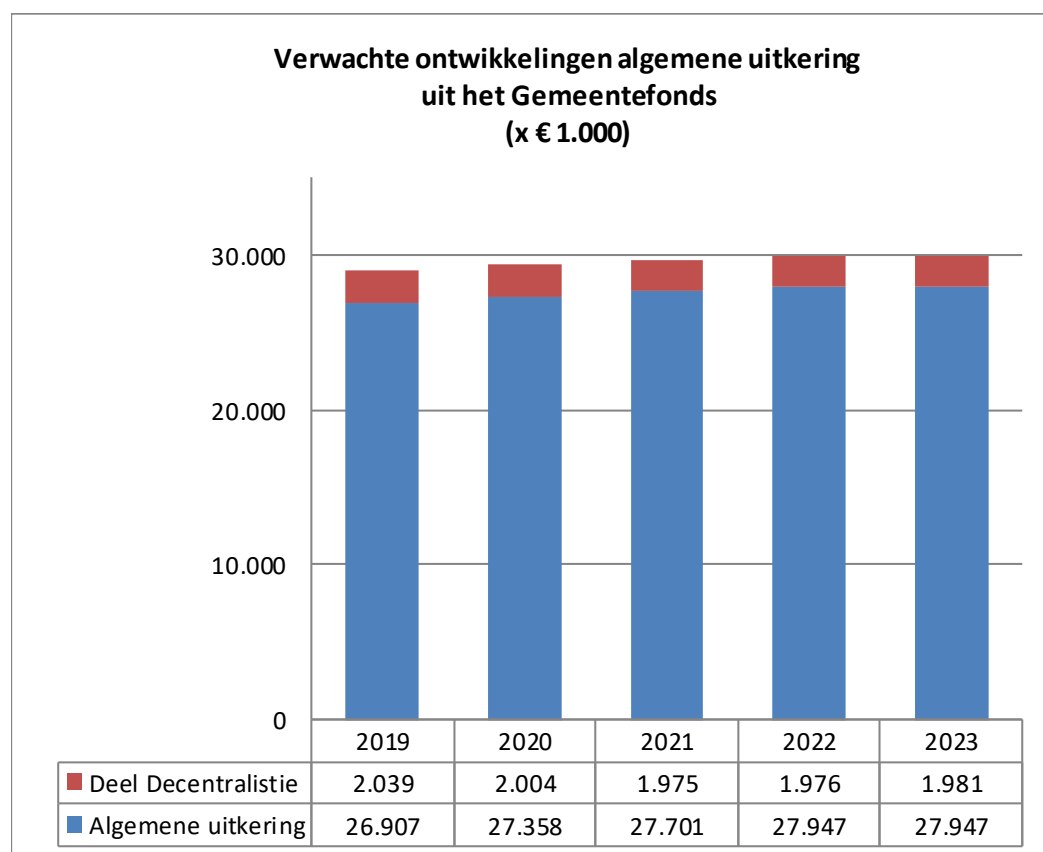
naast de begroting van lasten en baten per programma, ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien wordt opgenomen.

LOKALE HEFFINGEN

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak, de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting. In de paragraaf Weerstandsvermogen is een berekening opgenomen over de dekkingspercentages in relatie tot het weerstandsvermogen.

ALGEMENE UITKERING UIT HET GEMEENTEFONDS

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meircirculaire 2018. Voor de berekening van de algemene uitkering 2019 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en de woningen in 2018. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. In de berekening is de uitname BCF voor 100% opgenomen, dit geeft een positieve bijdrage van € 532.000 in de algemene uitkering. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering, op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering. Het deel dat is achtergebleven als deelfonds zijn de decentralisatie Participatiewet en Voogdij 18+.

DIVIDENDEN

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en De Meerlanden naar rato van het bedrijfsresultaat. De ramingen zijn aangepast aan de bedrijfsresultaten van 2018.

Dividend	Bedragen x € 1.000			
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Alliander	314	326	338	335
Bank Nederlandse Gemeenten	51	81	126	125
Meerlanden	100	100	56	56
	465	478	520	516

SALDO FINANCIËRINGSFUNCTIE

In de vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie Rente van de Commissie BBV geeft in een stellige uitspraak, dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). We berekenen in Hillegom geen rente over investeringen. Het renteresultaat in Hillegom bedraagt € 0.

Onze gemeente heeft geen gelden geleend. Er zijn dus geen werkelijke rentelasten. We begroten alleen werkelijk verwachte rentebaten. In 2019 wordt er voor de laatste maal rente ontvangen over de uitgezette € 4 miljoen bij de BNG. Als gevolg van de invoering van het schatkistbankieren per 1 januari 2014 is er een overgangsregeling voor 7 jaar ingesteld. De financiële vertaling van de overgangsregeling is opgenomen in deze Programmabegroting. De overhead wordt verantwoord in prestatieveld bedrijfsvoering en de directe bedrijfskosten worden rechtstreeks toegerekend aan de producten en activiteiten. De overhead wordt wel meegenomen in de berekening van de kostendekkende tarieven.

MUTATIES RESERVES

Per programma is vermeld wat de mutaties op de reserves zijn. Enkele mutaties zijn niet toe te wijzen aan een programma en worden daarom hier verantwoord.

SAMENWERKINGSPARTNERS

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Bank Nederlandse gemeenten (BNG) Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Cocensus	

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Algemene middelen							
Overhead	-6.038	-6.526	-6.970	-6.840	-6.581	-6.487	-6.350
Treasury	-19						
Belastingen overig	-421	-540	-540	-691	-815	-942	-942
Overige baten en lasten	-3						
Totaal Algemene middelen	-6.480	-7.066	-7.510	-7.531	-7.396	-7.429	-7.292
Totaal lasten	-6.480	-7.066	-7.510	-7.531	-7.396	-7.429	-7.292

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Thema Algemene middelen							
Overhead	-433	-470	470	14	14	14	14
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-25.862	-26.754	26.754	28.946	29.361	29.361	29.923
Belastingen overig	-1.899	-1.931	1.931	1.941	1.941	1.941	583
Treasury	-688	-601	601	720	536	536	536
OZB niet-woningen	-455	-421	421	446	446	446	446
OZB woningen	-2.963	-3.136	3.136	3.370	3.496	3.496	4.123
Overige baten en lasten	-3		0	0	0		
Totaal Algemene middelen	-32.303	-33.313	33.313	35.437	35.437	36.236	35.626
Totaal baten	-32.303	-33.313	33.313	35.437	35.437	36.236	35.626
Saldo voor resultaatbestemming	25.823	26.247	25.803	27.906	28.399	28.808	28.334

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2018 na wijziging	2019	2020	2021	2022
Toevoegingen Reserves	0	-872	-872	0	0	0	0
Onttrekkingen Reserves	497	0	0	0	0	0	0
Totaal reserves	497	-872	-872	0	0	0	0
Saldo na resultaatbestemming	26.320	25.375	24.931	27.906	27.906	28.808	28.334

Overhead

In het gewijzigde BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. Daarom is er door de wetgever voor gekozen om de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten / diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven. De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen / kennen. In dat verband houden wij conform de financiële beheersverordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs zodat daarop sturing kan plaatsvinden.

In 2019 bedraagt de totale overhead afgerond € 6.840.000,- Dit is 13,74 % van de totale begroting ad € 47.770.263,-.

De overhead bestaat uit:

Onderdeel	Bedrag
Bijdrage HLTtsamen-overhead deel	5.842
Huisvesting	406
Overige overhead	592
Totaal	6.840

x € 1000,-

Vennootschapsbelasting

Er is onderzoek geweest naar de vennootschapsbelastingplicht (vpb). De gemeente Hillegom is niet vpb plichtig. Het bedrag is derhalve op € 0 geraamd

Onvoorzien

Overeenkomstig het BBV is een bedrag geraamd voor onvoorzien incidentele uitgaven van € 250,00.

Paragraaf Lokale heffingen

ALGEMEEN

De paragraaf lokale heffingen bevat, overeenkomstig het BBV een overzicht van het beleid inzake de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven en een verantwoording over de mate van kostendekkendheid van tarieven inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast wordt een overzicht op hoofdlijnen gepresenteerd van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt de hoogte van het tarief en welke van die heffingen ook daadwerkelijk worden geheven.

BELASTINGEN

De Gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onze gemeente heft de volgende belastingen: onroerende zaakbelastingen (OZB), precariobelasting en heffing BedrijfsInvesteringsZone (BIZ). De gemeente Hillegom maakt geen gebruik van de wettelijke mogelijkheden om hondenbelasting en toeristenbelasting te heffen.

RECHTEN

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Hillegom worden afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten geheven.

In de raadsvergadering van december 2018 worden de belastingverordeningen 2019 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd.

ONTWIKKELINGEN/ACTUALITEIT

Belastinghervormingen

Na het verzenden van de brief d.d. 24 juni 2016 aan de Tweede kamer over de overwegingen die een rol zouden kunnen spelen bij de hervorming van de gemeentebelastingen, zijn er geen verdere ontwikkelingen vernomen van de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën. De afschaffing van de precariobelasting voor kabels en leidingen moeten door de gemeenten financieel zelf worden opgelost.

Financiële uitgangspunten

- Overeenkomstig de Kadernota 2019 wordt voor belastingen en retributies rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2,3 %. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt de 100 % kostendekkendheid is.
- Bij de berekening van de overhead wordt de maximale toegestane opslag berekend. De overhead bestaat uit de kosten voor pfofach (personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting). De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

OVERZICHT LOKALE HEFFINGEN

Bedragen x € 1.000

Lokale heffingen	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Onroerende zaak belasting	3.354	3.374	3.557	3.816
Precariobelasting	1.889	1.857	1.867	1.909
Overige baten (dwangbevelen)	35	30	32	32
Totaal niet bestedingsgebonden	5.279	5.261	5.456	5.456
Reinigingsheffingen	2.539	2.336	2.450	2.592
Rioolheffing	2.778	2.188	2.230	2.307
Secretarieleges	412	354	354	358
Leges bouwvergunningen	349	270	270	320
Begrafnisrechten	43	51	51	51
Rechten en Marktgeden	9	18	19	19
BIZ-rechten	65	78	78	78
Totaal gebonden aan bestedingen	6.196	5.295	5.451	5.724
Totaal	11.474	10.556	10.907	11.482

ONROEREND ZAAKBELASTINGEN

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerende zaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslagen gebouwd en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de Wet WOZ jaarlijks herzien en zijn op basis van de meicirculaire aangepast met de genoemde percentages bij het onderdeel OZB. Na jaren van dalende waarden van de woningen is weer een sterke stijgende lijn te zien in de waarden en verkopen.

De marktontwikkeling bij woningen wordt, op basis van de Waarderingskamer, geschat op een stijging van 7 %. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een waardestijging van 1 %. Daarnaast worden de opbrengsten van 2018 tot en met 2021 jaarlijks verhoogd met € 126.000 ter compensatie van de wegvallende precariobelasting voor kabels en leidingen.

De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met het inflatiepercentage van 2,3 %. De opbrengsten zijn verhoogd met de aanpassing voor het wegvallen van de precariobelasting overeenkomstig de kadernota 2018, ad € 126.000. De geraamde leegstand bij niet-woningen is over beide heffingen verdeeld, zodat de prikkel tot verhuren mede bij de eigenaren is ondergebracht. De tarieven van de OZB zijn gebaseerd op de WOZ-waarde en worden per jaar vastgesteld. Het tarief van 2019 wordt gebaseerd op de waarde per 1 januari 2018. De marktontwikkeling wordt gevolgd door Cocensus.

De ontwikkeling van de onroerende zaakbelasting tarieven van de afgelopen jaren waren:

		% van de WOZ-waarde		
% van de WOZ-waarde		2016	2017	2018
Woningen	Eigenaar	0,1037%	0,1033%	0,1047%
Niet-woningen	Eigenaar	0,1830%	0,1908%	0,2031%
Niet-woningen	Gebruiker	0,1394%	0,1462%	0,1444%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening, medio december, wordt de laatste prognose van de waarde per 1 januari 2018 bepaald om zodoende een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten, inclusief de uitgangspunten te garanderen.

PRECARIOBELASTING

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. Na jaren van onzekerheid is besloten de precariobelasting voor nutsnetwerken af te schaffen. Gemeenten hebben de mogelijkheid om deze vorm van precariobelasting tot en met het jaar 2021 te heffen. Onder de geldende overgangsregeling kan een gemeente maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016. Voor de gemeente Hillegom is dat een bedrag van € 4,56 per strekkende meter.

OVERIGE BATEN

Bij de inning van de belastingen en rechten kunnen wettelijke aanmanings- en dwangbevelkosten in rekening worden gebracht.

REINIGINGSHEFFINGEN

Reinigingsheffingen bestaan uit de afvalstoffenheffing voor huisgezinnen en overige reinigingsrechten. De overige reinigingsrechten heffingen worden betaald voor het inzamelen en verwerken van afvalstoffen onder meer op de gemeentewerkplaats. De afvalstoffenheffing is voor de huisgezinnen. De tarieven zijn maximaal kostendekkend, beide heffingen zijn verhoogd met 2,3 %.

De kosten van verwerking van de afvalstromen zijn gestegen door inflatie.

	2017		2018		2018	
	Normaal	Klein	Normaal	Klein	Normaal	Klein
Tarief	€ 262,50	€ 236,30	€ 272,50	€ 246,30	€ 278,50	€ 252,30

Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de afvalkosten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking afval		
Taakveld	Omschrijving	
Afval	Kosten van taakveld	1.859
	Baten van taakveld	94
	Netto kosten	1.765
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Overhead	124
b.	BTW	419
c.	Afvoeren veegafval	85
d.	Kwijtschelding	100
e.	Perceptiekosten	98
	Totale kosten	2.592
	Opbrengsten heffingen	2.592
Kostendekkingspercentage		100%

Toelichting

Het taakveld Afval.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en te verminderen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- De perceptiekosten worden toegerekend op basis van opbrengsten van de door de gemeenschappelijke regeling Cocensus geïnde bedragen.

RIOOLHEFFING

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 % dekking van de kosten.

De grondslag bij woningen is gesplitst in één- en meerpersoonshuishoudens en bij niet-woningen het waterverbruik te hanteren als grondslag, verdeeld in acht schalen. Met alle wijzigingen en de genoemde uitgangspunten is de rioolheffing 100 % dekkend en zijn de tarieven berekend op:

Woningen	2017	2018	2019
2 of meer persoonshuishoudens	€ 223,00	€ 227,00	€ 230,25
1 persoonshuishoudens	€ 194,00	€ 198,00	€ 201,25
Niet-woningen	2017	2018	2019
<100	€ 194,00	€ 198,00	€ 201,25
100-250	€ 239,00	€ 243,00	€ 246,25
250-500	€ 311,00	€ 315,00	€ 318,25
500-1000	€ 446,00	€ 450,00	€ 453,25
1000-2000	€ 716,00	€ 720,00	€ 723,25
2000-4000	€ 1.256,00	€ 1.260,00	€ 1.263,25
4000-6000	€ 1.976,00	€ 1.980,00	€ 1.983,25
>6000	€ 3.776,00	€ 3.780,00	€ 3.783,25
Garages/trafo's	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00

Het vernieuwde BBV schrijft voor dat er een duidelijk overzicht is van de kostendekking. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de rioolkosten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Riolering		
Taakveld	Omschrijving	
Riolering	Kosten van het taakveld	1.617
	Baten van het taakveld	0
	Netto kosten	1.617
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Overhead	100
b.	BTW	336
c.	Afvoeren veegafval	85
d.	Kwijtschelding	78
e.	Perceptiekosten	91
	Totale kosten	2.307
	Opbrengsten heffingen	2.307
Kostendekkingspercentage		100%

Toelichting

Het taakveld Riolering en water.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de BTW geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld Straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- De perceptiekosten worden toegerekend op basis van opbrengsten van de door de gemeenschappelijke regeling Cocensus geïnde bedragen.

LEGES

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 2,3 %. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de leges.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Leges		
Taakveld	Omschrijving	
Leges	Kosten van taakvelden	808
	Baten van taakvelden	0
	Netto kosten	695
	Toe te rekenen kosten	
a.	Overhead	771
b.	BTW	141
	Totale kosten	1.791
	Opbrengsten leges	358
Kostendeckingspercentage		21%

Toelichting

Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunning verlening APV.

a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

LEGES BOUW

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 2,3 %. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de bouwleges.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Wonen en bouwen		
Taakveld	Omschrijving	
Bouw en wonen	Kosten van taakvelden	319
	Baten van taakvelden	0
	Netto kosten	324
	Toe te rekenen kosten	
a.	Overhead	415
b.	BTW	67
	Totale kosten	801
	Opbrengsten heffingen	320
Kostendeckingspercentage		40%

Toelichting

De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij de taakvelden Dienstverlening (5.3). Handhaving is geen onderdeel van de kostendekking, dit is wettelijk vastgelegd. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing.

a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het Gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

GRAFRECHTEN

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn rechten verhoogd met 2,3 %. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de grafrechten.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking Grafrechten		
Taakveld	Omschrijving	
Begraafpl.	Kosten van taakveld	71
	Baten van taakveld	3
	Netto kosten	72
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Overhead	17
b.	Perceptiekosten	1
	Totale kosten	86
	Opbrengsten heffingen	84
Kostendekkingspercentage		98%

Toelichting

Taakveld Begraafplaatsen en crematoria.

- De directe lasten van personeel HLT samen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De perceptiekosten worden toegerekend op basis van opbrengsten van de door de gemeenschappelijke regeling Cocensus geïnde bedragen.

MARKTGELDEN

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges verhoogd met 2,3 %. Hieronder geven we inzicht in de kostendekking van de marktgelden.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening kostendekking		
Taakveld	Omschrijving	
Markt	Kosten van taakveld	22
	Baten van taakveld	0
	Netto kosten	22
	<i>Toe te rekenen kosten</i>	
a.	Overhead	21
	Totale kosten	43
	Opbrengsten heffingen	13
Kostendekkingspercentage		30%

Toelichting

Taakveld Economie en bedrijvigheid, onderdeel Straatmarkten.

- De directe lasten van personeel HLT samen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Verordening BI-zone 'BIZ Koopcentrum Hillegom'

Op grond van de Experimentenwet Bedrijven Investeringszone (BI-zones) is de Verordening BI-zone 'BIZ Koopcentrum Hillegom' in werking getreden. Van het te ontvangen bedrag worden de perceptiekosten betaald en het resterende bedrag wordt doorbetaald aan de vereniging. Met de Vereniging Ondernemersfonds Koopcentrum zijn afspraken gemaakt over de besteding van dit bedrag. De tarieven en de verordening zijn voor vijf jaar vastgesteld (vanaf 2015) om de beoogde opbrengsten te garanderen en de perceptiekosten te voldoen.

KWIJTSCHELDINGEN

Aan degenen die niet in staat zijn om de een belastingaanslag te betalen, kan (op grond van de Invorderingswet 1990) gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 geeft regels over de uitvoering. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100 % van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd. Kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Waar mogelijk wordt een automatische toets voor kwijtschelding uitgevoerd. Van mensen die in een jaar kwijtschelding hebben gekregen wordt het volgend jaar getoetst of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt dan automatisch kwijtschelding verleend.

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen	Werkelijk 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Kwijtscheldingen rioolheffing	€ 75.817	€ 77.500	€ 78.000
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	€ 90.086	€ 92.500	€ 100.000
Kwijtscheldingen OZB	€ 1.092	€ -	€ -
Totaal kwijtscheldingen	€ 166.995	€ 170.000	€ 178.000

WOONLASTEN

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Door het afschaffen van de precariobelasting voor kabels en leidingen in gemeentegrond per 1 januari 2022 zijn de totale kosten voor een huishouden van belang. De kosten van de aanslag precariobelastingen van de nutsbedrijven worden immers doorberekend aan de huishoudens in de gemeenten. Aangezien de kosten voor de nutsbedrijven verminderen zullen ook de lasten voor de huishoudens verminderen.

In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van de lokale lastendruk in de jaren 2017 tot en met 2022 opgenomen (inclusief de landelijk gemiddelde stijging in de WOZ-waarde). In de berekening van de OZB is in 2019 gerekend met het geprognosticeerde tarief, het tarief kan door de jaarlijkse herwaardering nog wijzigen.

Lokale lastendruk	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Huurder woning						
Rioolheffing	€ 223	€ 227	€ 230	€ 235	€ 233	€ 233
Afvalstoffenheffing	€ 263	€ 273	€ 278	€ 271	€ 284	€ 284
Gas- en elektrabedrijf	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 0
Waterleidingbedrijf	€ 56	€ 41	€ 31	€ 21	€ 10	€ 0
Totale lokale lastendruk	€ 596	€ 596	€ 595	€ 581	€ 582	€ 516
Stijging WOZ-waarde		5,90%	7%	0%	0%	0%
Eigenaar woning	€ 250.000	€ 264.750	€ 283.283	€ 283.283	€ 283.283	€ 283.283
Rioolheffing	€ 223	€ 227	€ 230	€ 235	€ 233	€ 233
Afvalstoffenheffing	€ 263	€ 273	€ 278	€ 271	€ 284	€ 284
OZB	€ 259	€ 273	€ 295	€ 305	€ 315	€ 380
Gas- en elektrabedrijf	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 0
Waterleidingbedrijf	€ 56	€ 41	€ 31	€ 21	€ 10	€ 0
Totale lokale lastendruk	€ 856	€ 869	€ 889	€ 886	€ 896	€ 896
Stijging WOZ-waarde		5,90%	7%	0%	0%	0%
Eigenaar woning	€ 500.000	€ 529.500	€ 566.565	€ 566.565	€ 566.565	€ 566.565
Rioolheffing	€ 223	€ 227	€ 230	€ 235	€ 233	€ 233
Afvalstoffenheffing	€ 263	€ 273	€ 278	€ 271	€ 284	€ 284
OZB	€ 519	€ 547	€ 589	€ 599	€ 609	€ 674
Gas- en elektrabedrijf	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 0
Waterleidingbedrijf	€ 56	€ 41	€ 31	€ 21	€ 10	€ 0
Totale lokale lastendruk	€ 1.115	€ 1.143	€ 1.184	€ 1.181	€ 1.191	€ 1.190
Stijging WOZ-waarde		0,50%	1%	0%	0%	0%
Eigenaar Niet-woning	€ 1.000.000	€ 1.005.000	€ 1.015.050	€ 1.015.050	€ 1.015.050	€ 1.015.050
Rioolheffing	€ 223	€ 227	€ 230	€ 235	€ 233	€ 233
Afvalstoffenheffing	€ 263	€ 273	€ 278	€ 271	€ 284	€ 284
OZB	€ 3.224	€ 3.387	€ 3.657	€ 3.667	€ 3.677	€ 3.742
Gas- en elektrabedrijf	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 55	€ 0
Waterleidingbedrijf	€ 56	€ 41	€ 31	€ 21	€ 10	€ 0
Totale lokale lastendruk	€ 3.820	€ 3.983	€ 4.252	€ 4.248	€ 4.259	€ 4.259

In het volgende overzicht staan de woonlasten (zonder doorberekening precariobelasting) van Hillegom en een aantal regio- en buitengemeenten van het afgelopen begrotingsjaar. De OZB is gebaseerd op de gemiddelde waarde van een woning per gemeente en een meerpersoonshuishouden.

WOONLASTEN 2018

Gemeente	OZB woningen	OZB niet woningen	Reinigings- heffing	Rioolheffing	Woonlasten huurder (afval en riool)	Woonlasten eigenaar OZB riool en afval
Teylingen	0,0757%	0,2588%	€ 301	€ 133	€ 434	€ 660
Katwijk	0,0908%	0,3835%	€ 288	€ 144	€ 432	€ 670
Haarlemmermeer	0,1016%	0,5672%	€ 312	€ 127	€ 439	€ 717
Hillegom	0,1047%	0,3475%	€ 273	€ 227	€ 500	€ 749
Lisse	0,0925%	0,3535%	€ 271	€ 255	€ 526	€ 764
Noordwijkerhout	0,0856%	0,3149%	€ 305	€ 266	€ 571	€ 804
Noordwijk	0,1174%	0,3114%	€ 283	€ 158	€ 441	€ 850
Heemstede	0,0887%	0,3801%	€ 247	€ 207	€ 454	€ 856
Bloemendaal	0,1054%	0,4870%	€ 328	€ 234	€ 562	€ 1.234
Verwachte woonlasten 2019 Hillegom			€ 278	€ 230	€ 509	€ 757

Bron: Coelo

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het college geeft in deze paragraaf de risico's aan van materieel belang en een inschatting van de kans dat deze risico's zich voordoen. Het is belangrijk bewust te zijn van de risico's en hierop te sturen. Doorontwikkeling van het risicobeleid en bewustzijn van risico's staat hoog op de agenda.

De geïnventariseerde risico's zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente. De relatie tussen de risico's en de weerstandscapaciteit wordt het weerstandsvermogen genoemd.

WEERSTANDSVERMOGEN

Het is van belang te weten of er sprake is van een toereikend weerstandsvermogen. Onder het weerstandsvermogen wordt namelijk het vermogen van de gemeente verstaan om niet voorziene financiële tegenvallers op te kunnen vangen teneinde haar taken voort te kunnen zetten.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. De benodigde weerstandscapaciteit bestaat uit alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

De relatie tussen benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit is hieronder weergegeven.

GEWENSTE HOOGTE VAN HET WEERSTANDSVERMOGEN

Doet zich een onvoorzien risico voor dan zal dat in eerste instantie uit de algemene reserve gedekt worden. In de nota reserves en voorzieningen is de minimale omvang van de algemene reserve bepaald op € 6.000.000. De raad heeft dit vastgesteld.

BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

De beschikbare weerstandscapaciteit is in het Besluit Begroting en Verantwoording (artikel 11.1) omschreven als 'de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken'. Deze middelen kunnen bestaan uit de volgende componenten:

- Het eigen vermogen. Hiertoe behoren:
  - De algemene reserve (voor zover vrij aanwendbaar).
  - De bestemmingsreserves (voor zover de bestemming kan worden gewijzigd).
  - De stille reserves.
- De onbenutte belastingcapaciteit
- De post onvoorzien

INCIDENTELE EN STRUCTURELE WEERSTANDSCAPACITEIT

Het BBV maakt onderscheid tussen de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit. Met het eerste wordt bedoeld het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken op het geldende niveau. Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

De weerstandscapaciteit wordt als volgt weergegeven:

(bedragen x € 1.000)

	2019	2020	2021	2022
Weerstandscapaciteit in de exploitatie				
Onbenutte belastingcapaciteit:				
- OZB	2.306	2.180	2.054	1.554
- Rioolheffing	0	0	0	0
- Afvalstoffenheffing	0	0	0	0
- Precariobelasting	0	0	0	0
Totaal onbenutte belastingcapaciteit	2.306	2.180	2.054	1.554
Onvoorzien	0,25	0,25	0,25	0,25
Saldo meerjarenbegroting	-515	359	754	338
Totaal weerstandscapaciteit in de exploitatie	1.726	2.629	2.919	2.484
Weerstandscapaciteit van het eigen vermogen				
- Vrij aanwendbaar deel algemene reserve	35.039	34.113	34.174	34.911
- Reeds aanwezige buffer in de algemene reserve	6.000	6.000	6.000	6.000
- Stille reserves				
Totaal weerstandscapaciteit in eigen vermogen	41.039	40.113	40.174	40.911
Totaal weerstandscapaciteit	42.830	42.652	42.983	42.803

Onder belastingcapaciteit wordt verstaan de financiële ruimte die er is om de belastingen en heffingen te verhogen. Voor de heffingen geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn.

ONROEREND ZAAKBELASTING

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken hanteert in de meicirculaire het zogenaamde artikel 12-norm bij de Onroerende ZaakBelasting. Voor 2018 is deze norm vastgesteld op 0,1905 % van de waarde van de objecten. Dit is de norm die een gemeente moet hanteren wil zij voor een artikel 12-uitkering in aanmerking komen.

Voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit is de berekening als volgt:

Geraamde opbrengst OZB in 2019 is:	€ 3.816.400
Totale WOZ waarde (€ 3.214 miljoen x 0,1952 % =)	€ 6.122.563
De onbenutte belastingcapaciteit OZB	€ 2.306.163

RIOOLHEFFING

De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 % dekking van de kosten. Hierdoor is de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 en verder € 0. De berekening kostendekkendheid is opgenomen in de paragraaf lokale heffingen.

AFVALSTOFFENHEFFING

De opbrengst van de afvalstoffenheffing is gebaseerd op 100 % dekking van de kosten. Hierdoor is de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 en verder € 0. De berekening kostendekkendheid is opgenomen in de paragraaf lokale heffingen.

PRECARIOBELASTING

De precariobelasting voor kabels en leidingen is gemaximaliseerd op het tarief wat gold per 10 februari 2016. Ingaande 2022 is het niet meer mogelijk precariobelasting te heffen voor kabels en leidingen die in gemeentegrond liggen.

OVERIGE BELASTINGEN

Wij verwachten voor de tarieven van de overige belastingsoorten en leges een stijging van het inflatiepercentage met 2,3 %. Het vernieuwde BBV schrijft voor dat er een toelichting is voor de opbouw van de leges. Deze is toegelicht in de paragraaf G Lokale heffingen.

ONVOORZIEN

Omdat regelgeving een onvoorzien bedrag voorschrijft is een bedrag geraamd van € 250.

VRIJ AANWENDBAAR DEEL ALGEMENE RESERVE

Het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve is dat deel van de reserve dat direct aangewend kan worden voor een financiële tegenvaller. Als ondergrens van de algemene reserve is € 6.000.000 als minimum aangemerkt om de uitvoering van de gemeentelijke taken te waarborgen. De algemene reserve bedraagt in 2019 € 41.317.951. Het aanwendbare deel van de algemene reserve is dus € 35.317.951.

STILLE RESERVE

Stille reserves zijn de meerwaarden van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. Er zijn geen stille reserves in onze gemeente.

RISICO'S

INVENTARISATIE VAN DE RISICO'S

Het weerstandsvermogen dekt risico's af waarvoor het niet mogelijk is een redelijke schatting van de mogelijke schade of het verlies te maken. Hierdoor kan geen voorziening worden getroffen of een afwaardering van de activa plaatsvinden. Hieronder staan de risico's die aan bovengenoemde criteria voldoen en die van een zodanige omvang zijn dat zij de financiële positie van de gemeente kunnen beïnvloeden. Zaken die onderdeel vormen van het normale bedrijfsrisico van de gemeente zijn niet opgenomen. Daarnaast gelden er steeds zwaardere eisen voor het managen van risico's. Om te bepalen of de gemeente voldoende weerstandscapaciteit heeft, zijn alleen de financiële risico's van belang die niet worden afgedekt door verzekeringen, voorzieningen of andere afdoende maatregelen. Alleen die risico's die van materieel belang kunnen zijn, worden hieronder weergegeven.

RISICO'S DIE VOORTVLOEIE UIT DE SAMENWERKING MET ANDERE GEMEENTEN OF INSTANTIES

- **Gemeentegaranties**

De gemeente Hillegom heeft in het verleden meerdere malen gemeentegaranties afgegeven aan instellingen (stichtingen etc.). Aanspraken van derden op deze garanties zijn daarom niet uit te sluiten. Van gemeentezijde wordt per jaar aandacht aan de financiële afwikkeling geschonken om eventuele problemen vroegtijdig te signaleren, waardoor aanspraken kunnen worden voorkomen of beperkt. Overigens wordt het risico als zeer gering geschat. Per 31 januari 2017 staat de gemeente borg voor € 442.000 aan geldleningen.

- **Gemeenschappelijke regelingen**

De gemeente participeert in een groot aantal gemeenschappelijke regelingen. De deelname brengt financiële risico's met zich mee omdat het uitgavenbeleid door het bestuur van het samenwerkingsverband wordt bepaald en niet door de individuele gemeenten. Sommige van deze gemeenschappelijke regelingen zijn gevoelig voor gewijzigde externe omstandigheden, zoals verslechterende economische omstandigheden of nieuwe wettelijke regelingen.

- **Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM)**

In 2012 is een garantstelling verstrekt aan het GOM. Het maximale risico ontstaat als de totale garantstelling van de 6 x € 7 miljoen = € 42 miljoen volledig is benut en er voor geen enkel project planologische zekerheid verkregen is. Het maximale risico wordt bepaald door de gemaakte plankosten, de gemaakte rentekosten en het verkoopverlies in geval van gedwongen verkoop. Zoals eerder in de informatie van de GOM is opgenomen, bedraagt het risico per gemeente/aandeelhouder ongeveer € 2,3 miljoen.

RISICO'S DIE VOORTVLOEIE UIT HET BELEID VAN ANDERE OVERHEDEN

- **Algemene uitkering gemeentefonds**

De algemene uitkering uit het Gemeentefonds is gekoppeld aan de overheidsuitgaven, het zogenaamde 'trap op, trap af-principe'. In tijden van hoogconjunctuur ontvangt de gemeente een hoge uitkering. Bij laagconjunctuur wordt de algemene

uitkering uit het Gemeentefonds verlaagd. Daarnaast spelen beslissingen op Rijksniveau mee in de bepaling van de hoogte van de uitkering.

- **Nieuwe wetgeving open einde regeling**

Er is een aantal wetten en regelingen waarbij de hoogte van de kosten afhankelijk is van het aantal aanvragen. Voorbeelden hiervan zijn de Wet werk en bijstand, de Wet maatschappelijke ondersteuning en leerlingvervoer. Ook implementatie van nieuwe wetgeving kan een financieel risico met zich meebrengen.

- **Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF)**

De Wet HOF schrijft een plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen voor, de hoogte van het plafond, dat met de Wet HOF geldt, wordt jaarlijks op basis van bestuurlijk overleg vastgesteld. Het netto financieringssaldo van alle gemeenten bij elkaar mag in een jaar dus niet boven dit plafond uitkomen. Voor de individuele gemeente is geen risico.

- **Wet maatschappelijke ondersteuning en Jeugdzorg**

Er is een verbeterslag gemaakt bij het controleprotocol voor de zorgaanbieders. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de grote en kleine zorgaanbieders, zodat deze beter kunnen voldoen aan de eisen van het controleprotocol. De administratieve organisatie bij het SVB blijft landelijk een risico voor de gemeenten. De onzekerheden bij het opstellen c.q. vaststellen van de jaarrekening 2017 met betrekking tot baten, lasten en balansposten gerelateerd aan Jeugd en Wmo betreft mogelijke onjuiste of onvolledige

- toepassing woonplaatsbeginsel bestedingen Jeugdhulp.
- declaratie van zorgkosten door (kleine of vrijgevestigde) zorgaanbieders.
- uitvoering van PGB's door Sociale Verzekeringsbank
- baten eigen bijdrage via het CAK

- **Schatkistbankieren**

Het Schatkistbankieren voor decentrale overheden heeft een wettelijke basis in de wet Financiering decentrale overheden (Fido). De wet bedoelt deelname aan Schatkistbankieren van alle decentrale overheden. De gemeente is verplicht om overtollige gelden onder te brengen bij het Rijk. In de wet is een overgangsregeling opgenomen die aangeeft dat de eerder uitgezette tegoeden in zeven jaar worden afgebouwd (2020 laatste jaar). De financiële vertaling van deze overgangsregeling is opgenomen in de begroting.

- **Vennootschapsbelasting**

Vanaf 1 januari 2016 worden ondernemingsactiviteiten van de overheid onderworpen aan de vennootschapsbelasting. De invoering van de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen (Vpb) kan onontkoombare financiële consequenties hebben voor de gemeente. De ondernemingsactiviteiten zijn geanalyseerd en hieruit blijkt dat alleen de grondexploitatie Vossepolder in aanmerking wordt genomen als ondernemersactiviteit.

RISICO'S DIE VOORTVLOEIEN UIT HET EIGEN BELEID

- **Grondexploitaties**

Binnen de gemeente Hillegom is één grondexploitatie actief, namelijk de Vossepolder. Tot een tweede grondexploitatie is in 2018 besloten, Woonzorgzone Elsbroek, planfase 3. Deze is nog in de aanbestedingsfase en heeft nog geen beoogd resultaat. Gezien de complexiteit van de exploitatie is het mogelijk dat het werkelijke resultaat minder positief uitvalt dan verwacht. Daarbij kunnen wijzigingen op fiscaal gebied een belangrijke invloed hebben op het uiteindelijke projectresultaat. Daarnaast zijn rentefluctuaties en inflatie factoren die een materieel gevolg voor de grondexploitaties kunnen hebben.

- **Onderhoud openbare voorzieningen**

De gemeente kan aansprakelijk worden gesteld voor schade ontstaan door oneffenheden of spoorvorming in de weg. Ook door omvallende bomen of door takbreuk bij storm kan schade aan eigendommen van derden worden aangericht. Voor de gemeente geldt een risicoaansprakelijkheid. Dat wil zeggen dat de gemeente aansprakelijk is voor het creëren van een mogelijk schadeveroorzakende situatie. Wij moeten dus voortdurend alert zijn op het aansprakelijkheidsrisico.

- **Bodemverontreinigingen**

In algemene zin geldt dat er voor de gemeente Hillegom een financieel risico bestaat van sanering van locaties met bodemverontreiniging. In de begroting is geen rekening gehouden met dit risico, aangezien het een incidenteel karakter heeft.

- **Planschades**

In de begroting is een budget opgenomen voor adviezen van derden over planschades (en andere adviezen). Er is geen budget voor de betaling van daadwerkelijke planschades. We gaan ervan uit dat alle planschades worden verhaald conform afgesloten overeenkomsten.

Mocht de planschade niet verhaald of binnen het programma Ruimte van de begroting opgevangen kunnen worden, dan wordt de raad hierover geïnformeerd via de bestuursrapportage of de programmarekening.

- **Precario**

Het wetsvoorstel tot afschaffing precariobelasting voor kabels en leidingen van nutsbedrijven is 21 februari 2017 behandeld. Vanaf 2022 kunnen gemeenten geen precariobelasting voor kabels en leidingen van nutsbedrijven heffen. De aanslagen zijn opgelegd, door Liander is tegen de aanslag precariobelasting bezwaar gemaakt hangende een uitspraak bij het Hof. Het risico schatten wij laag in.

RISICOBEBEERSING

In het kader van beheersing van risico's (risicomanagement) dienen de risico's die een cruciaal financiële dreiging vormen voor de gemeente Hillegom te worden uitgelicht. Door de impact van een dreiging te vermenigvuldigen met de kans dat een dreiging zich voordoet, kan de omvang van een bepaalde dreiging worden gekwantificeerd. Als het totaal van de risico's kleiner is dan het weerstandsvermogen, dan is het weerstandsvermogen toereikend om de verwachte risico's te dekken.

KANS EN GEVOLG

Voor wat betreft de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet, wordt uitgegaan van de hieronder weergegeven tabel. Door toetsing met de beschikbare middelen en het aanwezig financieel weerstandsvermogen kan een evenwichtiger beeld worden gevormd van de financiële positie van een gemeente en de ontwikkeling daarvan.

Kans	Waarde tussen	is gemiddeld
0. Geen of niet te kwantificeren risico	0%	0%
1. Zelden	0 - 20%	10%
2. Onwaarschijnlijk	20 - 40%	30%
3. Mogelijk	40 - 60%	50%
4. Waarschijnlijk	60 - 80%	70%
5. Bijna zeker	80 - 100%	90%

RISICOANALYSE

Risicoanalyse

Omschrijving risico	Max. risico in €	Kans	Berekend risico in €
Gemeentegarantie	362.708	10%	36.271
Gemeenschappelijke regelingen	2.675.595	10%	267.559
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij	2.300.000	30%	690.000
Algemene uitkering Gemeentefonds	25.488.355	0%	0
Nieuw wetgeving open einde regeling	niet bekend	0%	0
Wet Houdbare Overheidsfinanciën	niet bekend	0%	0
Sociaal domein, inzet netwerk	166.667	30%	50.000
Sociaal domein, vraag overstijgt budget	666.667	30%	200.000
Sociaal domein, inzet netwerk	192.000	70%	134.400
Sociaal domein, hulp komt niet tot stand	60	30%	18
Leerlingenvervoer	230.000	10%	23.000
Schatkistbankieren	3.613.719	0%	0
Venootschapsbelasting	niet bekend	0%	0
Grondexploitaties	nihil	10%	0
Nog niet in exploitatie genomen gronden	4.400.000	30%	1.320.000
Decentralisaties	8.304.935	10%	in reserve
Onderhoud openbare voorzieningen	100.000	10%	10.000
Bodemverontreinigingen	niet bekend	0%	0
Planschades	niet bekend	0%	0
			2.731.248

RELATIE BENODIGDE EN BESCHIKBARE WEERSTANDSCAPACITEIT

Bij de berekening van de ratio is de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst levert de ratio op van het weerstandsvermogen, die te vergelijken is met andere gemeenten.

Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit / geschatte risico's

Voor Hillegom komt deze ratio uit op € 42,8 miljoen / € 2,7 miljoen = 15,7 Dat is hoger dan 2,0 wat het waarderingscijfer A oplevert, uitstekend is.

Waarderingscijfer	Ratio Weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Om de ratio van het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen maken wij gebruik van de waarderings tabel opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR).

KENGETALLEN

In het vernieuwde BBV is geadviseerd om, ter verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten, standaard in de begroting (en in de jaarstukken) een aantal financiële kengetallen op te nemen. Van belang is dat de betekenis van de kengetallen worden begrepen en dat er inzicht is in de financiële positie van de gemeente.

Netto schuldquote x € 1.000)		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Vaste schulden	+	0	8.000	6.000	16.000	18.000	18.000
Netto vlottende schuld	+	6.796	5.655	7.007	6.705	7.365	6.667
Overlopende passiva	+	4.853	3.374	1.900	1.900	1.900	1.900
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	8.126	4.100	4.100	4.100	4.100	4.100
Liquide middelen	-	2.517	1.501	256	256	256	256
Overlopende activa	-	397	510	510	510	510	510
Totaal		609	10.918	10.041	19.739	22.399	21.701
Totale baten, excl. mutaties reserves		45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		1,3%	24,0%	21,3%	42,5%	47,6%	46,8%

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130 % als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen. Door het ontbreken van langlopende geldleningen is de netto schuldquote van de gemeente laag.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Vaste schulden	+	0	8.000	6.000	16.000	18.000	18.000
Netto vlottende schuld	+	6.796	5.655	7.007	6.705	7.365	6.667
Overlopende passiva	+	4.853	3.374	1.900	1.900	1.900	1.900
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	9.982	9.979	9.982	9.982	9.982	9.982
Uitzettingen < 1 jaar	-	8.126	4.100	4.100	4.100	4.100	4.100
Liquide middelen	-	2.517	1.501	256	256	256	256
Overlopende activa	-	397	510	510	510	510	510
Totaal		-9.373	939	59	9.757	12.417	11.719
Totale baten, excl. mutaties reserves		45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-20,5%	2,1%	0,1%	21,0%	26,4%	25,2%

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Door het ontbreken van langlopende geldleningen is de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen laag.

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Eigen vermogen	63.335	51.356	58.476	57.391	56.703	55.609
Balanstotaal	78.688	71.489	77.233	85.899	87.748	85.902
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	80,5%	71,8%	75,7%	66,8%	64,6%	64,7%

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. Als er bestedingen gedaan worden met de reserves (eigen vermogen) daalt het solvabiliteitspercentage.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Totaal activa bouwgronden in exploitatie	1.416	816	-214	1.446	1.159	1.169
Totaal baten exclusief mutaties van reserves	45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
Kengetal grondexploitatie	6,2%	3,6%	-0,9%	6,2%	4,9%	5,0%

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

	Structurele exploitatieruimte (bedragen x € 1.000)	rek. 2017	begr. 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
A	Totale structurele lasten	44.026	48.607	48.320	46.970	47.301	47.243
B	Totale structurele baten	45.470	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	166	3	3	3	3	3
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	1.202	858	1.326	1.006	1.340	1.434
E	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. Mutaties reserves))	45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	5,4%	-4,9%	0,3%	1,0%	2,2%	1,3%

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Het positieve percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Woonlasten meerpersoonshuishouders		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
A	OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	237	236	254	262	271	304
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	223	227	230	232	232	232
C	Afvalstoffenheffing voor gezin	263	273	278	284	284	284
D	Eventuele Heffingskorting voor gezin	0	0	0	0	0	0
E	Totale Woonlasten = A+B+C-D	723	736	762	778	787	820
F	Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	723	723	721	721	721	721
	Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	100%	102%	106%	108%	109%	114%

De ruimte die een gemeente heeft om de belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar deze kan worden opgevangen en of er ruimte is voor nieuw beleid. In de paragraaf Weerstandsvermogen is een berekening gemaakt over de capaciteit, de woonlasten geeft een overzicht van de woonlasten tegenover het landelijke gemiddelde.

Onderlinge samenhang kengetallen

Voor de beoordeling samenhang van de kengetallen zijn er landelijke signaleringswaarden. De gemeenteraad kan deze informatie gebruiken in de beoordeling van de financiële positie. De zes financiële kengetallen zijn een gezamenlijke keuze geweest van Rijk, provincies en gemeenten om een breder beeld te krijgen van de financiële positie.

De waarden van de kengetallen zijn ingedeeld in drie categorieën. Deze categorieën sluiten aan bij de landelijk vastgestelde signaleringswaarden. Categorie A is het minst risicovol, categorie C het meest.

	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	<90%	90%-130%	>130%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90%	90%-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20%-50%	<20%
Structurele exploitatie	>0%	0%	<0%
Grondexploitatie	<20%	20%-35%	>35%
Belastingcapaciteit	<95%	95%-105%	>105%

Duiding van de kengetallen

De kengetallen moeten in gezamenlijkheid worden beoordeeld. De uitkomsten schetsen een redelijk constant beeld. De financiële positie van de gemeente kan op basis van deze uitkomsten als uitstekend worden beoordeeld. De netto schuldquote is wel stijgende, dit komt door het gebruik van reserves voor incidentele projecten. Hierdoor wordt de financieringspositie in negatieve zin beïnvloed.

Kengetallen	Rekening 2016	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Netto schuldquote	-8%	1%	6%	23,2%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor verstrekte leningen	-29%	-20%	-17%	2,0%
Solvabiliteitsratio	83%	80%	72%	74,6%
Structurele exploitatie	7%	0%	4%	0,4%
Grondexploitatie	-1%	3%	2%	-0,9%
Belastingcapaciteit	111%	99%	102%	99,0%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf wordt het beleidskader betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen weergegeven. Het gewenste onderhoudsniveau, de financiële consequenties van het beleidskader evenals de vertaling ervan in de begroting zijn van belang. De gemeente Hillegom kent de volgende kapitaalgoederen: wegen, openbare verlichting, straatmeubilair/bebording/wegbewijzing, water, bruggen, duikers en overige kunstwerken, groen, riolering en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de jaarlijkse lasten die rechtstreeks op de exploitatie drukken.

Voor het in stand houden van kapitaalgoederen wordt in de gemeente Hillegom gebruik gemaakt van beheerplannen. In dergelijke plannen wordt het gewenste kwaliteitsniveau van de voorzieningen vastgelegd. Op basis daarvan wordt een meerjarig onderhoudsplan opgesteld met de daarbij behorende financiële consequenties. De beheerplannen zijn financieel vertaald in de begroting.

Welke ontwikkelingen spelen er?

- Vanwege de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. Het beheer moeten we hierop afstemmen.
- Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk.

Wat willen we bereiken?

We willen onze kapitaalgoederen goed en duurzaam beheren. Goed onderhouden kapitaalgoederen dragen bij aan een positieve beleving van onze bewoners en aan draagvlak voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we met onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen. Met duurzaam beheer en onderhoud streven we naar een minimaal negatief effect op het milieu.

Straatmeubilair, bebording en wegbewijzing

Naam Beleidsplan	Beleid straatmeubilair en wegbewijzing
Vastgesteld	2014
Looptijd	-
Actualisatie	2019 Op bepaalde onderdelen afstemming met gemeente Lisse en Teylingen
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	2019
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	-

Onderwerp

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	0	0	0	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	15	0	0	0

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Afstemmen beleid met gemeente Lisse en Teylingen

Onderhoud en herstel wegbewijzing

Inventarisatie verkeersborden en waar nodig verkeersborden verwijderen of verplaatsen

Inventarisatie straatmeubilair

Waar nodig toeristeninformatieborden aanbrengen

Gemeentelijke gebouwen en objecten

Naam Beleidsplan	Meerjaren Onderhouds Plan 2017-2036
Vastgesteld	2017
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjaren Onderhouds Plan 2017-2036
Looptijd	2017-2036
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Groot onderhoud gebouwen Voorziening Groot onderhoud brede school Elsbroek

Voorziening Groot onderhoud gebouwen

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	540	686	676	601
Storting	265	265	265	265
Uitname	119	274	340	347
Stand per 31 december	686	676	601	520

Voorziening Groot onderhoud brede school Elsbroek

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	99	99	99	99
Storting	5	5	5	5
Uitname	5	5	5	5
Stand per 31 december	99	99	99	99

Uitvoering in 2019

Kleinschalig onderhoud aan diverse gebouwen
 Schilderwerk schuillokaal Heemtuin
 Partieel binnenschilderwerk gymzaal Mesdaglaan
 Buitenschilderwerk en dakonderhoudswerkzaamheden 't Hof

Sportcomplex de Vosse

Naam Beleidsplan	Meerjaren onderhoudsplan Sportcomplex de Vosse
Vastgesteld	2017
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Meerjaren onderhoudsplan Sportcomplex de Vosse
Looptijd	2017-2036
Actualisatie	2021
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Sportcomplex de Vosse

Voorziening zwembad

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	578	564	598	520
Storting	132	132	132	132
Uitname	146	98	210	136
Stand per 31 december	564	598	520	516

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Vervangen diverse onderdelen zwembadtechniek vervangen
 Snoeien populieren

Riolering	
Naam Beleidsplan	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan Hillegom
Vastgesteld	2016
Looptijd	2016 - 2020
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Operationeel plan
Looptijd	2018 - 2022
Actualisatie	2019
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening vervanging riolering

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)				
Investeringsbedragen	448	439	372	338
Bedragen t.l.v. exploitatie	1.617	1.647	1.653	1.664
Bedragen t.l.v. voorziening	272	281	274	274

Voorziening vervanging riolering				
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	714	714	714	714
Storting	272	281	274	274
Uitname	272	281	274	274
Stand per 31 december	714	714	714	714

Onderwerp	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Prognose 2019
Vrijverval riolering (meters)	87.000	87.300	87.300	87.600
Persriolering (meters)	23.600	24.360	24.360	23.900
Huisaansluitingen (aantal)	9.267	9.837	9.837	9.950
Bedrijfsaansluitingen (aantal)	710	642	642	650
Woonbootaansluitingen (aantal)	20	20	20	20
Bergbezinkbassins (aantal)	5	5	5	5
Hoofdgemalen (aantal)	11	12	12	13
Minidrukrioleringsgemalen (aantal)	202	222	222	202
Overstorten (stuks)	17	17	17	17

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Riolvervanging Voltstraat

Rioolrenovatie Trolestralaan, Weeresteinstraat en Brouwerdwardsstraat

Rioolreparaties Achter de Watertoren, Amperestraat, Arnoudstraat, Kortebachstraat en Michiel de Ruyterstraat

Toelichting:

Het onderhoud van de riolering voeren we uit op basis van het uitgebreid Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (vGRP). In 2019 gaan we wederom circa 12 riolen reinigen en inspecteren.

In 2019 wordt het operationeel plan geactualiseerd. Dit plan wordt opgesteld op basis van de in 2018 uitgevoerde rioolinspecties. Op basis van dit geactualiseerde plan wordt definitief bepaald waar de vervangingen, renovaties en reparaties van de vrijvervalriolering gaan plaatsvinden.

Groen	
Naam beleidsplan	Groenbeleidsplan 2014-2023
Vastgesteld	2015
Looptijd	2014-2023
Actualisatie	2020
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	In Groenbeleidsplan 2014-2023
Looptijd	-
Actualisatie	2020
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	0	450	0	0

Onderwerp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
(stuks)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bomen	9.120	9.130	9.150	nb	nb	nb	nb

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Opknappen groen en bomen (Vosselaan)
 Renovatie groenstrook in combinatie met vervangen van beschoeiing
 Molenlaan (achterzijde)

Toelichting:

Het groenbeleidsplan 2014-2023 is de basis voor het huidig groenonderhoud.

Wegen	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Onderhoud Wegen 2015-2019
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2019
Actualisatie	2019
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning Groot onderhoud wegen Hillegom
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen				
Reconstructiewegen (groot onderhoud)	428	431	431	431
Fietsverbinding Centrum-Zanderij	50			
Bereikbaarheid appartementencomplex Catswende	50			
Herinrichting en reconstructie Hoofdstraat midden	800			
Aanpassing verkeerssituatie Jozef/Leerwinkel	690	690		
Voet/fietsbrug Oosteinderlaan/Bethlehemlaan		120		
Reconstructie Nieuwe weg		890		
Herinrichting Prinses Irenelaan			750	
Bedragen t.l.v. exploitatie	661	714	827	874

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Grootschalig onderhoud bermen (Nieuweweg,Hyacintenlaan,3de loosterweg)

Groot onderhoud elementen (door heel Hillegom)

Groot onderhoud Asphalt (door heel Hillegom)

Speelplaatsen

Naam Beleidsplan	Speelbeleid Hillegom 2003 - 2012
Vastgesteld	2003
Looptijd	2010-2012
Actualisatie	2019
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam Beheers- en onderhoudsplannen	Niet aanwezig
Looptijd	-
Actualisatie	2018
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	In april/mei 2018 heeft een jaarlijkse hoofdinspectie op de speeltoestellen en ondergronden plaatsgevonden. Met de informatie uit de hoofdinspectie wordt op dit moment een meerjaren onderhoudsplan opgesteld. Uit dit plan zal blijken of er sprake is van achterstallig onderhoud. Een advies over het eventueel inhalen van achterstand zal onderdeel zijn van het plan.
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)				
Bedragen t.l.v. exploitatie	80	80	80	80

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

Herinrichten diverse speelplaatsen op basis van het meer jaren onderhoudsplan

Toelichting:

Financiële benodigdheden om het beheer uit te voeren zal beschreven worden in het meerjarenonderhoudsplan. Dit kan leiden tot andere bedragen.

Openbare verlichting

Naam beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting 2011-2021
Vastgesteld	2011
Looptijd	2011-2021
Actualisatie	2021
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Richtlijn voor Openbare Verlichting 2011
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in beleidsplan
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp	2019	2020	2021	2022
(x € 1.000)				
Investeringsbedragen	111	111	111	111
Bedragen t.l.v. exploitatie	150	150	150	150

Onderwerp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
(aantal)							
Lichtmasten	4.178	4.201	4.300	4.500	4.600	4.700	4.800

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

*Op basis van het huidige beleidsplan en de leeftijd van de lichtmasten worden jaarlijks een deel van de openbare verlichting vervangen door LED-verlichting. Hiervoor staat jaarlijks € 111.000,- in het investeringsplan.

* De kosten voor onderhoud bedragen jaarlijks € 65.000,-.

* De kosten voor elektriciteit en netbeheer bedragen jaarlijks € 80.000,-.

* De kosten voor beheer en adviezen bedragen jaarlijks € 5.000,-.

Civiele kunstwerken

Naam beleidsplan	Kunstwerkenbeleidsplan 2015-2019
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2019
Actualisatie	2019
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in Kunstwerkenbeleidsplan
Looptijd	-
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Onderwerp

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Investeringsbedragen	184	184	184	184
Bedragen t.l.v. exploitatie	104	92	92	92

Onderwerp

(aantal)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bruggen	65	65	65	65	65	65	65
Duikers	160	160	160	160	160	160	160

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

*Voor onderhoud is jaarlijks € 47.000,- nodig.

*Voor adviezen is voor 2019 € 32.000 en daarna jaarlijks € 20.000,- nodig.

*Voor beheer en diversen is jaarlijks € 25.000,- nodig.

Baggeren

Naam beleidsplan	Baggerplan en -programma
Vastgesteld	2015
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Voldoen aan de dwarsprofielen die zijn opgenomen in de legger (diepte en talud onder water) Hoogheemraadschap
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Baggerplan en -programma
Looptijd	2015-2024
Actualisatie	-
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	-
Naam voorziening/reserve	-

Onderwerp

(x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Bedragen t.l.v. exploitatie	101	101	101	101

Uitvoering in 2019 (omschrijving activiteit)

In HLT-verband is een baggerbestek opgemaakt. Uitvoering baggeren zullen op diverse locaties in Hillegom, in sommige gevallen is samenwerking Hoogheemraadschap van Rijnland, plaatsvinden.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit doet en een beeld te geven van de stand van zaken gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Het Treasurystatuut is verankerd in artikel 15 van de Financiële beheersverordening 2014 en bevat de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Rente ontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0,00 %. Momenteel (augustus 2018) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen -0,2 % (te ontvangen). De tarieven voor positieve saldi op de rekening-courant bedragen -0,8 % (te betalen) en het tarief voor rood staan is 2,45 % (te betalen). De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0,00 %.

De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen voor looptijden van vijf en tien jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel respectievelijk 0,26 % en 0,75 %. De verwachting is dat deze rentetarieven voorlopig ongeveer op dit niveau zullen blijven of iets zullen stijgen. Substantiële rentestijgingen worden niet verwacht, vooral omdat de inflatieverwachting nog achterblijft bij de ECB-doelstellingen.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Naar verwachting zal in 2019 een langlopende geldlening worden aangetrokken.

LIQUIDITEITSPROGNOSSES

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we één à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

GARANTIESTELLING LENINGEN EN VERSTREKKEN VAN LENINGEN

Ons beleid is leningen of garanties uit hoofde van de 'publieke taak' alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Indien een andere voorziening beschikbaar is, verstrekt de gemeente uitsluitend aanvullend een lening of garantie.

RISICOBEEHEER

Het risicobeheer is gericht op het beperken van financiële risico's. In het Treasurystatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico, waarvan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen zijn ter beperking van renterisico's.

De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot één jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5 % van de totale lasten op de begroting. De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar.

De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20 % van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is het risico te beperken wanneer bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

KASGELDLIMIET

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2019 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 4.2 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Gelet op de te verwachte relatief lage rente voor kort krediet, maken we zoveel mogelijk gebruik van de toegestane norm, tenzij we sterke rentestijgingen verwachten op de kapitaalmarkt.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)		2019
1	Begrotingstotaal lasten	49.770
2	Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	4.230
3	Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	3.890
4	Ruimte onder kasgeldlimiet	340

RENTERISICONORM

Renterisiconorm (x € 1.000)	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022
1. Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2. Te betalen aflossingen	0	0	0	0
3. Renterisico (1 en 2)	0	0	0	0
4. Renterisiconorm	9.954	9.505	9.541	9.503
5a. Ruimte onder risiconorm	9.954	9.505	9.541	9.503
5b. Overschrijding risiconorm				
4a. Begrotingstotaal lasten	49.770	47.526	47.706	47.515
4. Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	9.954	9.505	9.541	9.503

De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisico-norm blijven.

FINANCIERINGSBEHOEFTE

Per 1 januari 2019 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringsbehoefte van € 3,9 mln (2018: € 3,8 mln.). Dit is een globale berekening van het verschil tussen het totaal van de vaste activa en voorraden grond enerzijds en de vaste financieringsmiddelen anderzijds (reserves, voorzieningen, langlopende leningen). Het werkelijke liquiditeitstekort per 1 januari 2019 zal lager uitkomen ten gevolge van crediteurensaldi, vertraging van investeringen en vooruit ontvangen bedragen. Daarom is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2019 t/m 2022. Deze geeft aan dat gedurende deze periode financieringstekorten ter grootte van de kasgeldlimiet kunnen ontstaan.

Financieringsbehoefte (x 1.000 euro)	1-1-2018	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021
1. Reserves en voorzieningen	61.443	59.177	57.219	56.149
2. Langlopende leningen	7.000	18.000	22.000	22.000
3. Totaal vaste financieringsmiddelen	68.443	77.177	79.219	78.149
4. Boekwaarde investeringen, incl. voorraden grond	72.367	81.033	82.882	81.036
Financieringstekort/overschot (3-4)	-3.924	-3.856	-3.663	-2.887

SCHULDPOSITIE EN SOLVABILITEIT

Het BBV schrijft een aantal kengetallen voor ter opname in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicomanagement. Omdat enkele kengetallen verband houden met de financiering, zijn deze ook hier opgenomen.

Kengetal	rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Netto schuldquote	1,3%	24,0%	21,3%	42,5%	47,6%	46,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstre	-20,5%	2,1%	0,1%	21,0%	26,4%	25,2%
Solvabiliteitsratio	80,5%	71,8%	75,7%	66,8%	64,6%	64,7%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100 %, waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote van hoger dan 130 % is een indicatie voor een te hoge schuld. Hillegom zit daar aanzienlijk onder.

Netto schuldquote x € 1.000)		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Vaste schulden	+	0	8.000	6.000	16.000	18.000	18.000
Netto vlottende schuld	+	6.796	5.655	7.007	6.705	7.365	6.667
Overlopende passiva	+	4.853	3.374	1.900	1.900	1.900	1.900
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	8.126	4.100	4.100	4.100	4.100	4.100
Liquide middelen	-	2.517	1.501	256	256	256	256
Overlopende activa	-	397	510	510	510	510	510
Totaal		609	10.918	10.041	19.739	22.399	21.701
Totale baten, excl. mutaties reserves		45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		1,3%	24,0%	21,3%	42,5%	47,6%	46,8%

* Betreft art. 36 BBV

- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (bedragen x € 1.000)		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Vaste schulden	+	0	8.000	6.000	16.000	18.000	18.000
Netto vlottende schuld	+	6.796	5.655	7.007	6.705	7.365	6.667
Overlopende passiva	+	4.853	3.374	1.900	1.900	1.900	1.900
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	9.982	9.979	9.982	9.982	9.982	9.982
Uitzettingen < 1 jaar	-	8.126	4.100	4.100	4.100	4.100	4.100
Liquide middelen	-	2.517	1.501	256	256	256	256
Overlopende activa	-	397	510	510	510	510	510
Totaal		-9.373	939	59	9.757	12.417	11.719
Totale baten, excl. mutaties reserves		45.798	45.521	47.152	46.437	47.017	46.419
Netto schuldquote (netto schuld/baten)		-20,5%	2,1%	0,1%	21,0%	26,4%	25,2%

* Betreft art. 36 BBV

- b. leningen aan:
  - 1. openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden;
  - 2. woningbouwcorporaties;
  - 3. deelnemingen;
  - 4. overige verbonden partijen;
- c. overige langlopende leningen;
- d. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- e. uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- f. overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen en in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves en het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten.

Met een solvabiliteit van 74,6% steekt Hillegom gunstig af in vergelijking met de gemiddelde gemeente.

Solvabiliteitsratio (bedragen x € 1.000)	rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019	begr. 2020	begr. 2021	begr. 2022
Eigen vermogen	63.335	51.356	58.476	57.391	56.703	55.609
Balanstotaal	78.688	71.489	77.233	85.899	87.748	85.902
Solvabiliteit (ev/balanstotaal)	80,5%	71,8%	75,7%	66,8%	64,6%	64,7%

VERSTREKTE LENINGEN

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstrekte leningen per einde dienstjaar (x € 1.000)	Rek. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019
Niet van toepassing			
Totaal verstrekte leningen			

RENTEMETHODIEK

In het vernieuwde BBV is opgenomen dat de paragraaf financiering van de begroting en jaarrekening naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook verplicht inzicht moet geven in:

- de rentelasten uit externe financiering
- het renteresultaat
- de wijze van rentetoekening.

Door onderstaand overzicht en toelichting in de paragraaf financiering op te nemen wordt invulling gegeven aan deze verplichting. De gemeente Hillegom heeft nog geen leningen aangetrokken.

Renteomslag		1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Restant korte financiering		4.000.000	4.000.000	4.000.000	4.000.000
Restant lange financiering		7.000.000	18.000.000	22.000.000	22.000.000
Totaal externe financiering		11.000.000	22.000.000	26.000.000	26.000.000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		1,0%	1,0%	1,5%	1,5%
t.b.v. rente eigen vermogen (n.v.t.)					
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	105.000	270.000	330.000	330.000
b. De externe rentebaten (incl. rente hyb.lening)	-/-	160.000	160.000	0	0
Totaal door te rekenen externe rente		-55.000	110.000	330.000	330.000
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	-/-	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		-55.000	110.000	330.000	330.000
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		-55.000	110.000	330.000	330.000
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	0	0	0	0
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-55.000	110.000	330.000	330.000
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		62.600.344	69.603.810	71.740.425	69.885.683
Omslagrenteberekening		-0,09%	0,16%	0,46%	0,47%
Na afronding		0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

EMU-SALDO EN DE WET HOF

De wet HOF (Houdbare Overheidsfinanciën) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo) een maximum is gesteld. Hiervan afgeleid kende tot 2015 iedere gemeente een zogenaamde referentiewaarde (fictief aandeel). (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Vanaf 2016 zijn deze individuele referentiewaarden niet meer vastgesteld.

OVERZICHT EMU-SALDO

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3 % waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

GEPROGNOSTICEERDE BALANS

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Dit geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Op die manier is er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht voor het EMU-saldo..

Paragraaf Bedrijfsvoering

GEMEENSCHAPPELIJK REGELING WERKORGANISATIE HLTSAMEN

De bedrijfsvoering van de gemeente Hillegom, Lisse en Teylingen is vanaf 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. Het is een ambtelijke samenvoeging, de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig.

We verwachten voor de toekomst dat HLTsamen de strategische positie van de drie gemeenten in de Bollenstreek en op grotere regionale schaal (de s) versterkt. Daarnaast wordt hard gewerkt aan het realiseren van de drie k's: het verbeteren van de dienstverlening, het verminderen van de kwetsbaarheid op (cruciale) functies en het beheersen én verminderen van de kosten. Centraal daarbij staan de kernwaarden inventief, krachtig en verbindend; de kansen worden benut en HLTsamen is creatief, doelgericht en daadkrachtig. HLTsamen brengt mensen en hun ideeën en vragen bij elkaar en vindt het gemeenschappelijk belang. HLTsamen ondersteunt zo de zelfstandige gemeentebesturen.

De in deze Programmabegroting opgenomen kosten van de werkorganisatie HLTsamen zijn gebaseerd op de uitvoering van de politieke programma's van de drie deelnemende gemeenten, Hillegom, Lisse en Teylingen. De basis is hiervoor gelegd in het bedrijfsplan van HLTsamen. De drie k's (kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid) zijn voor HLTsamen leidend in de realisatie van de doelen van HLTsamen. Daarnaast heeft de werkorganisatie een grote opgave om in 2020 de 5 % bezuinigingsdoelstelling op de begroting te realiseren.

Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar de begroting van HLTsamen.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake indien de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingsysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 15 uit het BBV, de algemene visie over het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Uitgangspunt van de nota Verbonden Partijen, is dat tot oprichting van en deelneming in stichtingen, verenigingen et cetera, wordt besloten indien dat noodzakelijk is voor de behartiging van het daarmee te dienen openbaar belang en de doelmatigheid daarmee wordt bevorderd.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Naar aanleiding van de vaststelling van de nota verbonden partijen d.d. 22 februari 2018 in Hillegom is vanuit de raad per september 2018 een themagroep Verbonden partijen gestart. In deze themagroep zal het governance-regime nader worden ingevuld en uitgewerkt in samenwerking met de HLT werkorganisatie.

De komst van de omgevingswet vraagt ook aanpassingen in de samenwerking met enkele van onze verbonden partijen zoals de ODWH, RDOG en Veiligheidsregio. We bereiden ons hier gezamenlijk op voor door te onderzoeken welke impact dit in de toekomst op de advisering en werkprocessen zal hebben.

Minister Ollongren heeft een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen aangekondigd, ter versterking van de legitimiteit van gemeenschappelijke regelingen. Om de de positie van gemeenteraden te versterken zal in ieder geval de mogelijkheid opgenomen worden om (categorieën van) besluiten aan te wijzen waarbij eerst de gemeenteraden om hun visie wordt gevraagd voordat het bestuur van de gemeenschappelijke regeling een besluit mag nemen.

OVERZICHT MET VERBONDEN PARTIJEN

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV, waarbij deze zijn onderverdeeld in de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen; vennootschappen en coöperaties; stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen;

Per verbonden partij wordt duidelijk gemaakt wat het belang is dat de gemeente heeft, maar ook welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij, als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol wordt vormgegeven vanuit de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners, niet zijnde verbonden partijen.

TOTAAL OVERZICHT BIJDAGEN AAN VERBONDEN PARTIJEN

Naam	Begroot 2018	Begroot 2019
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 8.908.000	€ 9.147.000
Holland Rijnland	€ 324.140	€ 375.311
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 9.751.634	€ 9.934.175
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep	€ 164.000	€ 147.785
Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden	€ 739.000	€ 1.046.000
Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)	€ 1.059.000	€ 1.124.000
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 558.000	€ 622.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 136.502	€ 126.811
Cocensus	€ 336.200	€ 348.700
2. Vennootschappen en coöperaties		
Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)	€ -	€ -
De Meerlanden N.V.	€ 3.553.000	€ 3.725.000
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	€ -	€ -
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)	€ -	€ -
Alliander N.V.	€ -	€ -
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Rijk	€ 105.000	€ 159.167
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 25.634.476	€ 26.755.949

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen			
Vestigingsplaats	Hillegom		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Daarmee biedt de werkorganisatie een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ 6.863	€ 6.863
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	Begroting HLTsamen 2019-2022		

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 46 leden, het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 352	€ 352
	Vreemd Vermogen	€ 36.915	€ 40.944
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.hollandrijnland.nl		

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders en het dagelijks bestuur uit één wethouder		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ -	€ -
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.isdbollenstreek.nl		

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / De Maregroep			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Het algemeen bestuur bestaat uit 1 wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Bestuurlijk belang	Maregroep verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. MareGroep verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 3.400	€ 3.400
	Vreemd Vermogen	€ 1.000	€ 1.000
	Resultaat 2019		€ 2.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.maregroep.nl		

Regionale dienst openbare gezondheidszorg (RDOG) Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	De RDOG Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden in zowel reguliere als crisissituaties.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 23 leden van de 19 gemeenten in de regio Hollands. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit zeven leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 2.699	€ 2.903
	Vreemd Vermogen	€ 28.372	€ 30.361
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.rdoghm.nl		

Veiligheidsregio Holland Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Doelstelling/Publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De 19 burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het Dagelijks Bestuur is samengesteld uit zeven burgemeesters en een voorzitter.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 6.697	€ 6.262
	Vreemd Vermogen	€ 34.218	€ 42.323
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.vrhm.nl		

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (met name bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het AB en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden en het algemeen bestuur bestaat uit 22 leden.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 1.143	€ 972
	Vreemd Vermogen	€ 5.587	€ 5.226
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.odwh.nl		

Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)

Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	De VAB verzorgt voor de Bollen6-gemeenten de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 55	€ 30
	Vreemd Vermogen	€ 5	€ 15
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	De installatie van het overlaadstation is verouderd en de huurovereenkomst loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst van het VAB-terreind zullen investeringen gedaan moeten worden om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Overige informatie	www.vuilafvoerbedrijf.nl		

Cocensus

Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling/Publiek belang	Cocensus verricht voor 11 gemeenten de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: 1 wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 200	€ 200
	Vreemd Vermogen	€ 2.130	€ 1.650
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Geen bijzondere risico's.		
Overige informatie	www.cocensus.nl		

2. Vennoetschappen en coöperaties

Greenport Ontwikkelings Maatschappij B.V. (GOM)			
Vestigingsplaats	Noordwijkerhout		
Rechtsvorm	Besloten Vennoetschap		
Doelstelling/Publiek belang	De GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij de GOM zijn zes Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek heeft een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, planten, bollen, knollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling gericht op een integrale ruimtelijke herstructurering van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.		
Bestuurlijk belang	Lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders: een wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 390	€ 390
	Vreemd Vermogen	€ 16.054	€ 19.180
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Met in achtneming van de kapitaalbreng van de gemeenten (€ 390.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Overige informatie	www.gomdb.nl		

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Naamloze Vennoetschap		
Doelstelling/Publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: een wethouder Dagelijks bestuur: geen		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	De gemeente Hillegom bezit 8.008 aandelen (4 %) van de totale 183.480 aandelen. De nominale waarde per aandeel bedraagt € 46.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2017	31-12-2017
	Eigen vermogen	€ 26.140	€ 27.049
	Vreemd Vermogen	€ 29.032	€ 29.562
	Resultaat 2017		€ 2.525
	Hierboven worden de kerncijfers van 2017 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2019 nog niet beschikbaar zijn.		
Risico's	Geen bijzondere risico's		
Overige informatie	www.meerlanden.nl		

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62 % aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2017	31-12-2017
	Eigen vermogen	€ 4.486.000	€ 4.953.000
	Vreemd Vermogen	€ 149.514.000	€ 135.072.000
	Resultaat 2019		€ 235.000
	Hierboven worden de kerncijfers van 2017 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2019 nog niet beschikbaar zijn.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl/eCache/INT/51/576.html		

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit een lid dat niet afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2017	31-12-2017
	Eigen vermogen	€ 193.298	€ 205.272
	Vreemd Vermogen	€ 382.301	€ 371.377
	Resultaat 2019		€ 11.974
	Hierboven worden de kerncijfers van 2017 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2019 nog niet beschikbaar zijn.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl/dunea		

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/Publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit drie leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Hillegom.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45 % van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2017	31-12-2017
	Eigen vermogen	€ 3.864.000	€ 3.942.000
	Vreemd Vermogen	€ 3.871.000	€ 4.127.000
	Resultaat 2019		€ 203.000
	Hierboven worden de kerncijfers van 2017 weergegeven omdat de begrote kerncijfers van 2019 nog niet beschikbaar zijn.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.alliander.com/nl/alliander/overalliander/bedrijfsprofiel/index.htm		

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/Publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	<i>(bedragen x € 1.000)</i>	1-1-2019	31-12-2019
	Eigen vermogen	€ 332	€ 332
	Vreemd Vermogen	€ -	€ -
	Resultaat 2019		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.stichtingrijk.nl		

4. Overige verbonden partijen

Geen

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is daarbij geen doel op zich maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoeleinden op het gebied van wonen, werken, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en landschapontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met het grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld onteigening of kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt de paragraaf grondbeleid in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd.

De gemeente Hillegom heeft als standpunt geen actief grondbeleid uit te oefenen. Echter ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is voor een tussenvorm gekozen. Dat houdt in dat er per situatie gekeken wordt naar de mogelijkheden en naar het maatschappelijk belang.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Omgevingsvisie Hillegom 2030. De beschreven ambities geven richting aan het omgevingsbeleid dat de komende jaren gevoerd moet worden, en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. De Omgevingsvisie, Woonvisie en het Coalitieakkoord 2018-2022 geven richting aan onderwerpen als de gewenste woningvoorraad en behoefte, gebiedsontwikkeling, openbare ruimte en duurzaamheid. Grondbeleid is in financieel- economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid, via de inzet van instrumenten van grondbeleid, wordt daar mede door bepaald.

VISIE OP GRONDBELEID

De Hillegomse visie op grondbeleid bestaat in de beleidslijn dat een faciliterend grondbeleid wordt gevoerd waarbij met de mogelijkheid van strategische grondaankopen rekening wordt gehouden. Dat betekent dat de gemeente het bereiken van ruimtelijke doelstellingen in overwegende mate overlaat aan marktpartijen die doorgaans in het bezit zijn van gronden en vastgoed. De gemeente faciliteert door het stellen voorwaarden waaronder ontwikkelingen kunnen plaatsvinden zoals het verhalen van kosten.

Daar waar de markt de door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet opgepakt ligt een actievere overheidsopstelling voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

UITGANGSPUNTEN EN KADERS

- Besluit Begroting Verantwoording/Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Onderbouwing winstneming
- Nota grondbeleid
- Erfpacht
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Reserve algemene investeringen
- Bestemmingsreserve nog uit te voeren werken

BESLUITBEGROTING EN VERANTWOORDING (BBV) / RENTEOMSLAG

Om de transparantie en de vergelijkbaarheid te verbeteren en de administratieve lasten terug te dringen is in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. De wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn.

- De rentetoe rekening wordt gebaseerd op werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- Richttermijn voor een grondexploitatie wordt tien jaar. Voor langer durende grondexploitaties komt een aanvullende beheersmaatregel.
- Afschaffing van de categorie 'Niet in exploitatie genomen gronden'. De gronden vallen voortaan onder de materiële vaste activa.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Sinds 1 januari 2016 geldt voor gemeenten de VpB plicht, indien handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie) is in beginsel belastbaar voor VpB. In 2016 zijn de lopende projecten getoetst aan de nieuwe regelgeving, met als uitkomst

dat Vossepolder in beginsel VPB plichtig is. Jaarlijks dient herbeoordeling plaats te vinden. Over 2016 was de aanslag nihil. Vooralnog gaan wij ervan uit dat dit ook voor 2019 en volgende jaren het geval zal zijn.

ONDERBOUWING WINSTNEMING

Tussentijdse winstneming is volgens de richtlijn van de commissie BBV mogelijk en verplicht naar ratio van voortgang van het project onder de voorwaarde van voldoende zekerheid over het eindresultaat. Voor (deel)projecten waarvan duidelijk is dat er verlies wordt geleden, wordt tussentijds, na vaststelling, het verlies genomen en een voorziening getroffen.

NOTA GRONDBELEID

Het college is bevoegd voor het doen van privaatrechtelijke aan- en verkopen van bijvoorbeeld grond en panden. Dit moet echter wel binnen door de raad vastgestelde kaders gebeuren. Deze kaders heeft de raad bij het behandelen van de nota Grondbeleid vastgesteld.

In deze nota wordt aandacht besteed aan de in de verordening artikel 212 Gemeentewet (GW) opgenomen onderdelen genoemd in artikel 28, lid 1:

- de relatie met de programma's van de begroting,
- de strategische visie van het toekomstig grondbeleid van de gemeente,
- te ontwikkelen en in ontwikkeling genomen projecten,
- de verwerving en uitgifte van gronden,
- de uitgifte van gronden in erfpacht en de bijstelling van erfpachtvergoedingen,
- de uitgangspunten voor prijsstelling van de verkoop van gronden.

ERFPACHT

De gemeente heeft nog verschillende erfpachtovereenkomsten, waaronder 75 met individuele huizenbezitters. De huidige regeling loopt in 2036 af. Vooralnog gaan wij ervan uit dat de huidige erfpachtregeling na 2036 doorloopt. Dit al dan niet in gewijzigde vorm. Eventuele verhogingen van de erfpachtsummen na 2036 zullen redelijk en rechtvaardig zijn. Een harde collectieve beëindiging van de lopende erfpachten is niet aan de orde. Indien men de erfpacht wil afrekenen door de grond te kopen werken wij daar in principe aan mee.

FINANCIËLE POSITIE IN RELATIE TOT RESERVES EN VOORZIENINGEN

De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's van het grondbeleid zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Binnen het weerstandsvermogen van de gemeente wordt rekening gehouden met de risico's vanuit de grondexploitatie. Het totaal geprognosticeerd resultaat van de in het 'overzicht van de diverse gronden' genoemde grondexploitatiegebieden is in hoofdlijnen verwerkt in de toekomstige mutaties van de reserve algemene investeringen. Ook is er een bestemmingsreserve 'nog uit te voeren werken' bedoeld voor de noodzakelijke werkzaamheden na het afsluiten van de complexen.

RESERVE ALGEMENE INVESTERINGEN

Wanneer een grondexploitatiecomplex administratief wordt afgesloten, komt het resultaat uiteindelijk ten gunste of ten laste van deze reserve. Opname ten behoeve van de grondexploitatie is toegestaan mits er van een directe relatie met de grondexploitatie sprake is. Een directe relatie is ook aanwezig als er binnen een periode van vijf jaar na het afsluiten van een exploitatie alsnog kosten gemaakt moeten worden voor werken die oorspronkelijk tot het bouw- of woonrijp maken zouden hebben behoord.

BESTEMMINGSRESERVE NOG UIT TE VOEREN WERKEN

Per 1-1-2018 bedraagt de bestemmingsreserve € 448.235,- Deze bestemmingsreserve is bestemd voor de werkzaamheden die na het afsluiten van complexen grondexploitatie nog moeten plaatsvinden.

TOELICHTING PER PROJECT

OVERZICHT GRONDEN:

Overzicht gronden	totaal m2 grond	Boekwaarde 1 januari 2018	nog te maken kosten	nog te ontvangen inkomsten	te verwachten positief resultaat
In exploitatie genomen gronden					
Vossepolder	93.665	1.416.476	4.970.887	8.780.000	2.392.637
Woonzorgzone Elsbroek	14.700	483.426	2.898.969	3.564.000	181.606

MATERIËLE VASTE ACTIVA (MVA)

Per 1 januari 2016 zijn de 'niet in exploitatie genomen gronden' ingevolge gewijzigde richtlijnen van het BBV omgezet naar strategische grondposities: materiële vaste activa (MVA)

Genoemd moeten worden Hillegom Noord en de voormalige locatie Paulus school. Op het voormalige voetbalterrein van Sizo (Hillegom Noord) is woningbouw gepland.

IN EXPLOITATIE GENOMEN GRONDEN (BIE)

- *Vossepolder (3.830.34.05)*

In 2006 is deze woningbouwlocatie in exploitatie genomen. De fase Noord-Oost, waarin alle sociale huurwoningen zijn gerealiseerd, is gereed. De ontwikkeling heeft een aantal jaren stil gelegen vanwege de ontwikkelingen op de woningmarkt en de juridische procedure met betrekking tot de verplaatsing van de manage. Eind 2016 heeft de grondruil plaatsgevonden tussen de gemeente en de manege, en de manege is eind 2017 verhuisd. Nu de woningmarkt weer aantrekt is er opnieuw gekeken naar de grondexploitatie en is in mei 2017 een geactualiseerde grondexploitatie aan de raad aangeboden. De kavels voor de uitwerkingsplannen 3, 4 en 5 zijn nagenoeg bouwrijp, en er is een selectieprocedure gestart voor de verkoop van de bouwgrond in deze uitwerkingsplannen.

- *Woonzorgzone Elsbroek - planfase 3*

In 2018 heeft de gemeenteraad de grondexploitatie Woonzorgzone Elsbroek - planfase 3 vastgesteld. Er is met Woonstichting Stek een principe-overeenkomst gesloten voor de benodigde grondruil. In het laatste kwartaal van 2018 wordt er gestart met de aanbestedingsprocedure. In 2019 zal er een ontwikkelaar worden geselecteerd, gecontracteerd en begonnen met de planuitwerking.

DE TE VERWACHTEN RESULTATEN VAN DE TOTALE GRONDEXPLOITATIE

Project	Boekwaarde 1-1-2019	Totaal vermeerderingen	Totaal verminderingen	Boekwaarde 31-12-2019	Geraamd eindresultaat	Gemiddelde boekwaarde 31-12-2019 per m2
Vossepolder	2.135.191	973.572	3.566.500	457.737	2.392.637	45,76
Woonzorgzone Elsbroek	1.445.946	579.482	1.782.000	243.428	181.605	11,59
Totaal	3.581.137	1.517.054	5.348.500	701.165		

Toelichting

1. Grondexploitatie Vossepolder 2018, vastgesteld in de gemeenteraad op 15 november 2017.
2. Grondexploitatie Woonzorgzone fase 3 2018, vastgesteld in de gemeenteraad op 28 juni 2018.

Project	Voorraad m2 uitgeefbare grond 1-1-2019	Aankopen/inbreng	Verkopen	Voorraad m2 uitgeefbare grond 31-12-2019
Vossepolder	17.964		7.961	10.003
Woonzorgzone Elsbroek	5.325	2.355	3.840	3.840
Totaal	23.289	2.355	11.801	13.843

FINANCIËLE POSITIE IN RELATIE TOT RESERVES EN VOORZIENINGEN

De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's van het grondbeleid zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente. Binnen het weerstandsvermogen van de gemeente wordt rekening gehouden met de risico's vanuit de grondexploitatie. Het totaal geprognosticeerd resultaat van de in het 'overzicht van de diverse gronden' genoemde grondexploitatiegebieden is in hoofdlijnen verwerkt in de toekomstige mutaties van de reserve algemene investeringen. Ook is er een bestemmingsreserve 'nog uit te voeren werken', bedoeld voor de noodzakelijke werkzaamheden na het afsluiten van de complexen.

STURING EN VERANTWOORDING

De betrokken portefeuillehouders worden periodiek geïnformeerd over belangrijke ontwikkelingen. Bij grote plannen/proceswijzigingen wordt ook de raad geïnformeerd.

Financiële begroting Hillegom

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- Autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- Allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- Inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het BBV zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is de transparantie van de gemeentelijke begroting te vergroten. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.
- Bijlage met het overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld.

Financieel overzicht van baten en lasten

Grondslagen begroting en meerjarenraming

1. LOON EN PRIJSONTWIKKELINGEN

Uitgangspunt is dat voor zowel de baten als de lasten in de meerjarenraming 2020-2022 het loon- en prijspeil van het begrotingsjaar 2019 wordt gehanteerd (tenzij op onderdelen andere concrete informatie voorhanden is). Daarmee wordt een meerjarenbegroting in constante prijzen opgesteld. Dit is bij veel gemeenten een gebruikelijke methodiek. De waarde daarvan is des te groter in de huidige en snel veranderende macro-economische omstandigheden waarin de voorspellende waarde voor de jaren na het begrotingsjaar afneemt.

Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan van 2018 van 22 maart 2018. Deze bedraagt 2,3 % voor 2019, zonder automatische toekenning van compensatie.

2. ONTWIKKELING GELD-EN KAPITAALMARKT

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op 0,25 % en voor de kapitaalmarkt op 2 %. De omslagrente blijft gehandhaafd op 0 %.

3. BELASTINGEN EN RETRIBUTIES

Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB publicaties; dat wil zeggen 2,3 %. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt dat het uitgangspunt is 100 % kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

4. VERVALLEN PRECARIOBELASTING KABELS EN LEIDINGEN

Het kabinet heeft de precariobelasting op nutsbedrijven afgeschaft. Per 1 januari 2022 mogen gemeenten deze belasting niet meer heffen op nutsbedrijven. Het tarief is door het Rijk bevroren per 10 februari 2016 op het geldende tarief van € 4,56 per meter. Het afschaffen van de precariobelasting levert voor alle gemeenten die door deze maatregel worden getroffen een financieel probleem op. Door het Rijk wordt op geen enkele wijze een financiële compensatie verstrekt voor het vervallen van de mogelijkheid om op deze wijze gemeentelijke inkomsten te genereren.

De gemeente Hillegom heeft met ingang van het jaar 2018 al maatregelen genomen om de financiële gevolgen van het wegvallen van precariobelasting op kabels en leidingen op te vangen. Het ingezette beleid zal voor 2019 en verder voortgezet worden.

5. VERBONDEN PARTIJEN

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor de meeste gemeenschappelijke regelingen volgen wij het percentage dat sinds het begrotingsjaar 2012 wordt vastgesteld in samenspraak met alle betrokken buurgemeenten in het samenwerkingsgebied Holland Rijnland. Voor het jaar 2019 is het percentage vastgesteld voor de loon- en prijsbijstelling van de budgetten met 2,3 %.

6. WERKORGANISATIE HLTSALEN

De effecten van beleidsbeslissingen bij de vaststelling van de gemeentebegroting op de werkorganisatie HLTsamen worden als beslispunt in de programmabegroting zichtbaar gemaakt. Vervolgens zal deze via een begrotingswijziging in de begroting van HLTsamen worden verwerkt.

Financieel meerjarenperspectief tot aan de begroting 2019

- = uitgaven, bedragen x € 1.000				
Financiële situatie op hoofdlijnen	2019	2020	2021	2022
Begrotingsaldi Kadernota 2019-2022	54	1.000	1.502	1.306
Ontwikkeling algemene uitkering Meicirculaire 2018	760	575	475	194
Beleidsmatige en autonome ontwikkelingen	-774	-615	-571	-461
Vertaling coalitieakkoord	-1.295	-840	-775	-722
Meerjarenperspectief begroting 2019-2022	-1.255	120	631	317
Dekking				
Incidentele lasten (dekking via algemene reserve)	-743	-238	-123	-20
Begrotingsresultaat	-512	358	754	337
Getoond Meerjarenperspectief begroting 2019-2022	-1.255	120	631	317

Ontwikkeling algemene uitkering

In de Programmabegroting 2019-2022 zijn de wijzigingen opgenomen volgende uit de Meicirculaire 2018. De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de Rijksuitgaven, het systeem 'samen de trap op en samen de trap af' hebben direct invloed op de inkomsten van de gemeente.

Beleidsmatige en autonome ontwikkelingen

De financiële aanpassingen van loon- en prijsstijgingen zijn hier opgenomen. Dat geldt ook voor de prijsstijgingen van belastingen en rechten, alsmede de doorwerkingen van de gemeenschappelijke regelingen en de Bestuursrapportage 2018.

Vertaling coalitieakkoord

De ambitie en actiepunten van het coalitieakkoord 'Samen meer bereiken' is vertaald in de Programmabegroting 2019-2022.

Dekking

De incidentele bedragen uit het coalitieakkoord zijn opgenomen in de Programmabegroting. Deze technische verwerking is conform het BBV. Het begrotingsresultaat is voor 2019 € 514.917 negatief.

Financieel meerjarenperspectief tot aan de kadernota 2019

De Kadernota 2019 vertoonde voor 2019 een positief saldo van € 54.000. De Kadernota is in de raadsvergadering van 7 juni 2018.

(Bedragen x € 1.000; -/- = nadeel)				
Ontwikkeling meerjarenperspectief 2019-2022	2019	2020	2021	2022
Meerjarenperspectief Programmabegroting 2018	1.154	1.355	1.267	1.267
Ontwikkeling algemene uitkering t/m maart 2018	1.404	1.937	2.319	2.847
Afschaffing precariobelasting kabels en leidingen	0	0	0	-858
Autonome ontwikkelingen in de Kadernota 2019	-2.504	-2.292	-2.084	-1.950
Meerjarenperspectief na Kadernota 2019	54	1.000	1.502	1.306

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de begrotingsjaren 2019-2022, in één totaaloverzicht, de raming van baten en lasten en de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	2018 na wijzigingen	2019	2020	2021	2022
Programma 1 Vitaliteit	Lasten	-21.190	-22.366	-23.219	-22.646	-22.672	-22.896
	Baten	4.096	4.204	4.204	4.204	4.204	4.204
Saldo		-17.093	-18.162	-19.016	-18.442	-18.468	-18.692
Programma 2 Leefomgeving	Lasten	-12.622	-13.513	-13.727	-12.488	-12.573	-12.536
	Baten	7.646	7.459	6.966	5.893	6.032	6.044
Saldo		-4.976	-6.054	-6.761	-6.595	-6.541	-6.492
Programma 3 Bedrijvigheid	Lasten	-2.067	-1.690	-1.997	-1.840	-1.842	-1.664
	Baten	679	101	101	101	101	101
Saldo		-1.388	-1.589	-1.895	-1.739	-1.740	-1.563
Programma 4 Bestuur en Ondersteuning	Lasten	-3.659	-3.274	-3.294	-3.153	-3.188	-3.126
	Baten	1.073	444	444	444	444	444
Saldo		-2.586	-2.831	-2.850	-2.710	-2.744	-2.682
Saldo programma's		-26.043	-28.636	-30.522	-29.486	-29.494	-29.428
Algemene dekkingsmiddelen:							
Lokale heffingen	Baten	4.897	4.948	5.067	5.069	5.069	4.211
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Baten	25.862	26.754	28.946	29.361	29.676	29.923
Overhead	Lasten	-5.606	-6.500	-6.826	-6.567	-6.473	-6.336
Onvoorzien	Lasten	0	0	0	0	0	0
Treasury	Lasten	670	601	720	536	536	536
Vennootschapsbelasting	Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo		25.823	25.803	27.906	28.399	28.808	28.334
Resultaat voor bestemming		-220	-2.832	-2.616	-1.087	-687	-1.094
Stortingen in reserves							
Programma 1	Lasten	-186	-34	0	0	0	0
Programma 2	Lasten	-3	-2.753	-3	-3	-3	-3
Programma 3	Lasten	0	0	0	0	0	0
Programma 4	Lasten	0	-3.010	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		-189	-5.796	-3	-3	-3	-3
Onttrekkingen uit reserves							
Programma 1	Baten	1.648	1.807	796	215	361	586
Programma 2	Baten	353	3.729	689	745	595	418
Programma 3	Baten	0	0	110	0	0	0
Programma 4	Baten	136	3.965	508	488	488	430
Algemene dekkingsmiddelen	Baten	497	0	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen uit reserves		2.634	9.500	2.103	1.448	1.443	1.434
Resultaat na bestemming		2.225	872	-515	359	754	338

Verschillen tussen de begroting 2019 en de gewijzigde begroting 2018

Programma 1 Vitaliteit

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Vershil Begroting 2019 - 2018
Thema Onderwijs			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-626	-748	-122
Onderwijshuisvesting	-1.016	-1.000	15
Totaal Onderwijs	-1.642	-1.749	-107
Thema Sociaal domein			
Maatwerkdienstverlening 18-	-3.565	-3.618	-53
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.889	-1.756	133
Inkomensregelingen	-4.779	-4.821	-42
Geëscaleerde zorg 18+	-44	-88	-44
Begeleide participatie	-1.756	-1.738	18
Wijkteams	-995	-982	13
Arbeidsparticipatie	-248	-253	-5
Maatwerkvoorziening (WMO)	-233	-233	
Geëscaleerde zorg 18-	-389	-389	-1
Maatwerkdienstverlening 18+	-4.353	-4.941	-588
Totaal Sociaal domein	-18.252	-18.819	-568
Thema Sport & Gezondheid			
Sportaccommodaties	-1.165	-1.182	-17
Volksgesondheid	-1.052	-1.110	-58
Sportbeleid en activering	-255	-360	-105
Totaal Sport & Gezondheid	-2.472	-2.652	-179
Totaal lasten	-22.366	-23.219	-854

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Thema Onderwijs			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	43	43	0
Onderwijshuisvesting	227	227	0
Totaal Onderwijs	270	270	0
Thema Sociaal domein			
Maatwerkdienstverlening 18-	10	10	0
Samenkracht en burgerparticipatie	26	26	0
Inkomensregelingen	3.615	3.615	0
Totaal Sociaal domein	3.652	3.652	0
Thema Sport & Gezondheid			
Volksgesondheid	9	9	0
Sportaccommodaties	273	273	0
Totaal Sport & Gezondheid	282	282	0
Totaal baten	4.204	4.204	0
Saldo voor resultaatbestemming	-18.162	-19.016	-854

Reserves	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Toevoegingen Reserves	-34	0	34
Onttrekkingen Reserves	1.807	796	-1.010
Totaal reserves	1.773	796	-977
Saldo na resultaatbestemming	-16.389	-18.220	-1.830

Analyse van de verschillen:

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Sociaal domein				
Maatwerkdienstverlening 18-		-€ 53	De uitgaven voor individuele voorzieningen Jeugd met € 53.000 naar € 3,6 miljoen.	-€ 53
Maatwerkdienstverlening 18+		-€ 588	De financiële consequenties van begrotingswijziging 2018-1 van de ISD (WMO-begeleiding) worden voor 2018 verwerkt in de nog vast te stellen bestuursrapportage maar zijn meerjarig wel reeds verwerkt.	-€ 446
			De PGB's Jeugd (uitvoering via de ISD) laten een flinke stijging zijn. De afrekening draait mee in het solidariteitsbeginstel van de Jeugdbegroting. Hoe deze afrekening uitpakt is nog onzeker.	-€ 142
			subtotaal	-€ 588
Inkomensregelingen		€ 0		€ 0
Begeleide participatie		-€ 20	Hogere lasten beschut werken	-€ 20
Samenkracht en burgerparticipatie	€ 94		Vanuit overheveling 2017 is in 2018 incidenteel budget geraamd voor frictiekosten Welzijnswartier.	€ 52
			De RMBA- middelen worden ingezet voor participatie-verklaringstrajecten voor de statushouders die in 2017 zijn gehuisvest en 2018 worden uitgevoerd door VluchtelingenWerk.	€ 33
			De extra middelen die in 2017 zijn ontvangen worden ingezet om de inburgering en toeleiding naar vrijwilligerswerk en betaald werk van statushouders te versnellen en te verbeteren. Dit in aansluiting op het project statushouders van de ISD. We verwachten deze trajectbemiddeling tweede helft 2018 te starten. Het budget is overgeheveld naar 2018.	€ 199
			Vanuit het coalitieakkoord is in 2019 budget geraamd voor het uitvoeren van projecten eenzaamheidsbestrijding (100.000) en HLTsamen uitdaging (5.000).	-€ 105
			Overige	-€ 85
			subtotaal	€ 94
Totaal thema		-€ 567	Totaal thema	-€ 567
Thema Sport en gezondheid				
Sportaccommodaties		-€ 16	Overige	-€ 16
Sportbeleid en activering		-€ 105	Vanuit de vertaling van het coalitieakkoord zijn de volgende posten opgenomen:	-€ 105
			- Hillegom positief gezond€ 50.000 - Aansluiten initiatief Rookvrije generatie en jeugd op gezond gewicht € 15.000 - Uitvoeren beleidsnota Hillegom samen sportief in beweging € 35.000 - Project grenzeloos actief	
Volksgezondheid		-€ 58	Bijdrage RDOG	-€ 58
Totaal thema		-€ 179	Totaal thema	-€ 179
Thema Onderwijs				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken		-€ 122	Hogere raming leerlingenvervoer i.v.m. toename gebruik.	-€ 60
			Vanuit de vertaling van het coalitieakkoord zijn de volgende posten opgenomen:	-€ 75
			- REA € 40.000 - Laaggeletterdheid € 25.000 - Gebruik schoolpleinen € 10.000	
			Overige	€ 13
			subtotaal	-€ 122
Onderwijshuisvesting	€ 15		Lagere kapitaallasten.	€ 15
Totaal thema		-€ 107	Totaal thema	-€ 107
Totaal lasten		-€ 853		-€ 853
Baten				
		€ 0	geen	€ 0
Totaal baten	€ 0	€ 0		€ 0
Reserves				
Saldo mutaties reserves		-€ 977	In 2018 zijn er incidenteel extra kosten voor jeugd uit de reserve sociaal domein betaald.	-€ 869
			De overhevelingen vanuit 2017 die betrekking hebben op dit programma worden in 2018 uit de algemene reserve gehaald.	-€ 461
			In 2019 zijn diverse incidentele projecten uit het coalitieakkoord uit de algemene reserve gedekt.	€ 265
			Overige	€ 88
Totaal reserves		-€ 977		-€ 977
Eindtotaal	-€ 1.830			

Programma 2 Leefomgeving

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Vershil Begroting 2019 - 2018
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	-407	-579	-172
Totaal Gebiedsontwikkeling	-407	-579	-172
Thema Openbare orde en veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	-1.233	-1.290	-57
Openbare orde en veiligheid	-636	-823	-187
Totaal Openbare orde en veiligheid	-1.869	-2.113	-244
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Afval	-1.771	-1.791	-21
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1.684	-1.677	7
Begraafplaatsen en crematoria	-75	-71	4
Riolering	-1.562	-1.617	-55
Milieubeheer	-670	-793	-123
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-5.761	-5.949	-188
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	-2.462	-2.958	-496
Parkeren	-49	-59	-10
Totaal Verkeer en vervoer	-2.511	-3.017	-506
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-689	-580	110
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-2.276	-1.489	787
Totaal Wonen	-2.965	-2.068	897
Totaal lasten	-13.513	-13.727	-214

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Thema Gebiedsontwikkeling			
Ruimtelijke ordening	35	35	0
Totaal Gebiedsontwikkeling	35	35	0
Thema Openbare orde en veiligheid			
Openbare orde en veiligheid	7	7	0
Crisisbeheersing en brandweer	45	45	0
Totaal Openbare orde en veiligheid	52	52	0
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5	5	0
Afval	2.524	2.686	162
Milieubeheer	1	1	0
Begraafplaatsen en crematoria	87	87	0
Riolering	2.226	2.307	81
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	4.844	5.086	243
Thema Verkeer en vervoer			
Verkeer en vervoer	46	46	0
Totaal Verkeer en vervoer	46	46	0
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	272	322	50
Grondexploitatie (niet-	2.210	1.424	-786

bedrijventerreinen)			
Totaal Wonen	2.482	1.746	-736
Totaal baten	7.459	6.966	-493
Saldo voor resultaatbestemming	-6.054	-6.761	-707

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2018	2019	2019-2018
Toevoegingen Reserves	-2.753	-3	2.750
Onttrekkingen Reserves	3.729	689	-3.040
Totaal reserves	976	687	-290
Saldo na resultaatbestemming	-5.078	-6.074	-997

Analyse van de verschillen:

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema Gebiedsontwikkeling				
Ruimtelijke ordening		-€ 172	omgevingsplan buitengebied en zandrij evalueren van Omgevingsvisie Hillegom 2030 (coalitie akkoord) analyse en plan van aanpak HLT Omgevingswet (coalitie akkoord) ontwikkelen interactieve website Omgevingsvisie (coalitie akkoord) stimuleren en faciliteren van plannen van ontwikkelaars (coalitie akkoord) overige mutaties	-€ 50 -€ 30 -€ 20 -€ 15 -€ 50 -€ 7
		-€ 172	subtotaal	-€ 172
Thema Openbare orde en veiligheid				
Openbare orde en veiligheid		-€ 187	extra veiligheid flexibele handhavinginzet mobiel camera inzetten uitvoeren inventarisatie asbestdaken	-€ 75 -€ 50 -€ 12 -€ 50
Crisisbeheersing en brandweer		-€ 57	verhoogde bijdrage gemeenschappelijke regeling overige mutaties	-€ 75 € 18
		-€ 244	subtotaal	-€ 244
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid				
Afval		-€ 21	verhoging deelname Meerlanden overige mutaties	-€ 17 -€ 4
Milieubeheer		-€ 123	overdracht asbesttaken ODWH hogere bijdrage ODWH extra laadpunten voor elektrisch rijden (coalitie akkoord)	-€ 27 -€ 86 -€ 10
Openbaar groen en recreatie		€ 6	verhoging deelname Meerlanden hogere onderhoudskosten zorgeloos groen Duurzaamheidsplan 2018 aanleg, beheer en onderhoud gren verhogen biodiversiteit (coalitie akkoord) overige mutaties	-€ 24 -€ 35 € 200 -€ 100 -€ 35
Begraafplaatsen en crematoria	€ 4		overige mutaties	€ 4
Riolering		-€ 55	overige mutaties	-€ 55
		-€ 189	subtotaal	-€ 189
Thema Verkeer en vervoer				
Verkeer en vervoer		-€ 496	kleine verkeersmaatregelen (coalitie akkoord) actualiseren handboek (her)inrichting openbare ruimte (coalitie akkoord) onderzoeken (kadernota 2018) uitvoeringsprogramma Verbindingen en Mobiliteit (HVVP) verbinding voor langzaam verkeer tussen centrum, sportpark en Fioretcollege verbeteren (coalitie akkoord) uitvoeren vervoersanalyse OV bereikbaarheid (coalitie akkoord) groot onderhoud en kapitaalslasten wegen actualiseren beleids- en beheersplan civiele kunstwerken overige mutaties	-€ 80 -€ 35 -€ 83 -€ 40 -€ 35 -€ 25 -€ 137 -€ 12 -€ 49
parkeren		-€ 10	overige mutaties	-€ 10
		-€ 506	subtotaal	-€ 506
Thema wonen				
Wonen en bouwen	€ 109		vervallen incidentele budget voor omgevingswet vervallen overige incidentele budgetten opzetten en monitoren woningbouwprogramma (coalitie akkoord) actualiseren woonvisie (coalitie akkoord)	€ 80 € 59 -€ 10 -€ 20
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	€ 787		nieuwe exploitatie opzet grondexploitaties	€ 787
	€ 896		subtotaal	€ 896
Totaal lasten	-€ 215			-€ 215

Baten			
Thema Gebiedsontwikkeling	€ 0		€ 0
Thema Openbare orde en veiligheid	€ 0		€ 0
Thema Openbare ruimt en duurzaamheid			
Afval	€ 162	verhoging voor autonome inflatie	€ 162
Riolering	€ 81	verhoging voor autonome inflatie	€ 81
	€ 243	subtotaal	€ 243
Thema Verkeer en vervoer	€ 0		€ 0
Thema wonen			
Wonen en bouwen	€ 50	verhoging opbrengsten omgevingsvergunningen	€ 50
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)		-€ 786 nieuwe exploitatie opzet grondexploitaties	-€ 786
		-€ 736 subtotaal	-€ 736
Totaal baten		-€ 493	-€ 493
Reserves			
Saldo mutaties reserves	€ 2.750	geen storting in reserve voor investeringen herinrichting burg van Nispenpark en omgeving en herinrichting hoofdstraat, deltahof en mariastraat	€ 2.750
		geen onttrekking uit reserve voor investeringen herinrichting burg van Nispenpark en omgeving en herinrichting hoofdstraat, deltahof en mariastraat	-€ 2.750
		Dekking duurzaamheidsplan 2018	-€ 200
		overige mutaties	-€ 90
Totaal reserves		-€ 290	-€ 290
Eindtotaal	-€ 998		

Programma 3 Bedrijvigheid

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Verskil Begroting 2019 - 2018
Thema Centrumontwikkeling			
Economische promotie	-209	-224	-15
Totaal Centrumontwikkeling	-209	-224	-15
Thema Kunst en cultuur			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-418	-678	-259
Cultureel erfgoed	-24	-33	-9
Media	-436	-443	-7
Totaal Kunst en cultuur	-878	-1.154	-275
Thema Lokale economie			
Economische havens en waterwegen	-212	-195	18
Totaal Lokale economie	-212	-195	18
Thema Regionale economie			
Economische ontwikkeling	-255	-289	-34
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-136	-135	1
Totaal Regionale economie	-391	-424	-34
Totaal lasten	-1.690	-1.997	-306

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Verskil 2019-2018
Thema Centrumontwikkeling			
Economische promotie	3	3	0
Totaal Centrumontwikkeling	3	3	0
Thema Lokale economie			
Economische havens en waterwegen	8	8	0
Totaal Lokale economie	8	8	0
Thema Regionale economie			
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	90	90	0
Totaal Regionale economie	90	90	0
Totaal baten	101	101	0
Saldo voor resultaatbestemming	-1.589	-1.895	-306

Reserves	Begroting	Begroting	Vershil
	2018	2019	2019-2018
Toevoegingen Reserves	0	0	0
Onttrekkingen Reserves	0	110	110
Totaal reserves	0	110	110
Saldo na resultaatbestemming	-1.589	-1.785	-196

Analyse van de verschillen:

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema centrumontwikkeling				
Economische promotie		-€ 15	intensiveren samenwerking Stichting Hillegom Marketing	-€ 15
Thema Kunst en cultuur				
Cultureel erfgoed		-€ 275	overige mutaties	-8
Cultuurpresentatie, -productie en -participatie			opzetten van een regeling voor kunst in de buitenruimte (coalitie akkoord)	-€ 130
			indexatie subsidies	-€ 118
Media			overige mutaties	-€ 12
			overige mutaties	-€ 7
Totaal thema		-€ 275	subtotaal	-€ 275
Thema lokale economie	€ 17		overige mutaties	€ 17
Thema regionale economie				
Economische ontwikkelingen		-€ 33	regionale visies bedrijfsterreinen en kantoren (kadernota)	-€ 25
			goed digitaal aansluiten bedrijven (en woningen) in buitengebied (coalitie akkoord)	-€ 10
			overige mutaties	€ 2
Totaal thema		-€ 33	subtotaal	-€ 33
Totaal lasten		-€ 306		-€ 306
Baten				
	€ 0		geen mutaties	€ 0
Totaal baten	€ 0	€ 0		€ 0
Reserves				
Saldo mutaties reserves	€ 110		goed digitaal aansluiten bedrijven (en woningen) in buitengebied (coalitie akkoord)	€ 10
			opzetten van een regeling voor kunst in de buitenruimte (coalitie akkoord)	€ 100
Totaal reserves	€ 110	€ 0		€ 110
Totaal		-€ 196		

Programma Bestuur & Ondersteuning

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Vershil Begroting 2019 - 2018
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	-715	-691	24
Beheer overige gebouwen en gronden	-86	-106	-20
Totaal Dienstverlening	-801	-797	4
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	-2.473	-2.497	-24
Totaal Regionale samenwerking	-2.473	-2.497	-24
Totaal lasten	-3.274	-3.294	-19

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Thema Dienstverlening			
Burgerzaken	355	355	0
Beheer overige gebouwen en gronden	67	67	0
Totaal Dienstverlening	422	422	0
Thema Regionale samenwerking			
Bestuur	22	22	0
Totaal Regionale samenwerking	22	22	0
Totaal baten	444	444	0
Saldo voor resultaatbestemming	-2.831	-2.850	-19

Reserves	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Toevoegingen Reserves	-3.010	0	3.010
Onttrekkingen Reserves	3.965	508	-3.457
Totaal reserves	955	508	-447
Saldo na resultaatbestemming	-1.876	-2.342	-466

Analyse van de verschillen:

Thema/Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema dienstverlening				
Burgerzaken	€ 26		Budget mijnoverheid.nl naar HLT Samen overgedragen	-€ 50
			Budget kadaster naar HLT Samen	-€ 64
			Meerdere verkiezingen in 2019, namelijk Provinciale Staten, Waterschap, 1e Kamer, Europees Parlement)	€ 30
			Overige	€ 110
			subtotaal	€ 26
Beheer overige gebouwen en gronden		-€ 20	overige	-€ 20
totaal		€ 6	totaal	€ 6
Thema Regionale samenwerking				
Bestuur		-€ 24	Overige	-€ 24
Totaal lasten		-€ 18	totaal	-€ 18
Baten				
		€ 0	geen mutaties	€ 0
Totaal baten		€ 0		€ 0
Reserves				
saldo mutaties reserves	€ 3.010	-€ 3.457	geen storting reserve investeringsfonds	€ 3.010
			geen onttrekking reserve investeringsfonds	-€ 3.010
			budgetoverhevelingen 2017	-€ 524
			dekking uit reserve : uitvoeren stresstest en versterken accountmanagement	€ 77
			subtotaal	-€ 3.457
Totaal reserves		-€ 447		-€ 447
Totaal	-€ 465			

Algemene middelen

Bedragen x € 1.000

Lasten	Begroting 2018 na wijziging	Begroting 2019	Vershil Begroting 2019 - 2018
Thema Algemene middelen			
Overhead	-6.970	-6.840	130
Belastingen overig	-540	-691	-151
Treasury			
Overige baten en lasten			
Totaal Algemene middelen	-7.510	-7.531	-21
Totaal lasten	-7.510	-7.531	-21

Baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Thema Algemene middelen			
Overhead	470	14	-456
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	26.754	28.946	2.191
Belastingen overig	1.931	1.941	10
Treasury	601	720	119
OZB niet-woningen	421	446	25
OZB woningen	3.136	3.370	234
Totaal Algemene middelen	33.313	35.437	2.124
Totaal baten	33.313	35.437	2.124
Saldo voor resultaatbestemming	25.803	27.906	2.103

Reserves	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil 2019-2018
Toevoegingen Reserves	-872	0	872
Onttrekkingen Reserves	0	0	0
Totaal reserves	-872	0	872
Saldo na resultaatbestemming	24.931	27.906	2.975

Analyse van de verschillen:

Thema / Taakveld	Voordeel	Nadeel	Toelichting	Bedrag
Lasten				
Thema algemene middelen				
Belastingen overig		-€ 151	Vergoeding gemeentelijke belastingen Bijdrage Coensus Overige	-€ 126 -€ 26 € 1
			subtotaal	-€ 151
Overhead		€ 130	Diverse activiteiten automatisering Verlagings kapitaallasten Verlagings budget onderhoud Gemeentewerf Hillegom Bijdrage HLT Samen Overige mutaties (nog uit te zoeken)	-€ 65 € 41 -€ 72 -€ 69 € 295
			subtotaal	€ 130
Totaal lasten		-€ 21		-€ 21
Baten				
Thema algemene middelen				
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	€ 2.191		Meer Algemene Uitkering en Integratieuitkering Sociaal Domein	€ 2.191
Belastingen overig	€ 10		Precariobelasting	€ 10
Overhead		-€ 456	HLT Samen	-€ 456
OZB woningen	€ 234		Meer opbrengsten uit OZB woningen	€ 234
OZB niet-woningen	€ 25		Meer opbrengsten uit OZB niet-woningen	€ 25
Treasury	€ 119		Meer opbrengst uit aandelen Meerlanden Meer opbrengst uit aandelen Nuon Meer opbrengst uit beleggingen Verlagings uit opbrengst dividend en winstuitkeringen	€ 19 € 85 € 35 -€ 20
			subtotaal	€ 119
Totaal baten	€ 2.123			€ 2.123
Reserves				
saldo mutaties reserves	€ 872		Betreft begrotingsresultaat 2018 dat is afgestort in de reserve	€ 872
Totaal reserves	€ 872			€ 872
Totaal	€ 2.974			

Overzicht van incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten en lasten (- = nadeel)	Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
	2019		2020		2021		2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1: Vitaliteit								
- Inloopfunctie GGZ	-40		-40					
- Zorg- en veiligheidstafels	-30		-30					
- Leertuin Zorg en Veiligheid								
- Impuls ambities sociaal domein (Kadernota 2019)	-81		-96					
- Opstellen Uitvoeringsplan 'Hillegom positief gezond'.	-50							
- Aansluiten bij het initiatief 'Rookvrije generatie' en 'Jeugd op Gezond Gewicht'.	-15		-15		-15			
- Instellen van een fonds voor projecten eenzaamheidsbestrijding.	-100							
- Voldoende inzet jeugd- en jongerenwerk op straat om vervolg te geven aan het project Jeugd Hillegom.	-75		-75					
- Op onderdelen actualiseren Woonvisie Hillegom 2015-2019 'Top van de Bollenstreek' (jaarlijks onderzoeks- en uitvoeringsbudget).	-20		-20		-20		-20	
- Dekking via algemene reserve:		285		110		35		20
<i>Subtotaal programma 1</i>	<i>-411</i>	<i>285</i>	<i>-276</i>	<i>110</i>	<i>-35</i>	<i>35</i>	<i>-20</i>	<i>20</i>
Programma 2: Leefomgeving								
- Mobiliteitsonderzoeken (kadernota 2018)	-30				-30			
- Woningmarktonderzoeken (kadernota 2018)	-20				-20			
- Uitvoeringsprogramma Verbindingen en Mobiliteit (kadernota 2018)	-40							
- Preventie overlast (kadernota 2018)	-25							
- Ontwikkeling beleid huishoudelijk afval	-30							
- Actualiseren beleids- en beheersplan Civiele Kunstwerken (Kadernota 2019)	-12							
- Inventariseren areaal verkeers- en straatnaamborden (Kadernota 2019)	-15							
- Onderzoek en analyse van data tbv (actualisatie) beleid Verkeer en Vervoer.	-30				-30			
- Uitvoeringsprogramma Verbindingen en Mobiliteit (HVVP) (Kadernota 2019)	-40							
- Beleidsontwikkeling inzameling en verwerking huishoudelijk afval (Kadernota 2019)	-25							
- Omgevingsplan Buitengebied en Zanderij (Kadernota 2019)	-50							
- Flexibele handavingsinzet	-50							
- Stimuleren en faciliteren van plannen van ontwikkelaars, corporaties, bedrijven en particuliere initiatiefnemers	-50		-50					

Incidentele baten en lasten (- = nadeel)	Begroting		Begroting		Begroting		Begroting	
	2019		2020		2021		2022	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
- Verbinding voor langzaam verkeer tussen het centrum en het sportpark en het Fioretticollege verbeteren	-35							
- Uitvoeren vervoersanalyse naar mogelijke verbeteringen van de OV-bereikbaarheid van Hillegom.	-25							
- Analyse huidige stand van zaken en Plan van Aanpak HLT opstellen om conform de wenselijke situatie onder de nieuwe Omgevingswet te kunnen werken.	-20		-20					
- Verder ontwikkelen interactieve website Omgevingsvisie en Omgevingsplan voor initiatiefnemers	-15							
- Opzetten en monitoren woningbouwprogramma Hillegom	-10							
- Actualiseren handboek (her)inrichting openbare ruimte	-35							
- Uitvoering Inventarisatie asbestdaken.	-50							
- Aanleg, beheer en onderhoud van het groen op niveau houden/brengen en verhogen biodiversiteit.	-100		-150		-200		-250	
- Dekking via algemene reserve		270		70		30		
<i>Subtotaal programma 2</i>	<i>-707</i>	<i>270</i>	<i>-220</i>	<i>70</i>	<i>-280</i>	<i>30</i>	<i>-250</i>	<i>0</i>
<u>Programma 3: Bedrijvigheid</u>								
- Beheerplan natuurvriendelijke oevers (NVO) (Kadernota 2019)	-12							
- Regionale visies bedrijfsterreinen en kantoren (Kadernota 2019)	-25							
- Investeren in kunst in de buitenruimte.	-100							
- Opstellen plan van aanpak verbeteren digitale bereikbaarheid bedrijventerreinen.	-10							
- Dekking via algemene reserve		110						
<i>Subtotaal programma 3</i>	<i>-147</i>	<i>110</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<u>Programma 4: Bestuur en ondersteuning</u>								
- PC vergoeding nieuwe raad (begroting 2015)								
deels '- Verkiezingen (kadernota 2018)	-60				-30			
- Afschaffing precariobelasting								
- Vrijval afschaffing precariobelasting overbrengen naar OZB								
- MVI-coördinator (Kadernota 2019)	-20							
- Meer inzetten op vaste aanspreekpunten binnen werkorganisatie HLT voor bedrijven en instellingen.	-58		-58		-58			
- In kaart brengen van behoefte en beschikbaarheid maatschappelijke accommodaties voor de inwoners van Hillegom.	-25							
- Uitvoeren klimaatstresstest.	-20							
- Dekking via algemene reserve		78		58		58		
<i>Subtotaal programma 4</i>	<i>-183</i>	<i>78</i>	<i>-58</i>	<i>58</i>	<i>-88</i>	<i>58</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Algemene Dekkingmiddelen								
Subtotaal Algemene Dekkingmiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal incidentele baten en lasten	-1448	743	-554	238	-403	123	-270	20

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Stortingen in reserves

Reserve	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving
Algemene reserve	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	Aflossing aanschaf praalwagens bloemencorso
Totaal stortingen reserves	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	

Onttrekkingen uit reserves

Reserve	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Omschrijving
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	364.254	318.675	6.840	246.840	486.840	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie
Reserve onderwijshuisvesting		75.000	75.000	87.017	87.017	Tekort onderwijsbegroting exploitatie
Reserve sociaal domein	-25.000	83.258	42.831	12.077	12.077	Saldo begroting 3D
Totaal programma 1	339.254	476.933	124.671	345.934	585.934	
Algemene reserve	176.429	176.429	176.429	176.429		Financiering uitvoeringsprogramma Economische Agenda
Algemene reserve		20.000	20.000	20.000	20.000	Op onderdelen actualiseren Woonvisie Hillegom 2015-2019 'Top van de Bollenstreek'
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	105.776	222.835	254.835	368.135	398.135	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie
Totaal programma 2	282.205	419.264	451.264	564.564	418.135	
Reserve regionaal investeringsfonds	430.000	430.000	430.000	430.000	430.000	Kadernota 2018: Vrijval bijdrage Regionaal Investeringsfonds
Totaal programma 4	430.000	430.000	430.000	430.000	430.000	
Totaal onttrekkingen uit reserves	1.051.459	1.326.197	1.005.935	1.340.498	1.434.069	

Structureel begrotingsevenwicht

Bedragen x € 1.000

Programma naam	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2019	2019	2019	2020	2020	2020
Vitaliteit	-23.219	4.204	-19.016	-22.646	4.204	-18.442
Leefomgeving	-13.727	6.966	-6.761	-12.488	5.893	-6.595
Bedrijvigheid	-1.997	101	-1.895	-1.840	101	-1.739
Bestuur en ondersteuning	-3.294	444	-2.850	-3.153	444	-2.710
totaal Lasten en baten	-42.237	11.715	-30.522	-40.128	10.642	-29.486
Algemene dekkingsmiddelen		34.732	34.732	0	34.966	34.966
Overhead	-6.826	0	-6.826	-6.567		-6.567
VPB	0	0	-	0		0
Onvoorzien	0	0	-	0	-	0
subtotaal	-49.063	46.447	-2.616	-46.695	45.609	-1.086
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-3	2.103	2.101	-3	1.448	1.445
Totaal Lasten en baten incl. reserves	-49.065	48.550	-515	-46.697	47.056	359
Correctie Incidentele baten en lasten	-1.448	743	-705	-554	238	-316
Structureel resultaat begroting	-47.617	47.807	190	-46.143	46.818	675

Programma naam	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2021	2021	2021	2022	2022	2022
Vitaliteit	-22.672	4.204	-18.468	-22.896	4.204	-18.692
Leefomgeving	-12.573	6.032	-6.541	-12.536	6.044	-6.492
Bedrijvigheid	-1.842	101	-1.740	-1.664	101	-1.563
Bestuur en ondersteuning	-3.188	444	-2.744	-3.126	444	-2.682
totaal Lasten en baten	-40.275	10.781	-29.494	-40.221	10.793	-29.428
Algemene dekkingsmiddelen	0	35.280	35.280	0	34.670	34.670
Overhead	-6.473	0	-6.473	-6.336	0	-6.336
VPB	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
subtotaal	-46.747	46.061	-686	-46.557	45.463	-1.094
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-3	1.443	1.441	-3	1.434	1.432
Totaal Lasten en baten incl. reserves	-46.750	47.505	755	-46.559	46.897	338
Correctie Incidentele baten en lasten	-403	123	-280	-270	20	-250
Structureel resultaat begroting	-46.347	47.382	1.035	-46.289	46.877	588

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans per 31 december							(bedragen x € 1.000)
Activa	Rek. 2017	Primaire begroting 2018 voor wijzigingen	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022	
VASTE ACTIVA							
Immateriële vaste activa	891	857	822	788	754	719	
materiële vaste activa							
met economisch nut	31918	30.397	32.423	37.323	38.985	37.513	
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	12.318	12.371	12.294	12.223	12.072	11.875	
met maatschappelijk nut	8.750	8.477	14.687	16.897	17.557	17.405	
<i>sub-totaal materiële vaste activa</i>	52.986	51.245	59.404	66.443	68.614	66.793	
financiële vaste activa							
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, o.v. verb. partijen	0	0	0	0	0	0	
Overige langlopende leningen	9.982	9.979	9.982	9.982	9.982	9.982	
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	2.373	2.481	2.373	2.373	2.373	2.373	
bijdragen aan activa in eigendom derden	0	0	0	0	0	0	
<i>sub-totaal financiële vaste activa</i>	12.355	12.460	12.355	12.355	12.355	12.355	
Totaal vaste activa	66.232	64.562	72.581	79.586	81.723	79.867	
VLOTTENDE ACTIVA							
onderhanden werk, gronden in exploitatie	1416	816	-214	1.447	1.159	1.169	
voorraad overige grond en hulpstoffen	0	0	0	0	0	0	
<i>sub-totaal voorraden</i>	1.416	816	-214	1.447	1.159	1.169	
vorderingen op openbare lichamen	4.344	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	
Vordering ivm faciliterend grondbeleid	0	0	0	0	0	0	
overige vorderingen	2.263	600	600	600	600	600	
kortlopende uitzettingen	1.519	0	0	0	0	0	
liquide middelen	2.517	1.501	256	256	256	256	
overlopende activa	397	510	510	510	510	510	
Totaal vlottende activa	12.456	6.927	4.652	6.313	6.025	6.035	
Totaal generaal	78.688	71.489	77.233	85.899	87.748	85.902	

Passiva	Rek. 2017	Primaire begroting 2018 voor wijzigingen	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021	Begr. 2022
EIGEN VERMOGEN						
algemene reserves	46.789	33.471	41.039	40.113	40.174	40.911
bestemmingsreserves	14.355	17.013	17.952	16.919	16.775	14.360
nog te bestemmen resultaat	2.191	872	-515	359	754	338
<i>sub-totaal Eigen vermogen</i>	63.335	51.356	58.476	57.391	56.703	55.609
VOORZIENINGEN	3.704	3.104	3.850	3.903	3.780	3.726
VASTE SCHULDEN	0	8.000	6.000	16.000	18.000	18.000
Totaal vaste passiva	67.039	62.460	68.326	77.294	78.483	77.335
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden	6.796	5.655	7.007	6.705	7.365	6.667
overlopende passiva	4.853	3.374	1.900	1.900	1.900	1.900
Totaal vlottende passiva	11.649	9.029	8.907	8.605	9.265	8.567
Totaal generaal	78.688	71.489	77.233	85.899	87.748	85.902

EMU saldo

EMU saldo prognose (x € 1.000)		2019	2020	2021	2022	
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) cq onttrekking uit reserves (-)	-/+	2.616	1087	687	1094
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	2.657	2.329	2.730	2.937
3	Bruto dotaties aan de voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	703	713	706	706
4	Uitgaven aan investeringen in (im) materiële vaste activa	-	5.776	9.333	4.866	1.082
5	De in mindering op 4 gebrachte bijdragen van Rijk, Provincie, EU en ov.	+	0	0	0	0
6a	Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	+	0	0	0	0
6b	Boekwinst op desinvesteringen in (im) materiële vaste activa	-	0	0	0	0
7	Uitgaven aan aankoop van grond en uitgaven van bouwrijp maken	-	952	0	0	0
8a	Verkoopopbrengsten van grond	+	5.349	1.782	0	0
8b	Boekwinst op grondverkoop	-	0	0	0	0
9	Betalingen ten laste van voorzieningen	-	542	658	829	761
10	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo			4.055	-4.080	-1.572	2.894

Investerings 2019-2022

Bedragen x € 1.000

Investerings	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Afschrijvings- termijn	Economisch/Maatschappelijk	Besluit nodig van
	2019	2020	2021	2022			
Programma 1: Vitaliteit							
Nieuwouw Integraal Kindcentrum (IKC) Hillegom	4.000	4.000			25	Economisch	Gemeenteraad
Nieuwbouw basisschool Giraffe		3.000	3.000		25	Economisch	Gemeenteraad
Programma 2: Leefomgeving							
GRP 2019 40 jr afschrijving	448				40	Economisch	College van B&W
GRP 2020 40 jr afschrijving		439			40	Economisch	College van B&W
GRP 2021 40 jr afschrijving			372		40	Economisch	College van B&W
GRP 2022 40 jr afschrijving				338	40	Economisch	College van B&W
Fietsverbinding Centrum - Zanderij	50				25	Maatschappelijk	College van B&W
Bereikbaarheid appartementencomplex Catswende	50				25	Maatschappelijk	College van B&W
Herinrichting en reconstructie Hoofdstraat midden	800				25	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Aanpassing verkeerssituatie Jozef/Leerwinkel	690	690			25	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Reconstructies wegen 2019	428				25	Maatschappelijk	College van B&W
Reconstructies wegen 2020		431			25	Maatschappelijk	College van B&W
Reconstructies wegen 2021			431		25	Maatschappelijk	College van B&W
Reconstructies wegen 2022				431	25	Maatschappelijk	College van B&W
Voet/fietsbrug Oosteinderlaan/Bethlehemlaan		120			25	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Reconstructie Nieuwe weg		890			25	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Herinrichting Prinses Irenelaan			750		25	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Kunstwerken, beheerplan 2019	184				25	Maatschappelijk	College van B&W
Kunstwerken, beheerplan 2020		184			25	Maatschappelijk	College van B&W
Kunstwerken, beheerplan 2021			184		25	Maatschappelijk	College van B&W
Kunstwerken, beheerplan 2022				184	25	Maatschappelijk	College van B&W
Openbare verlichting 2019	111				15	Maatschappelijk	College van B&W
Openbare verlichting 2020		111			15	Maatschappelijk	College van B&W
Openbare verlichting 2021			111		15	Maatschappelijk	College van B&W
Openbare verlichting 2022				111	15	Maatschappelijk	College van B&W
Bloemrijke berm Wilhelminalaan/park en Beeklaan		450			20	Maatschappelijk	Gemeenteraad
Vervangen airco's gemeentekantoor 2019	15				15	Economisch	College van B&W
Vervangen airco's gemeentekantoor 2020		18			15	Economisch	College van B&W
Vervangen airco's gemeentekantoor 2021			18		15	Economisch	College van B&W
Vervangen airco's gemeentekantoor 2022				18	15	Economisch	College van B&W
Totaal investeringskredieten	6.776	10.333	4.866	1.082			

Reserves en voorzieningen 2019-2022

In dit onderdeel wordt een overzicht gegeven van de reserves en voorzieningen. Dit overzicht geeft inzicht in de beginstanden, mutaties en de eindstanden voor de periode 2019-2022.

Om sneller in te spelen op ontwikkelingen is in de financiële verordening vastgelegd (raad november 2014) dat het reserve- en voorzieningenbeleid in een apart onderdeel wordt behandeld in de jaarrekening en begroting. In de kadernota 2019 zijn de reserves gewijzigd aan de huidige inzichten.

U wordt per reserve en voorziening geïnformeerd over:

- Vorming en besteding
- Toerekening van rente
- Specifiek doel
- Voeding
- Maximale hoogte
- Maximale looptijd
- Ontwikkelingen

De mutaties van de reserves worden per programma apart toegelicht bij het overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

- Stand en verloop reserves

Hieronder volgt een overzicht met het geprognosticeerde verloop van de reserves na herschikking.

Het meerdere jaars verloop van de reserves zijn gebaseerd op de begroting 2018 na wijzigingen.

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling reserves 2019-2022	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Saldo einde van het dienstjaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene reserve	46.789	41.085	41.039	40.113	40.174	40.911
Totaal algemene reserves	46.789	41.085	41.039	40.113	40.174	40.911
Bestemmingsreserves						
Reserve openbaar gebied centrum	215	215	215	215	215	215
Reserve onderwijshuisvesting	5.126	5.126	5.051	4.976	4.889	4.801
Reserve kunst	16	16	16	16	16	16
Reserve sociaal domein	826	157	20	-23	-35	-47
Reserve regionaal investeringsfonds	0	2.580	2.150	1.720	1.290	860
Reserve nog uit te voeren werken (grondexploitatie)	448	448	448	224	224	224
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	7.725	10.005	9.463	9.201	8.586	7.701
Totaal bestemmingsreserves	14.355	18.546	17.362	16.329	15.185	13.771
Resultaat boekjaar	2.191	872	-515	359	754	338
Totaal reserves	63.335	60.502	57.887	56.800	56.113	55.020

Algemene reserve

- *Algemene reserve*

De algemene reserve heeft geen specifieke bestemming en heeft een algemeen karakter. Het dient om risico's in algemene zin op te vangen. De minimumomvang van deze reserve is bepaald op € 6.000.000 voor de bufferfunctie. Het overige deel is vrij besteedbaar.

Bestemmingsreserves

- **Reserve openbaar gebied centrum (voorbereidingskosten)**
Voorgesteld wordt om deze reserve op te heffen zodra het nog resterende krediet is vrijgegeven.
- **Reserve onderwijshuisvesting**
Uit deze reserve worden kosten voor nieuwbouw en verbouw van onderwijsgebouwen gedekt.
De reserve onderwijshuisvesting is toereikend voor de geplande nieuwbouw en renovatie van de gebouwen.
- **Reserve kunst**
Uit de reserve worden kunstobjecten op nieuwbouwlocaties gedekt.
- **Reserve sociaal domein**
Met de nog te verwachten mutaties is de reserve toereikend voor de komende jaren.
- **Reserve regionaal investeringsfonds**
De reserve is gevormd om de bijdrage aan het regionaal investeringsfonds (rif) te financieren.
- **Reserve nog uit te voeren werken (grondexploitatie)**
De reserve is bestemd voor de werkzaamheden die na het afsluiten van de afzonderlijke grondexploitaties nog plaatsvinden. Hierbij valt te denken aan de herbestrating die na enkele jaren opnieuw uitgevoerd wordt.
- **Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen**
Aan deze reserve worden de kapitaallasten onttrokken gedurende de afschrijvingstermijn van diverse investeringen. Het betreft o.a. sportaccommodatie de Vosse en sportpark de Zanderij.

Stand en verloop voorzieningen

In het onderstaand overzicht is het geprognosticeerde verloop van de voorzieningen opgenomen. Het doel van de voorzieningen wordt hierna beschreven.

Het meerdere jaars verloop van de voorzieningen zijn gebaseerd op de begroting 2018 na wijzigingen.

Bedragen x € 1.000

Ontwikkeling voorzieningen 2019-2022	Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Saldo einde van het dienstjaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Voorzieningen						
Groot onderhoud brede school Elsbroek	90	99	99	99	99	99
Groot onderhoud zwembad	654	578	564	598	520	516
Vervanging riolering	714	714	714	714	714	714
Voorziening pensioenen	1.727	1.757	1.787	1.817	1.847	1.877
Groot onderhoud gebouwen	519	540	686	676	601	520
Totaal voorzieningen	3.704	3.688	3.850	3.904	3.781	3.726

- **Voorziening groot onderhoud brede school Elsbroek**
De voorziening is ontstaan na de opheffing en herbestemming van de Johan Frisolocatie. Aangezien het hier een locatie betreft die in beheer en exploitatie is gegeven aan een stichting, zijn er ook afspraken gemaakt met betrekking tot het vormen van een voorziening voor groot onderhoud.
- **Voorziening groot onderhoud sportaccommodatie de Vosse**
Voor groot onderhoud zwembad is een voorziening gevormd, die contractueel is overeengekomen met Sportfondsen Nederland. Werkzaamheden worden uitgevoerd conform het meerjarig onderhoudsplan de Vosse.
- **Voorziening onderhoud riolering**
Stortingen en onttrekkingen worden gedaan op basis van werkzaamheden uitgevoerd conform het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan.
- **Voorziening pensioenen wethouders**
Voor de pensioenaanspraken van de wethouders is een voorziening gevormd. Elk jaar wordt berekend of deze voorziening toereikend is op basis van de beschikbare gegevens. Deze voorziening wordt gevoed door een jaarlijkse bijdrage vanuit de exploitatie tot het maximum op basis van de jaarlijkse actualisatie.
- **Voorziening groot onderhoud gebouwen**
De voorziening groot onderhoud gebouwen wordt gevoed door een jaarlijkse storting, die is gebaseerd op het meerjarig onderhoudsplan gebouwen.

Verloop reserves 2019-2022

Stortingen in reserves

Lasten	Begroting na wijzigingen	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Incidenteel / Structureel
	2018	2019	2020	2021	2022		
Reserve sociaal domein	-33.768					Overschot 3D begroting	i
Totaal programma 1	-33.768	0	0	0	0		
Algemene reserve	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	Aflossing aanschaf praalwagen bloemencorso	s
Reserve kapitaallasten	-1.300.000					Herinrichting Burg. van Nispenpark en omgeving	i
Reserve kapitaallasten	-1.450.000					Herinrichting Hoofdstraat N, Deltahof en	i
Totaal programma 2	-2.752.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500		
Reserve regionaal investeringsfonds	-3.010.000					Kadernota 2018: eenmalige toevoeging vanuit de algemene reserve aan het regionaal	i
Totaal programma 4	-3.010.000	0	0	0	0		
Algemene reserve	-872.016					Begrotingsresultaat 2018	
Totaal algemene	-872.016						
Totaal stortingen	-6.668.284	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500		

Onttrekkingen uit reserves

Baten	Begroting na wijzigingen	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Omschrijving	Incidenteel / Structureel
	2018	2019	2020	2021	2022		
Algemene reserve	461.164					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Algemene reserve		15.000	15.000	15.000		Aansluiten bij het initiatief 'Rookvrije generatie' en	i
Algemene reserve		25.000				In kaart brengen van behoefte en beschikbaarheid	i
Algemene reserve		50.000				Uitvoeren van de beleidsnota 'Hillegom positief	i
Algemene reserve		100.000				Uitvoeren van projecten eenzaamheidsbestrijding.	i
Algemene reserve		75.000	75.000			Voldoende inzet jeugd- en jongerenwerk op straat.	i
Reserve kapitaallasten nieuwe investeringen	364.254	318.675	6.840	246.840	486.840	Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie	s
Reserve		75.000	75.000	87.017	87.017	Tekort onderwijsbegroting exploitatie	s
Reserve sociaal domein	108.360	54.180				Tijdelijk fonds jeugdhulp (raad 13-10-2016)	i
Reserve sociaal domein	244.682					Extra Tijdelijk fonds Jeugdhulp (raad 15-6-2017)	i
Reserve sociaal domein	571.971					Extra gelden Jeugdzorg 2018	i
Reserve sociaal domein	81.075					Extra gelden veilig Thuis	i
Reserve sociaal domein	-25.000	83.258	42.831	12.077	12.077	Saldo begroting 3D	s
Totaal programma 1	1.806.506	796.113	214.671	360.934	585.934		
Algemene reserve	176.429	176.429	176.429	176.429		Financiering uitvoeringsprogramma Economische	s
Algemene reserve	39.860					Continuering Streetcornerwork	i
Algemene reserve	200.100					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Algemene reserve	60.000					Breedbandinternet N Leidsevaart, Margrietenlaan	i
Algemene reserve	59.800					Verlenging streetcornerwork	i
Algemene reserve	137.016					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Algemene reserve		20.000	20.000			Omgevingswet: Analyse huidige stand van zaken en	i
Algemene reserve		20.000	20.000	20.000	20.000	Op onderdelen actualiseren Woonvisie Hillegom	s
Algemene reserve		10.000				Opzetten en monitoren woningbouwprogramma	i
Algemene reserve						Uitvoeren vervoersanalyse naar mogelijke verbeteringen van de OV-bereikbaarheid van Hillegom	i
Algemene reserve		25.000				Verbinding voor langzaam verkeer tussen het	i
Algemene reserve		35.000				Verder ontwikkelen interactieve website	i
Algemene reserve		15.000				Uitvoering Inventarisatie asbestdaken.	i
Algemene reserve		50.000				Actualiseren handboek (her)inrichting openbare	i
Algemene reserve	200.000					Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid Hillegom	i
Algemene reserve		50.000	50.000			Stimuleren en faciliteren van plannen	i
Algemene reserve						Uitvoeren van onderzoek naar verkeersonveilige situaties.	i
Algemene reserve		30.000		30.000		Herinrichting Burg. van Nispenspark en omgeving	i
Algemene reserve	1.300.000					Herinrichting Hoofdstraat N, Deltahof en	i
Algemene reserve	1.450.000					Vrijval afschrijvingslasten t.g.v. de exploitatie	s
Reserve kapitaallasten	105.776	222.835	254.835	368.135	398.135	Herstelstraatwerkzaamheden grondexploitaties	i
Reserve nog uit te voeren			223.858				
Totaal programma 2	3.728.981	689.264	745.122	594.564	418.135		
Algemene reserve		10.000				Goed digitaal aansluiten bedrijven (en woningen) in	i
Algemene reserve		100.000				Opzetten van een regeling voor kunst in de	i
Totaal programma 3	0	110.000	0	0	0		
Algemene reserve		20.000				Uitvoeren stresstest.	i
Algemene reserve		58.000	58.000	58.000		We versterken het accountmanagement	i
Reserve regionaal investeringsfonds	430.000	430.000	430.000	430.000	430.000	Kadernota 2018: Vrijval bijdrage Regionaal Investeringsfonds	s
Algemene reserve	3.010.000					Kadernota 2018: onttrekking t.b.v. reserve RIF	i
Algemene reserve	524.858					Overhevelingen jaarrekening 2017	i
Totaal programma 4	3.964.858	508.000	488.000	488.000	430.000		
Totaal onttrekkingen uit	9.500.345	2.103.377	1.447.793	1.443.498	1.434.069		

Bijlage Overzicht baten en lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	-717	-86	-106	-80	-81	-80
Baten	239	67	67	67	67	67
Saldo	-478	-20	-39	-14	-14	-14
Afval						
Lasten	-1.664	-1.771	-1.791	-1.732	-1.832	-1.832
Baten	2.466	2.524	2.686	2.613	2.735	2.734
Saldo	802	753	894	880	902	902
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten						
Baten	25.862	26.754	28.946	29.361	29.676	29.923
Saldo	25.862	26.754	28.946	29.361	29.676	29.923
Arbeidsparticipatie						
Lasten	-210	-248	-253	-271	-319	-319
Baten						
Saldo	-210	-248	-253	-271	-319	-319
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	-117	-136	-135	-134	-134	-134
Baten	88	90	90	90	90	90
Saldo	-28	-46	-45	-43	-43	-43
Begeleide participatie						
Lasten	-1.778	-1.756	-1.738	-1.717	-1.666	-1.666
Baten						
Saldo	-1.778	-1.756	-1.738	-1.717	-1.666	-1.666
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten	-79	-75	-71	-70	-70	-70
Baten	76	87	87	87	87	87
Saldo	-3	12	16	17	17	17
Belastingen overig						
Lasten	-421	-540	-691	-815	-942	-942
Baten	1.899	1.931	1.941	1.941	1.941	583
Saldo	1.478	1.391	1.250	1.126	999	-359
Bestuur						
Lasten	-2.232	-2.473	-2.497	-2.459	-2.461	-2.459
Baten	407	22	22	22	22	22
Saldo	-1.825	-2.451	-2.475	-2.437	-2.439	-2.437
Burgerzaken						
Lasten	-709	-715	-691	-614	-646	-586
Baten	427	355	355	355	355	355
Saldo	-282	-360	-336	-259	-291	-231
Crisisbeheersing en brandweer						
Lasten	-1.201	-1.233	-1.290	-1.289	-1.297	-1.297
Baten	50	45	45	45	45	45
Saldo	-1.151	-1.188	-1.245	-1.244	-1.252	-1.252
Cultureel erfgoed						
Lasten	-19	-24	-33	-33	-33	-33

Baten						
Saldo	-19	-24	-33	-33	-33	-33
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
Lasten	-393	-418	-678	-575	-575	-575
Baten						
Saldo	-393	-418	-678	-575	-575	-575
Economische havens en waterwegen						
Lasten	-214	-212	-195	-182	-182	-182
Baten	3	8	8	8	8	8
Saldo	-211	-204	-186	-174	-174	-174
Economische ontwikkeling						
Lasten	-652	-255	-289	-253	-253	-76
Baten	566					
Saldo	-86	-255	-289	-253	-253	-76
Economische promotie						
Lasten	-235	-209	-224	-221	-222	-221
Baten	21	3	3	3	3	3
Saldo	-214	-206	-221	-219	-219	-219
Geëscaleerde zorg 18-						
Lasten	-343	-389	-389	-391	-391	-391
Baten						
Saldo	-343	-389	-389	-391	-391	-391
Geëscaleerde zorg 18+						
Lasten	-153	-44	-88	-88	-48	-48
Baten						
Saldo	-153	-44	-88	-88	-48	-48
Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)						
Lasten	-2.262	-2.276	-1.489	-465	-475	-474
Baten	2.365	2.210	1.424	403	412	412
Saldo	102	-66	-65	-62	-63	-62
Inkomensregelingen						
Lasten	-4.971	-4.779	-4.821	-4.821	-4.794	-4.794
Baten	3.286	3.615	3.615	3.615	3.615	3.615
Saldo	-1.685	-1.164	-1.206	-1.206	-1.179	-1.179
Maatwerkdienstverlening 18-						
Lasten	-2.787	-3.565	-3.618	-3.510	-3.445	-3.445
Baten		10	10	10	10	10
Saldo	-2.787	-3.554	-3.608	-3.499	-3.434	-3.434
Maatwerkdienstverlening 18+						
Lasten	-4.368	-4.353	-4.941	-4.941	-4.941	-4.941
Baten	160					
Saldo	-4.208	-4.353	-4.941	-4.941	-4.941	-4.941
Maatwerkvoorziening (WMO)						
Lasten	-302	-233	-233	-233	-233	-233
Baten						
Saldo	-302	-233	-233	-233	-233	-233
Media						
Lasten	-436	-436	-443	-443	-443	-443
Baten						
Saldo	-436	-436	-443	-443	-443	-443

Milieubeheer						
Lasten	-737	-670	-793	-801	-815	-826
Baten	5	1	1	1	1	1
Saldo	-732	-669	-792	-800	-814	-825
Mutaties reserves						
Lasten	-189	-6.668	-3	-3	-3	-3
Baten	2.634	9.500	2.103	1.448	1.443	1.434
Saldo	2.445	2.832	2.101	1.445	1.441	1.432
Onderwijsbeleid en leerlingzaken						
Lasten	-512	-626	-748	-756	-756	-756
Baten	66	43	43	43	43	43
Saldo	-446	-583	-705	-713	-713	-713
Onderwijshuisvesting						
Lasten	-959	-1.016	-1.000	-1.000	-1.237	-1.477
Baten	234	227	227	227	227	227
Saldo	-725	-789	-774	-773	-1.010	-1.251
Openbaar groen en (openlucht) recreatie						
Lasten	-1.365	-1.684	-1.677	-1.725	-1.797	-1.847
Baten	20	5	5	5	5	5
Saldo	-1.345	-1.679	-1.672	-1.719	-1.792	-1.841
Openbare orde en veiligheid						
Lasten	-793	-636	-823	-680	-637	-588
Baten	5	7	7	7	7	7
Saldo	-788	-629	-816	-673	-630	-581
Overhead						
Lasten	-6.038	-6.970	-6.840	-6.581	-6.487	-6.350
Baten	433	470	14	14	14	14
Saldo	-5.606	-6.500	-6.826	-6.567	-6.473	-6.336
Overige baten en lasten						
Lasten	-3					
Baten	3					
Saldo						
OZB niet-woningen						
Lasten						
Baten	455	421	446	446	446	446
Saldo	455	421	446	446	446	446
OZB woningen						
Lasten						
Baten	2.963	3.136	3.370	3.496	3.623	4.123
Saldo	2.963	3.136	3.370	3.496	3.623	4.123
Parkeren						
Lasten	-44	-49	-59	-59	-59	-59
Baten						
Saldo	-44	-49	-59	-59	-59	-59
Riolering						
Lasten	-1.535	-1.562	-1.617	-1.647	-1.653	-1.664
Baten	2.181	2.226	2.307	2.329	2.336	2.349
Saldo	646	664	690	682	683	685
Ruimtelijke ordening						
Lasten	-488	-407	-579	-508	-439	-358

Baten	154	35	35	35	35	35
Saldo	-334	-372	-544	-473	-404	-323
Samenkracht en burgerparticipatie						
Lasten	-1.559	-1.889	-1.756	-1.652	-1.577	-1.577
Baten	59	26	26	26	26	26
Saldo	-1.500	-1.863	-1.730	-1.626	-1.551	-1.551
Sportaccommodaties						
Lasten	-1.287	-1.165	-1.182	-870	-867	-867
Baten	273	273	273	273	273	273
Saldo	-1.014	-892	-909	-597	-594	-594
Sportbeleid en activering						
Lasten	-260	-255	-360	-309	-309	-294
Baten						
Saldo	-260	-255	-360	-309	-309	-294
Treasury						
Lasten	-19					
Baten	688	601	720	536	536	536
Saldo	670	601	720	536	536	536
Verkeer en vervoer						
Lasten	-1.883	-2.462	-2.958	-2.979	-2.944	-2.975
Baten	41	46	46	46	46	46
Saldo	-1.843	-2.416	-2.912	-2.933	-2.898	-2.928
Volksgezondheid						
Lasten	-810	-1.052	-1.110	-1.109	-1.109	-1.109
Baten	17	9	9	9	9	9
Saldo	-793	-1.043	-1.101	-1.100	-1.100	-1.100
Wijkteams						
Lasten	-891	-995	-982	-979	-980	-979
Baten						
Saldo	-891	-995	-982	-979	-980	-979
Wonen en bouwen						
Lasten	-569	-689	-580	-533	-555	-546
Baten	283	272	322	322	322	322
Saldo	-287	-417	-258	-211	-233	-224
Totaal saldo taakvelden	2.225		-515	359	754	338